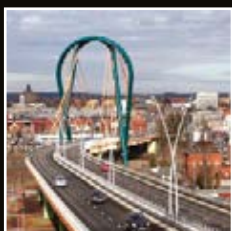

zrozumieć i pokochać

to understand and to love

zrozumieć i pokochać

to understand and to love

BYDGOSZCZ

Bydgoszcz jest kameralna i monumentalna zarazem. Kameralna swoimi ogniwami, wręcz paciorkami jakby naszyjnika związanego nicią rzeki (Stare Miasto, wyspy, parki, place, centra osiedli). Monumentalna jest natomiast jej wielkość.

Tak jak rozczłonkowane jest miasto, tak rozczłonkowane są jego dzieje, a raczej odwrotnie, bo to one wpłynęły na klimat i charakter Bydgoszczy, zarówno w tkance ludzkiej, jak i materialnej.

Wprawdzie dzieje Polski za sprawą rozbiorów i przesunięcia granicy państwa po II wojnie światowej o 200 kilometrów ze wschodu na zachód są już z natury swej rozczłonkowane, ale bydgoskie jakby w dwójnasób. Połowa XVIII wieku to straszliwy kryzys miasta spowodowanego niemal do roli wsi (500-1000 mieszkańców) i jego budowa, prawie od początku (trzy czwarte substancji miasta było wówczas zniszczone). Ciągłości nie ma też tkanka społeczna (narastanie nowej po 1772 roku, potem jej gwałtowna wymiana po 1920 roku, wojenna zawierucha i szybkie jej powiększenie po 1945 roku). W rezultacie kategoria bydgoszczanina z dziada pradziada jest pojęciem niszowym. W Bydgoszczy wszystko się staje, bo nie występuje tu - jak w miastach o ciągłej historii - opór konserwatywny „nie bo nie”, „bo zawsze tak było”.

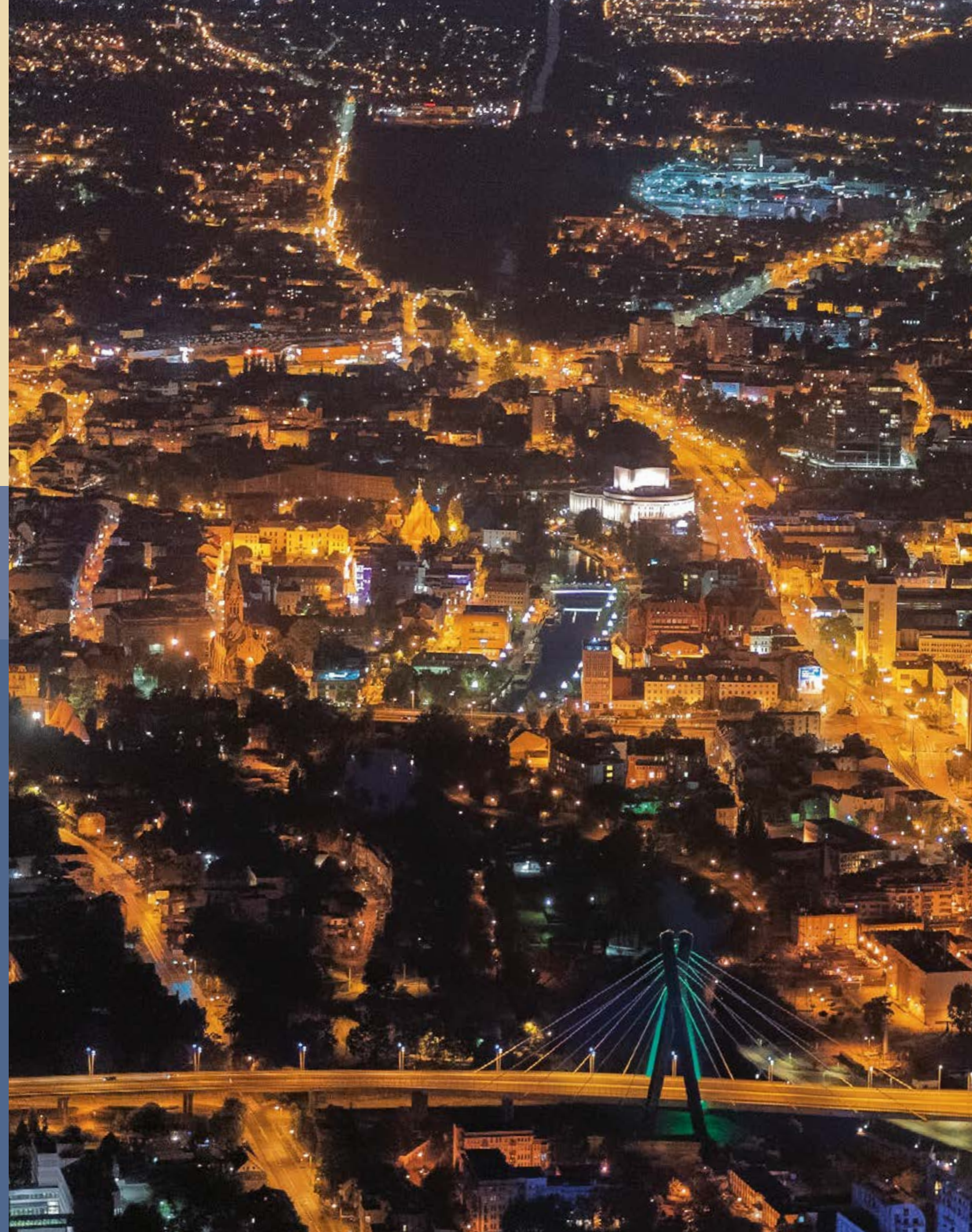
W Bydgoszczy brak zasiedziałości, dlatego w mieście tym udaje się wciąż dużo, bardzo dużo zrobić, udokumentowały to trzy ostatnie dekady, kiedy to wiele zmieniło się zarówno w przestrzeni duchowo-kulturowej, jak i urbanistyczno-architektonicznej.

Bydgoszcz is of chamber-like and at the same time of grand proportions. Chamber-like with its chain links, nay, beads as it were strung on the thread of the river (the Old Town, the islands, the parks, the squares, the districts). Grand in its immensity.

The fragmentation of the city is matched by the discontinuity of its history, or rather the other way around, as it has influenced the climate and character of Bydgoszcz, both in the human and material tissue.

The partitions and of the shifting of its territory 200 kilometers from the east to the west following the World War II, shows enough fragmentation, but it is doubly so with respect to Bydgoszcz. The middle of the 18th century saw the enormous devastation and depopulation of the city, nearly demoted to the status of a village (500-1000 inhabitants), and its rebuilding almost from scratch (with three-thirds of the material substance destroyed). The human fabric is discontinuous, too - the rise of the new population after 1772, and then the abrupt exchange of its three quarters after 1920, and the trebling of the population after 1945. In effect, the category of a Bydgoszcz resident “like his grandfather and his great-grandfather before him” is but an empty notion. Everything is still becoming here, in statu nascendi, which has its assets, because Bydgoszcz is free from long-standing historical “rootedness”.

There is a lack of incumbency in Bydgoszcz, which is why the city still manages to do a lot, a lot, and this has been documented in the last three decades, when much has changed both in the spiritual-cultural space and in the urban-architectural space.

BYDGOSZCZ

Jedna z dwóch stolic województwa kujawsko-pomorskiego. Dziewiąte co do wielkości miasto w Polsce. Historycznie zajmuje część Kujaw. Ośrodek nauki, kultury, biznesu i sportu. To tutaj krzyżują się ważne szlaki drogowe, kolejowe, wodne.

The capital of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship and the 9th-largest city in Poland. Historically, it occupies a northern part of Kuyavia. A center of learning, science, business, and sports. A place where important road, railways and water routes intersect.

Niewiele jest miejsc położonych tak pięknie ...

Usytuowana w malowniczej dolinie Brdy, sięgającej szeroko rozlanej Wisły, otoczona lasami. Z bulwarami nad Brdą i Kanalem Bydgoskim. Zbudowana na założeniach urbanistycznych miasta - ogrodu. W trzydziestu procentach powierzchni pokryta terenami zielonymi. W samym jej centrum znajdują się liczne parki, skwery, ogrody. W jej północnej części, na przestrzeni 830 ha rozciąga się największy w Polsce park miejski - Myślęcinek.

Few places can rival its beautiful location ...

Nested in the picturesque Brda valley, reaching the wideflowing Vistula, surrounded by forests. With boulevards along the Brda and the Bydgoszcz Canal. Built on the layout of a garden-city. Nearly one third of its area is covered with greenery. The heart of the city features numerous parks, squares, gardens. The Myślęcinek Park extends in the northern part of the city, with its 830 hectares is the largest city park in Poland, .

Z perspektywy trzech ostatnich dekad Bydgoszcz zmieniła się, wypiękniata, zarówno zewnętrznie, jak i duchowo. Odnalazła zatartą tożsamość, bogatą i różnorodną. Zyskała niepowtarzalny koloryt. Dziś coraz bardziej szczydzi się wielowiekową tradycją.

Bydgoszcz to jedno z nielicznych miast, którego magia płynie z wody. Na stałe, od początku istnienia związało się z rzeką.

Przez stulecia przecież, Brda była widziana jako źródło powodzenia i szans na przyszłość. Współcześni bydgoszczanie nie zapomnieli o rzece. Daje im ona poczucie wyjątkowości, tworzy wyobraźnię wspólnoty.

Nad wodą udaje się połączyć historię z dzisiejszym. Stare i nowe dumnie odbija się w nurcie rzeki. Zarówno wiekowe budowle, którym przywraca się dawną świetność, jak i nowoczesne budynki. Harmonijne połączenie klasyki i nowoczesności tworzy „bydgoskie klimaty” - unikalne, zatopione w przyjaznej zieleni.

W rankingach organizowanych przez opiniotwórcze europejskie media Bydgoszcz na stałe zagościła wśród miejsc topowych turystycznie.

W 2015 roku bydgoskie Exploseum zostało włączone do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego. Jednego z sześciu w Polsce i 77 w Europie.

Potencjał miasta nie słabnie, wibruje pomysłowością i pozytywną energią. Stała się Bydgoszcz sceną niecodziennych wydarzeń artystycznych, zwłaszcza muzycznych, czy teatralnych.

Co roku goszczą tu coraz bardziej prestiżowe, uznane w świecie imprezy sportowe i rekreacyjne. Nie bez przyczyny Bydgoszcz nazywana jest stolicą muzyki i sportu.

Bydgoszczanie jak nigdy dotąd otwarci są na przyszłość, trwale zmieniają wizerunek swojego miasta z ośrodka przemysłu ciężkiego na miejsce nowoczesnych technologii i usług. Prężnie działające uczelnie wyższe, coraz lepiej rozwinięty sektor otoczenia biznesu. Wszystko to sprawia, że właśnie tutaj swój kapitał lokują coraz to nowe, liczące się firmy.

Nowych inwestorów traktuje się w Bydgoszczy po partnersku.

Miasto jest przecież największym ośrodkiem w Kujawsko-Pomorskiem. Dziewiątym pod względem wielkości w Polsce (330 tys. mieszkańców, milion osób w promieniu 50 km). Bydgoszcz posiada Międzynarodowy Port Lotniczy oraz port rzeczny.

From the perspective of the last three decades, Bydgoszcz has changed, it has beautified, both externally and spiritually. It has found its lost identity, rich and diverse. It has gained a unique coloring. Today, it prides itself on its centuries-old tradition.

Bydgoszcz is one of few places that derive their magic from water from the earliest beginnings it has permanently allied itself with the river.

Down through the ages the Brda had been perceived as a source of felicity and of good chances for the future.

The proximity of the water makes it possible to reconcile the history with the present. The old and the new proudly contemplate their reflections in the current of the river. Ancient edifices, which are being restored to their original glory, alongside modern buildings.

The harmonious combination of the classic with the contemporary creates the characteristic "Bydgoszcz aura". Its unique waterways, sunk in friendly greenery, result in Bydgoszcz being more and more widely declared the "Polish Venice" or the "little Amsterdam".

In the polls carried out by European opinion-making media Bydgoszcz has consistently gained a high position among the Polish places visited by tourists.

In 2015 Exploseum was incorporated into the European Route of Industrial Heritage, among 6 institutions in Poland, and 77 in Europe.

The city's potential shows no signs of faltering. The place vibrates with inventiveness and positive energy. Bydgoszcz has become a regular venue of extraordinary artistic enterprises, musical, theatrical, and cinematic in particular.

Every year Bydgoszcz hosts more and more prestigious sports and recreation events. Not without a reason is Bydgoszcz called the capital of music and sports.

The present-day Bydgoszcz dwellers are open to the future as never before; they are changing the image of their city from a center of heavy industry to a provider of services and a developer of cutting-edge technology. The flourishing universities and academies, the fast developing business-support sector, these factors attract to Bydgoszcz important players on the market.

New investors receive a fair and friendly treatment here. After all, Bydgoszcz is the biggest urban center in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship and the 9th-largest city in Poland, with the population of 360 thousand, and one million residents within the 50 km radius. It boasts the International Airport, and the river port.

Młode, przedsiębiorcze i wykształcone społeczeństwo, wiążące swą przyszłość z grodem nad Brdą, którego średnia wieku nie przekracza 40 lat. Szanujące przeszłość, otwarte na nowoczesność, pełne pomysłów i możliwości stanowi gwarancję dalszego rozwoju. Staje się Bydgoszcz jednym z najszybciej rozwijających się ośrodków gospodarczych, kulturalnych i sportowych w Polsce. Coraz bardziej pewna swej wartości, otwarta na świat.

Its young, enterprising and well-educated population, whose average age doesn't exceed 40 years, casting their future with the city on the Brda, respecting the past, open to modernity, full of ideas and abilities, is a sure guarantor of its development and prosperity. Bydgoszcz is emerging as one of the fastest-growing economic, cultural, and sports centers in Poland. More and more assured of its worth, open to the world.

Makieta grodu

z czasów największej świetności

Można palcem dotknąć wieży renesansowego ratusza z początku XVI wieku, czy zanurzyć dłoń w nurtach okalającej gród Brda, zwanej dawniej Dbrą.

Makieta stoi w kluczowym miejscu, czyli przy ul. Mostowej, obok dwóch pocztówkowych spichlerzy konstrukcji szachulcowej z I połowy XIX wieku. Trzeci, stojący najbliżej mostu, reprezentujący styl holenderski, zbudowano w 1793 roku.

To właśnie obok niego, przy wejściu do Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego, znajduje się makieta przedstawiająca miasto u szczytu swojej świetności, z połowy XVII wieku.

Usytuowanie obiektów przedstawionych na makiecie jest zgodne z kierunkami geograficznymi, co ułatwia orientację i ... prowokuje do wędrówki.

Nie jest to może rzecz wyjątkowa, ale wiele miast upublicznia swoje stare plany w formie sztabowych billboardów lub murali, a Bydgoszcz ma makietę w stylu ... ołowianych żołnierzyków.

Makieta wykonali Gracjan Kaja i Alina Kluza.

The Mock-up of the City

from its Heyday

You can touch the tower of the renaissance town hall from the early 16th century or stick your fingers in the waters of Brda, called Dbra in the old times, flowing round the city.

The mock-up has been placed in the key position, on Mostowa Street and next to two half-timbered granaries from the first half of 19th century. The third granary, the one closest to the bridge, representing the Dutch style, was built in 1793.

It is in front of this granary, now a museum, opposite the entrance, that the mock-up showing Bydgoszcz in its heyday is situated - about half of 17th century.

The placement of the represented objects is in accordance with the geographical directions, which helps viewers find their bearings and ... challenges them to a walk.

Perhaps the idea is not original, for many cities commonly display their layouts on billboards and murals, but Bydgoszcz has its model built to scale ... fit for tin soldiers.

Its authors are Gracjan Kaja and Alina Kluza.

Makieta przedstawia miasto w okresie największego przedrozbiorowego rozwoju w pierwszej połowie XVII w.

The mockup shows the city at the time of its greatest pre-partition development in the first half of the 17th century.

Idea wzniesienia pomnika Kazimierza III Wielkiego zrodziła się w 1996 roku, w czasie obchodów 650. rocznicy lokacji miasta. W tym samym roku powstał Społeczny Komitet Budowy Pomnika. W wyniku tych działań założyciel miasta został uhonorowany monumentalną rzeźbą autorstwa Mariusza Białeckiego z Gdańska, która w 2000 roku stanęła na skwerze przy ul. Pod Blankami.

The idea of putting up a statue of Casimir III "the Great" emerged in 1996, when the city celebrated the 650th anniversary of its charter. A public committee was formed to raise the statue. As a result of its efforts the royal founder of the city was honored with a monumental sculpture authored by Mariusz Białecki, an artist from Gdańsk. In 2000 the sculpture was placed in the square at the Pod Blankami street.

Pomnik Kazimierza Wielkiego

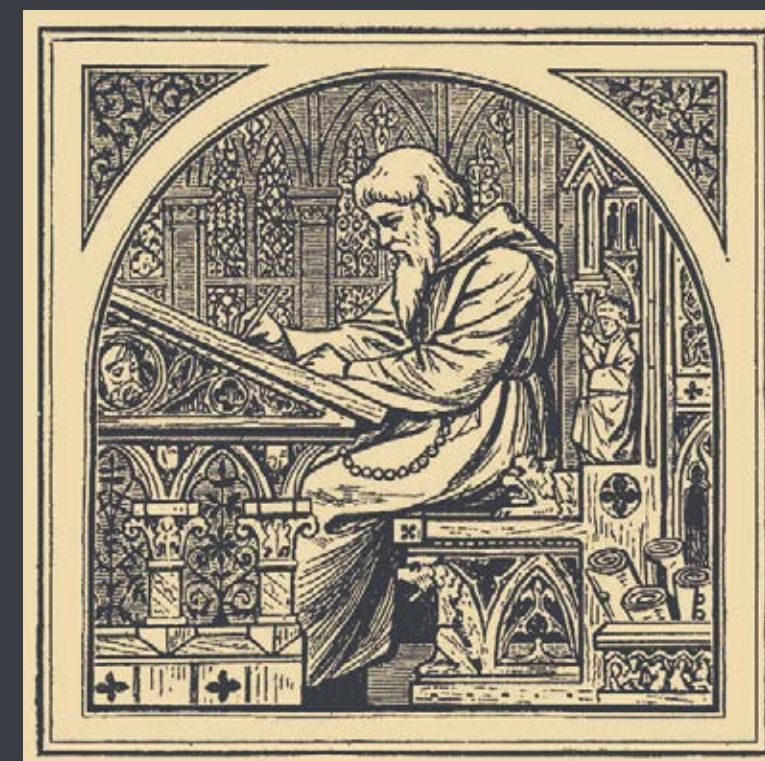
The Monument of Casimir the Great

Dzieje Bydgoszczy

Najstarsza znana wzmianka o grodzie nad Brdą pochodzi z 1238 roku. W roczniku kapituły gnieźnieńskiej zostaje wymieniony kasztelan bydgoski o imieniu Sulisław. Choć nazwa miasta „Bydgoszcz” nie pada, to wiemy, że wymieniony Budegac to właśnie gród nad Brdą.

The History of Bydgoszcz

The earliest mention of the city on the Brda comes from 1238. Its name "Budegac" was entered by a scribe, employed in the Teutonic Knights administrative office, in the document setting down a political treaty between the Teutonic Knights Order and Casimir, the duke of Kuyavia.

Ślady działalności ludzkiej na terenach dzisiejszej Bydgoszczy pochodzą z epoki kamiennej, sprzed ok. 9000 lat p.n.e. Od tego czasu, aż po wczesne średniowiecze, nieprzerwanie rozwijało się tu osadnictwo.

The oldest traces of human activity date back to the Neolithic period, to 9000 BC. From that time to the early Middle Ages, for ten thousand years, the area of the present-day Bydgoszcz had been permanently settled.

Średniowiecze - początki

O Bydgoszczy jako o mieście możemy mówić dopiero od 1346 roku. Jednak już wcześniej, na przełomie X i XI wieku powstał gród strażniczy przy brodzie przez Brdę, administracyjnie związany z Kujawami. Przypuszcza się, że na początku XI wieku pojawił się gród bydgoski, umiejscowiony na nieistniejącej obecnie wyspie na Brdzie. Gród znajdował się na wzniesieniu, otoczony był dwiema fosami oddzielonymi wałem drewniano-ziemnym. Na wschód od grodu prawdopodobnie istniała osada. Wskazuje na to

The origins and the Middle Ages

We can only speak of Bydgoszcz as a city since 1346. However, even earlier, at the turn of the 10th and 11th centuries, a watchtower stronghold was established at the ford across the Brda, administratively linked to Kuyavia. It is believed that at the beginning of the 11th century a stronghold appeared in Bydgoszcz, located on a now non-existing island on the Brda. The castle was located on a hill, surrounded by two moats separated by a wooden and earth embankment. To the east of the castle there was

Krajobraz dawnej Bydgoszczy różnił się znacznie od współczesnego. Koryto Brdy, na brzegach której rozłożyło się miasto średniowieczne, wyglądało inaczej. Pierwotnie na rzece powstało wiele wysp, główny nurt był bardziej urozmaicony zatokami i zakolami, co było związane ze zmianą kierunku biegu rzeki.

The layout of the old Bydgoszcz varied considerably from the present-day view of the city. The medieval town developed along the channel of the Brda, which in the old times followed a different course. Many islets had sprung up on the river; its flow was broken by coves and bends, altering the direction of the current.

Plan Bydgoszczy z XIV wieku - pochodzi z Bydgoskiego Przewodnika Krajoznawczego z 1929 roku

The sketch of Bydgoszcz in the 14th century - from the Bydgoszcz Sightseeing Guide published in 1929

położenie kościoła pod wezwaniem Św. Idziego, którego szczątki odnaleziono w 1967 r.

Począwszy od 1327 r. Bydgoszcz była obiektem najeżdów krzyżackich, pustoszących ówczesne miasto. W 1337 r. król Kazimierz Wielki odzyskał gród i osadę. W planach władcy miasto odgrywało istotną rolę jako gród pograniczny, mający znaczenie zarówno strategiczne jak i ekonomiczne. Z tego też względu postanawia nadać grodowi prawa miejskie.

Nastąpiło to w 1346 r. w Brześciu Kujawskim. Zasadźcami przyjmującymi przywilej z rąk monarchy byli bracia Jan i Konrad Kiesselhuthowie. Odebrali dokument lokacyjny nadający prawa miejskie osadzie położonej koło grodu zwanego Bydgoszczą. Nowo powstające miasto było lokowane na prawie magdeburskim. Ustrój jej wzorował się na ustroju Inowrocławia. Kazimierz Wielki pragnął, by nowe miasto nazywało się Królewiec, jednakże nowa nazwa nie przyjęła się wśród mieszkańców. Bydgoszcz otrzymała od króla szereg przywilejów, w tym prawo prowadzenia handlu spławnego oraz prawo bicia monet.

probably a settlement. This is indicated by the location of the church of St. Giles, whose remains were found in 1967.

Starting in 1327, Bydgoszcz was subject to invasions by the Teutonic Knights, ravaging the city at that time. In 1337 King Casimir the Great regained the city and the settlement. In the ruler's plans, the city played an important role as a border town, with both strategic and economic significance. For this reason, he decided to grant the castle privileges to the settlement.

This took place in 1346 in Brześć Kujawski. The founders accepting the privilege from the monarch were the brothers Jan and Konrad Kiesselhuth. They received a foundation document granting city rights to a settlement located near the castle called Bydgoszcz. The newly established city was founded under the Magdeburg Law. Its statute was modelled on that of Inowrocław. Casimir the Great wanted the new city to be called Królewiec, but the new name was not accepted by the inhabitants. Bydgoszcz was granted a number of privileges by the king, including the right to carry out float trade and the right to mint coins.

Kazimierz Wielki - król Polski

Casimir the Great, the king of Poland

Kazimierz Wielki, król Polski w latach 1333-1370, to ostatni monarcha z dynastii Piastów, a jednocześnie jeden z najwybitniejszych władców w historii Polski. Król wyznaczył Bydgoszcz ważną rolę jako istotnego ośrodka strzegącego kraju na pograniczu polsko-krzyżackim. Kazimierz odwiedził kilkakrotnie gród nad Brdą, m.in. w 1345 r., 1347 r. i 1370 roku.

Pieczęć z dokumentu Kazimierza III Wielkiego

The wax seal on a document of Casimir the Great

Casimir the Great, ruling Poland from 1333 to 1370, was the last monarch of the Piast dynasty, and one of the most eminent kings in the history of Poland. He assigned to Bydgoszcz the important role of a vital center guarding the country on the borderland between Poland and the Teutonic Knights's State. Casimir visited the city on the Brda several times, in 1345, 1347, and 1370, to give just a few examples.

Na miejscu zburzonego grodu powstał ceglany zamek starościński, który wraz z miastem lokacyjnym i Okolem (Wyspa Młyńska) tworzył całość. Obszar miasta szacowano na około 15 ha. Jednak już w drugiej połowie XIV wieku osadnictwo miejskie przekroczyło linię rzeki. Dawna zabudowa staromiejska z pierwszym kościołem parafialnym pod wezwaniem Św. Idziego spadła do rangi przedmieścia. Pierwotną, drewnianą zabudowę miasta trawiły liczne pożary, dlatego Bydgoszcz otrzymała mandat królewski nakazujący wznoszenie domów murowanych.

On the site of the demolished settlement, a brick manor castle was erected, which together with the location town and Okole (Mill Island) formed a Town. The area of the town was estimated to be about 15 ha. However, by the second half of the 14th century urban settlement had already crossed the river line. The former old town buildings with the first parish church of St. Giles fell to the rank of suburb. The original wooden buildings of the city were destroyed by numerous fires, so Bydgoszcz received a royal mandate to build brick houses.

Pieczęć Konrada Kesselhut, komtura ziemi chetmińskiej

The wax seal of Konrad Kesselhut, the commander of the Chetmno Land

Nadanie praw miejskich, 19 kwiecień 1346 roku, obraz namalowany przez Piotra Kiepuszewskiego z okazji 650 urodzin miasta

Granting the town charter to Bydgoszcz, 19 April 1346, the painting by Piotr Kiepuszewski, made to commemorate 650th anniversary of event

Mennica Bydgoska

The Bydgoszcz Mint

40 dukatów Zygmunta III Wazy z 1621 roku
40 ducats of Sigismund III Vasa from 1621

Ort koronny Zygmunta III Wazy z 1623 roku
The Crown Ort of Sigismund III Vasa from 1623

Szóstak (6 groszy) Jana III Sobieskiego
A shostak (6 Grosch coin) of John III Sobieski

W 1594 r. protegowany króla Zygmunta III Wazy Stanisław Cikowski otworzył na Wyspie Młyńskiej prywatną mennicę, przekształconą później w mennicę królewską. Całkowity dochód z mennicy zastrzegł sobie król. Bito w niej monety zwane tynfami. W 1621 r., z okazji polskiego zwycięstwa nad Turkami pod Chocimiem, wybito jedną z najcenniejszych i największych monet w historii Europy - 100 dukatów Zygmunta III Wazy. Bydgoszcz należała wtedy do największych miast Rzeczypospolitej.

In 1594, Stanisław Cikowski, a protégé of King Sigismund III Vasa, launched a private mint on Mill Island, later transformed into a royal enterprise. The king reserved for himself all the proceeds from the mint. In 1621, to celebrate the Polish victory over the Turks at Chocim, the mint struck one of the most valuable and beautiful coins in the European history – a Sigismund III Vasa 100 ducats gold coin. Bydgoszcz was then one of the largest cities in the Polish kingdom.

Okres XV-XVII w. był najświetniejszy w dziejach Rzeczypospolitej - również Bydgoszczy. Przywileje nadane miastu i jego korzystne położenie wpłynęło na szybki rozwój.

The following centuries, 15th, 16, and 17th, represent the golden age in the history of Poland. The privileges granted to Bydgoszcz and its favourable location impacted its dynamic development.

Rzeczpospolita Szlachecka

W 1637 r. król Władysław IV Waza nadał miastu przywilej pieczętowania pism i dokumentów czerwonym lakiem; taki przywilej posiadało niewiele miast, np. Gdańsk, Kraków, Warszawa. Znakomite położenie Bydgoszczy, na skrzyżowaniu traktów lądowych, w pobliżu ujścia Brdy do Wisły, stworzyły dogodne warunki do rozwoju rzemiosła i handlu. Miasto stało się portem Kujaw. Ekspansja handlowa bydgoskich kupców skierowana była głównie w kierunku północnym. Był to okres prosperity, który trwał do połowy XVII w.

The commonwealth of the gentry

In 1637, King Wladyslaw IV Vasa granted the city the privilege of sealing letters and documents with red wax; few cities had such a privilege, e.g. Gdansk, Krakow, Warsaw. The excellent location of Bydgoszcz, at the crossroads of land routes, near the mouth of the Brda River to the Vistula, created suitable conditions for the development of crafts and trade. The city became the port of Kujawy. The commercial expansion of Bydgoszcz merchants was directed mainly towards the north. This was a period of prosperity that lasted until the mid-17th century.

Rozwój miasta związany był także z powstaniem samorządu. Pierwsze wiadomości o urzędzie burmistrza pochodzą z 1362 r., wtedy musiała funkcjonować również rada miejska. Od 1457 r. przez 143 lata starostami bydgoskimi byli Kościeleccy.

The development of the city was also linked to the establishment of the local government. The first news of the mayor's office dates back to 1362, at which time there must also have been a city council. From 1457, the Kościelecki family were the mayors of Bydgoszcz for 143 years.

W okresie wojen z Zakonem Krzyżackim Bydgoszcz odegrała znaczącą rolę jako jeden z ważniejszych punktów stałego oporu w tzw. północnym systemie obrony

During the wars with the Teutonic Knights, Bydgoszcz played a significant role as one of the most important points of permanent resistance in the so-called northern defence

Bydgoski zamek - makieta

Bydgoszcz castle - mock up

Król Kazimierz Jagiellończyk przyczynił się do rozwoju Bydgoszczy - miasta, które doskonale znał. Wydał dla Bydgoszczy przywileje, m.in. prawo do swobodnego uprawiania handlu na Wiśle, prawo do trzech jarmarków, ufundował wspólnie ze starostą bydgoskim Janem Kościeleckim piękny wizerunek maryjny do ołtarza głównego kościoła farnego (czczony do dzisiaj jako Matka Boska Pięknej Miłości – patronka miasta i diecezji). Obraz - ukoronowany przez prymasa S. Wyszyńskiego w 1966 r. i papieża Jana Pawła II w 1999 r. - jest przez historyków sztuki nazywany najpiękniejszym średniowiecznym wizerunkiem maryjnym w Polsce.

King Casimir Jagiellon greatly contributed to the development of Bydgoszcz, the city he knew so well. He bestowed many privileges on Bydgoszcz, the right to conduct free trade on the Vistula, the right to organize three fairs; together with the sheriff Jan Kościelecki he funded a beautiful Marian image for the chief altar in the Parish Church (worshipped up to the present as the picture of Mary the Mother of Fair Love). Picture was crowned by the primate of Poland Stefan Wyszyński in 1966 and the pope John Paul II in 1999, by art historians deeded the most beautiful medieval Marian image in Poland.

Królestwa Polskiego, którego budowę rozpoczął Kazimierz Wielki. Stąd wyprowadzono ataki na ziemie krzyżackie, tutaj kilkakrotnie przebywali polscy królowie.

Dzięki przyłączeniu Pomorza Gdańskiego do Polski, zmieniło się położenie miasta z kresowego na centralne, co otwierało wielkie możliwości handlowe. W 1484 r. Kazimierz Jagiellończyk potwierdził prawa bydgoszczan do spławu na Wiśle, zaś w 1502 r. zostali oni zwolnieni od ceł za spławianie wyrobów garncarskich i piwa. Rozwijał się spław drewna - w 1557 r. Stefan Batory pozwolił miastu na pobieranie jednego pnia od każdej kopy. Najważniejszym ze spławianych towarów było zboże. Bydgoszcz należała do największych rynków zbożowych Rzeczypospolitej. Przed 1530 r. zlokalizowano tu również królewskie składy soli, a w 1669 r. mieszczenie otrzymali prawo wyłączności na handel solą ruską. Dziesięć lat później przystąpiono do budowy warzelnii, co składało się na tzw. żupa.

W Bydgoszczy i okolicach znajdowało się wiele młynów (większość wodnych), był tartak, prochownia, cegielnia i papiernia. Dobrze rozwijało się także rzemiosło. Ciekawostką jest, że stosunkowo liczną grupę kupców w XVI w. stanowili Szkoci, Niemcy i Włosi. W XV-XVII w. zbudowano wiele obiektów, m.in. kościół parafialny pw. Św. Mikołaja i Marcina, ratusz miejski, kościół i klasztor

system of the Polish Kingdom, the construction of which was started by Casimir the Great. Attacks on the Teutonic lands were led from here, and it was here that Polish kings stayed on several occasions.

As a result of the incorporation of Gdansk Pomerania into Poland, the position of the city changed from borderland to central, which opened up great commercial opportunities. In 1484, Kazimierz Jagiellończyk confirmed the rights of Bydgoszcz citizens to float on the Vistula, and in 1502 they were exempted from customs duties for floating pottery and beer. The floatation of timber flourished - in 1557 Stefan Batory allowed the city to collect one log from every five dozens. The most important of the floated goods was grain. Bydgoszcz was one of the largest grain markets in the Commonwealth. Before 1530, the royal salt warehouses were also located here, and in 1669 the burghers were granted exclusive rights to trade in Russian salt. Ten years later, the construction of a saltworks began, which made up the so-called 'żupa'.

In and around Bydgoszcz there were many mills (most of them water mills), there was a sawmill, a powder mill, a brickyard and a paper mill. Craftsmanship also developed well. It is interesting to note that a relatively large group of merchants in the 16th century were Scots, Germans and Italians. A number of buildings were built in the 15th-17th centuries, including the parish church of St. Nicholas and St. Martin,

oo. Bernardynów, kościół i klasztor Klarysek, kościół Św. Trójcy oraz Jezuitów. Z tego okresu pochodzą prawdopodobnie kamienice okalające rynek i pierwsze szpitale, powstające najczęściej przy kościołach. Większość ówczesnych ulic posiadała już swoje nazwy, np. Długa, Grodzka, Pod Blankami, Mostowa, Wałowa.

Wcześniej, bo w 1523 r. zbudowano wodociągi. Podjął się tego mieszczanin bydgoski Walery z Bochni. Powstał wtedy urząd rurnika (dozorcy rur). Pierwsza łaźnia znajdowała się przy ul. Grodzkiej, wzmianki o niej pochodzą z 1541 r. Pierwszym łaźninikiem był Tomasz Plugawy. Należy wspomnieć, że z bydgoskich kręgów klasztornych pochodził Bartłomiej, twórca jednego z pierwszych słowników języka polskiego. Prace nad nim zakończył w 1523 r.

W pierwszej połowie XVII w. powstała pierwsza kronika miasta, napisana przez wójta Łochowskiego. Do świetniejszych należały też biblioteki klasztorne, poza tym biblioteka istniała w ratuszu, a i niektórzy mieszczenie posiadali własne zbiory. W XVII w. w klasztorze karmelitów i u jezuitów uczono muzyki. Gimnazjum w Bydgoszczy nie było, istniał założony przez jezuitów w 1639 r. konwikt (internat). Początkowo z dwoma najniższymi klasami, a od 1649 r. były już dwie wyższe - retoryki i etyki, jednak najwyższych - filozofii i teologii - nie było. Wielu bydgoszczan kształciło się w Akademii Krakowskiej, w XV i XVI w. 50 osób, z których 14 uzyskało bakalaureat (niższy stopień naukowy), a dwóch magisterium na Wydziale Sztuk Wyzwolonych. Poczucie jedności narodowej kształtowało bractwo kurkowe, powstałe już w 1495 r.

the town hall, the Bernardine church and monastery, the church and monastery of the Poor Clares, the Church of the Holy Trinity and the Jesuits. The tenements surrounding the market square and the first hospitals, which were usually built next to the churches, probably date from this period. Most streets at that time already had their own names, e.g. Długa, Grodzka, Pod Blankami, Mostowa, Wałowa.

Earlier, in 1523, a water supply system was built. This was undertaken by Walery of Bochnia, a burgher from Bydgoszcz. The office of the piper (pipe keeper) was then established. The first bathhouse was located in Grodzka Street and was mentioned in 1541. It should be mentioned that Bartholomew, the author of one of the first dictionaries of the Polish language, came from Bydgoszcz monastic circles. He completed work on it in 1523.

In the first half of the 17th century, the first chronicle of the city was written by Alderman Łochowski. Monastery libraries were also among the finest; besides, a library existed in the town hall, and some townsmen also had their own collections. In the 17th century, music was taught at the Carmelite monastery and the Jesuits. There was no grammar school in Bydgoszcz; there was a convict (boarding school) founded by the Jesuits in 1639. Initially with two lowest grades, and from 1649 there were already two higher grades - rhetoric and ethics, but the highest grades - philosophy and theology - were absent. Many Bydgoszcz citizens were educated at the Kraków Academy, in the 15th and 16th centuries. 50 people, 14 of whom obtained a baccalaureate (lower degree) and two a master's degree from the Faculty of Liberal Arts. The sense of national unity

Widok zachodniej pierzei Starego Rynku

View of the western frontage of the Old Market Square

Powoli, lecz nieuchronnie, miały nadejść czasy schyłkowe. Największa katastrofa w historii miasta miała miejsce w połowie XVII wieku, podczas II wojny północnej, określanej mianem „potopu”. Bydgoszcz została zniszczona podczas najazdu Szwedów na Rzeczpospolitą. O miasto toczyły się ciężkie walki, kilkakrotnie przechodziło z rąk do rąk, skutkiem czego były ogromne straty.

Yet the period of decline would come on slowly but inevitably. The worst disaster ever in the city's history occurred in the middle of the 17th century, during the Second Northern War. When the Swedish army invaded Poland, Bydgoszcz was destroyed. Hard battles were fought for the city, it was captured and recaptured several times, and in effect Bydgoszcz was heavily damaged.

Uczyło posługiwania się bronią, przygotowywało mieszczan do obrony przed wrogiem.

Zrujnowano bezpowrotnie wiele budowli, przede wszystkim zamek oraz średniowieczne obwarowania miasta. Bydgoszczy nie omijały też klęski losowe i żywiołowe. Zaraza, pożar, epidemie febry i kataru sprawiły, że upadek miasta stał się faktem. W pierwszych dwóch dekadach XVIII w. Bydgoszcz miała najmniejsze zaludnienie w ciągu swoich dziejów. Liczba mieszkańców spadła do 500. Zanikała działalność wielu ważnych przedsiębiorstw, takich jak mennica czy żupa solna. Mieszczanie zajęli się uprawą roli. Podupadło rzemiosło, handel i splaw drewna. Bydgoszcz - do niedawna jedno z wiodących miast Rzeczypospolitej - wegetowało, straciło dotychczasowe znaczenie.

was shaped by the chancery brotherhood, founded as early as 1495. It taught the use of weapons and prepared the townspeople to defend themselves against the enemy.

Many buildings, especially the castle and the medieval fortifications of the city, were irretrievably destroyed. Bydgoszcz was not spared from natural disasters. Pestilence, fire, epidemics of fever and catarrhal fever caused the city to collapse. In the first two decades of the 18th century, Bydgoszcz had the smallest population in its history. The number of inhabitants dropped to 500, and the activities of many important enterprises, such as the mint and the salt mine, were disappearing. The townspeople turned to farming. Crafts, trade and timber floating declined. Bydgoszcz - until recently one of the leading cities of the Polish Commonwealth - vegetated and lost its former importance.

Rycina obrazująca oblężenie Bydgoszczy przez wojska szwedzkie

Drawing depicting the siege of Bydgoszcz by the Swedish army

Pod panowaniem Pruskim

Jeszcze na długo przed rozbiorem Bydgoszczą interesował się dwór pruski. W 1760 r., w czasie wojny siedmioletniej, przybyły do Bydgoszczy pierwsze oddziały pruskie. Ich pobyt stanowił zapowiedź przyszłych wydarzeń, które rozegrały się w 1772 r.

Wtedy to Rosja, Prusy i Austria podpisały w Petersburgu odnoszący się do Polski traktat rozbiorowy. Na jego mocy część ziem przypadła Prusom. Na tych terenach leżała również Bydgoszcz, którą uczyniono stolicą obwodu nadnoteckiego. Osadzono tu garnizon wojskowy. Tak rozpoczął się trwający blisko 150 lat okres pruskiej przynależności państwowej miasta. Bardzo szybko rozpoczął się proces niemieczania Bydgoszczy.

Wiosną 1773 r. rozpoczęto budowę kanału bydgoskiego, która trwała do 1774 r. - z ośmioma śluzami liczył on 26 km. Połączył on nie tylko Bydgoszcz z Nakłem, ale też dorzecza Wisły i Odry. W 1789 r. zakończono budowę trzyskrzydłowych, kilkupiętrowych spichlerzy zbożowych. Budowano wiele nowych domów, a było to możliwe dzięki korzystnym kredytom, jakie uzyskiwali osiedlający się tu Niemcy. Powoli żywiol niemiecki zaczynał dominować. Powstawały manufaktury, np. rafineria cukru trzcinowego, odlewnie i kuźnie, farbiarnia, papiernia, drukarnia Grünauera, apteka „Pod Żółtym Orłem” na Starym Rynku; kolegium jezuickie przekształcono w gimnazjum.

Under the Prussian rule

Even long before the First Partition, Bydgoszcz was of interest to the Prussian court. In 1760, during the Seven Years' War, the first Prussian troops arrived in Bydgoszcz. Their stay foreshadowed the future events that took place in 1772.

It was then that Russia, Prussia and Austria signed the Treaty of Partition of Poland in St. Petersburg. Under this treaty, part of the land fell to Prussia. Bydgoszcz was also located in this area and was made the capital of the Neubian Voivodeship. A military garrison was established there. Thus began a period of Prussian statehood that lasted nearly 150 years. The process of germanisation of Bydgoszcz began very quickly.

The construction of the Bydgoszcz Canal began in spring 1773, and it was completed in 1774. Including eight locks, the canal was 26-kilometers long. By 1789 the work on granaries had been completed. Many new buildings were erected, which was possible due to loans on preferential terms available to German, who were coming to Bydgoszcz. Bydgoszcz had been made the capital of the Netze region and a garrison was stationed in the city. Germans became dominant in the city. Numerous manufactories were put into operation, a cane sugar refinery, a dyeworks, foundries and smithies, a papermill, the Grunauer print shop, the apothecary "Under the Eagle" in the Old Town Square, the former Jesuit College was transformed into a school.

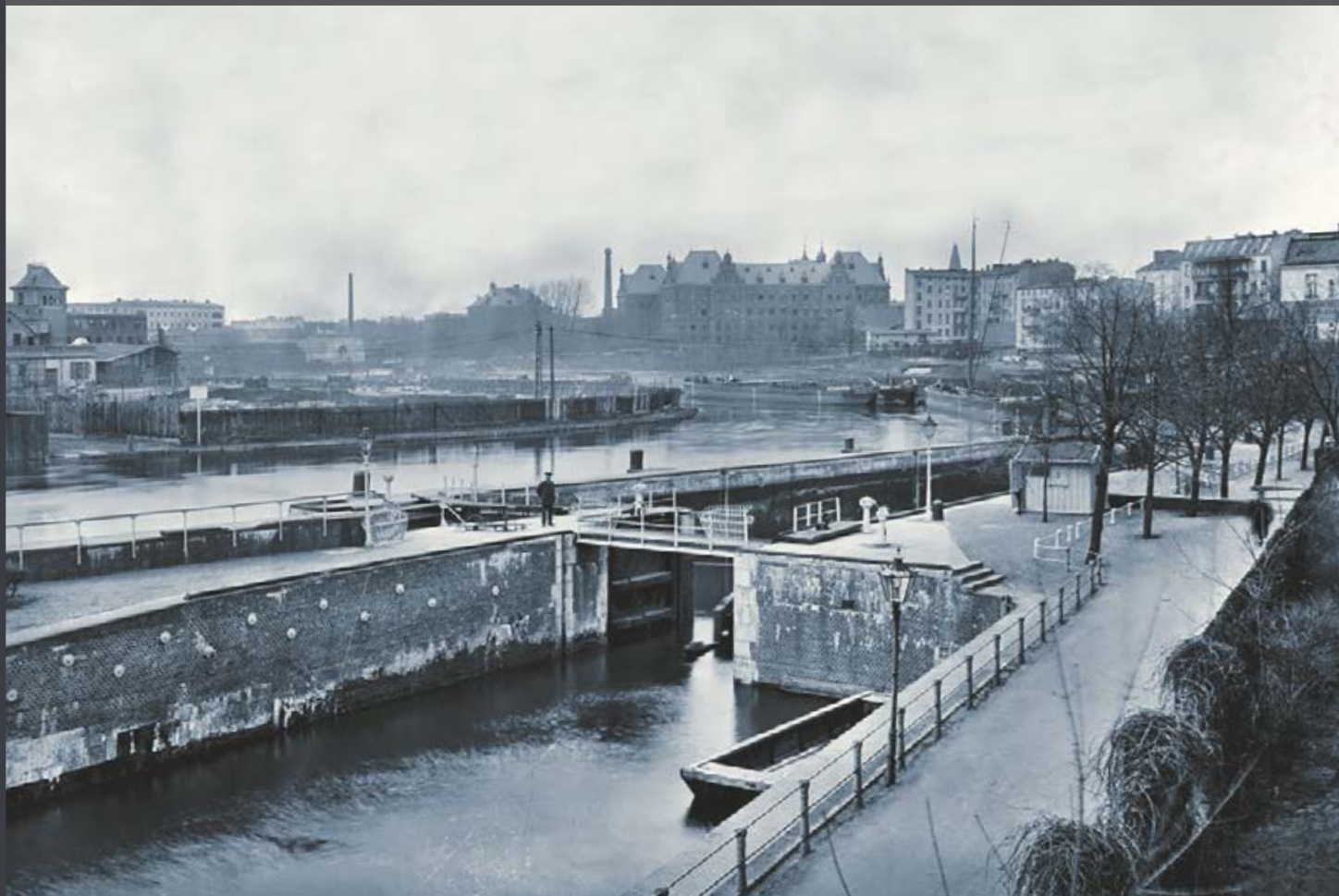

Gorzelnia Frankego

Franke's distillery

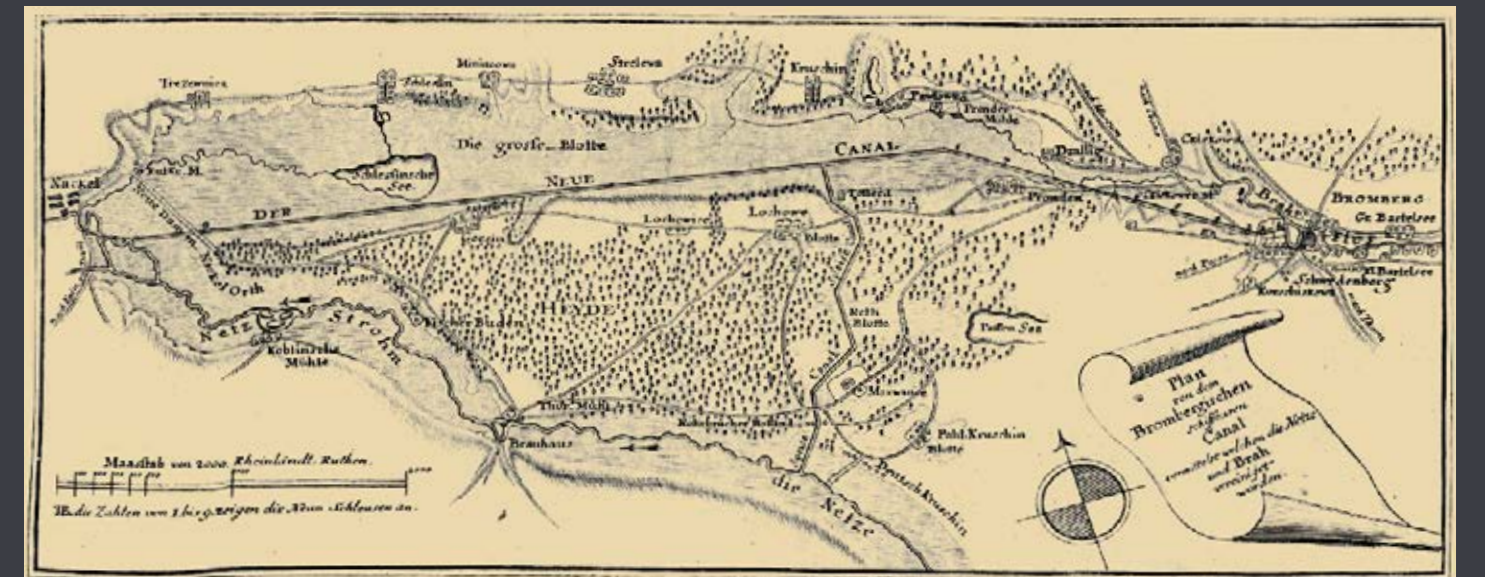
Śluza trapezowa na Brdzie

Trapezoidal lock on the Brda

W czasie panowania pruskiego miały miejsce dwa krótkie okresy niepodległości Bydgoszczy. Pierwszy związany był z Insurekcją Kościuszkowską, a drugi z powstaniem Księstwa Warszawskiego. Po bitwie pod Szczekocinami rozpoczął się marsz insurgentów na Bydgoszcz. W październiku 1794 r. miasto zostało szturmowo zdobyte i wyzwolone przez wojska gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, który zaskarbił sobie dobrą pamięć, wręcz uwielbienie wśród bydgoszczan.

During the Prussian rule Bydgoszcz enjoyed two brief periods of independence. The first one was connected with the Kościuszko Uprising, and the second one with the creation of Duchy of Warsaw. Following the battle of Szczekociny the Kościuszko troops marched toward Bydgoszcz. In October 1794 the city was taken by storm and liberated by General Jan Henryk Dąbrowski, who earned gratitude, indeed veneration among the Polish inhabitants of Bydgoszcz.

Plan Kanału Bydgoskiego

Plan of the Bydgoszcz Canal

W okresie 2-15 października 1794 roku (tzw. „13 dni”) w Bydgoszczy zawieszono działalność pruskich urzędów, zniknęły czarne orły, a Józef Wybicki wydał odezwę do mieszkańców i zaprzysiął ich na wierność Polsce. Ludność i kościoły ofiarowały powstańcom wiele pieniędzy i srebra, wzrosło poczucie patriotyzmu i solidarności narodowej.

Jesienią 1806 r., kiedy Prusy przegrały z Francją napoleońską, do Bydgoszczy przybyła grupa oficerów francuskich, aby przygotować kwatery dla nadciągającej armii. Niechęć, jaką okazywali bydgoszczanom, nie sprzyjała nastrojom pronapoleońskim. Mimo to, w grudniu 1806 r. proklamowano akt przystąpienia do powstania w Wielkopolsce i powołano pospolite ruszenie. W styczniu 1807 r. ponownie wkroczył do miasta J.H. Dąbrowski, a 19 lutego Bydgoszcz została włączona do Księstwa Warszawskiego i stała się jednym z jego większych ośrodków administracyjnych. W tych latach liczyła ok. 4700 mieszkańców. W mieście zlokalizowano komorę celną, dwa magazyny solne, stworzono urząd pocztowy i więzienie. Odbywały się tu jarmarki i targi. Utworzono szkołę z językiem polskim jako wykładowym, szkołę elementarną i kilka prywatnych. Od 1808 r. zaczął ukazywać się „Dziennik Doniesień Rządowych i Prywatnych Departamentu Bydgoskiego”, w 1810 r. „Gazeta Bydgoska”, a w 1811 r. „Dziennik Tygodniowy Departamentu Bydgoskiego”. Działały trzy teatry zawodowe i wiele grup amatorskich. Wystawiano sztuki Bogusławskiego i Schillera. Ten stan uniesienia nie trwał jednak długo. Klęska Napoleona w 1812 roku oznaczała koniec Księstwa. 16 stycznia 1813 r. ostatni Francuzi opuścili miasto, a ich miejsce zajęli Rosjanie, którzy od 21 stycznia zaczęli

From October 2 to 15, 1794 (the “Thirteen Days”) work in the Prussian offices in Bydgoszcz was suspended, the black eagles were removed. Józef Wybicki issued an appeal to the citizens, who took their public oath of allegiance to Poland. The people and the churches donated money and silver to the cause of independence, the sense of patriotism and national solidarity was on the rise.

In autumn 1806, when Prussia had been defeated by the Napoleonic army, a party of French officers arrived in Bydgoszcz to secure quarters for the approaching troops. Their attitude toward the townsmen was rather unfriendly, which did not foster pro-Napoleonic feeling among the population. Nevertheless, in December 1806 the declaration of joining the uprising in Great Poland was proclaimed and a levy in mass was ordained. In January 1807 General Dąbrowski moved into Bydgoszcz for the second time, and on February 19 the city was incorporated into Duchy of Warsaw. At the time the population of Bydgoszcz was about 4700. A customs house was located in the city, and two salt stores. A post office and a prison were set up. Fairs were organized. A school was established in which Polish was the language of instruction. In 1808 the first issue of the “Journal of Official and Private News for the Department of Bydgoszcz” came out, followed in 1810 by the “Bydgoszcz Gazette”, and in 1811 by the “Bydgoszcz Department Weekly”. There were three professional theaters in operation and many amateur troupes. Plays by Bogusławski and Schiller were staged. Unfortunately, this elated condition did not last long. The defeat of Napoleon in 1812 brought an end to Duchy of Warsaw. The French troops had left Bydgoszcz by January 16, 1813, and the Russians marched, who occupied

okupację trwającą do 1815 r., kiedy to Bydgoszcz - po Kongresie Wiedeńskim - wróciła w ręce Prus.

Miasto stało się częścią Wielkiego Księstwa Poznańskiego i stolicą jednego z dwóch obwodów regencyjnych tego nowego tworu. Liczba mieszkańców wynosiła wówczas ok. 6000, a procentowy udział Polaków malał; po 1852 roku było ich ok. 26%. Polityka pruska zmierzała do wzmocnienia niemieczyny i ograniczenia wpływów i aspiracji narodowo-wyzwoleńczych Polaków. Germanizacja objęła wszystkie dziedziny życia, m.in. administrację i szkolnictwo; języka polskiego zaprzestano uczyć w 1829 roku. Objawy solidaryzowania się Niemców z Polakami były bezwzględnie zwalczane.

Bydgoszczanie zaznaczyli swój udział w Powstaniu Listopadowym. Miasto było ważnym punktem transportu broni zakupionej w Europie Zachodniej, a po upadku powstania przeszła przez Bydgoszcz fala uchodźców.

Czujność Prusaków wzmogła się. Kiedy nastąpiły w 1848 r. dni Wiosny Ludów, Komitet Narodowy w Bydgoszczy nie miał żadnych możliwości działania. Antagonizmy narodowościowe zaostrzyły się. Prześladowanie polskości na chwilę przerwało Powstanie Styczniowe. Już latem 1861 r. odbywały się manifestacje religijno-patriotyczne, a zimą 1862 r. miała miejsce konspiracyjna narada działaczy patriotycznych z zaboru pruskiego. Bydgoszcz stała się ważnym węzłem komunikacyjnym powstania, przez którym przierzucano broń i amunicję dla powstańców.

Kolej żelazna dotarła do Bydgoszczy w 1851 r. jako fragment Pruskiej Kolei Wschodniej poprowadzonej z wielkopolskiego Krzyża do Królewca. Wydarzenie to,

the city till 1815, when under the terms of the Congress of Vienna, Bydgoszcz was returned to Prussia.

The city became a part of Great Duchy of Posen, and the capital of one of the two Prussian Regencies. The population at that time was about 6000. The percentage share of Polish people was on the decrease, and reached 26% after 1852. The Prussian policy aimed at strengthening the German element and suppressing the influence of Poles and their national aspirations. All the areas of public life were subject to Germanization: administration, education (teaching of the Polish language was stopped in 1829). Any signs of pro-Polish sympathies on the part of German townsmen were promptly eradicated.

The Polish population of Bydgoszcz supported the November uprising. The city was a major hub for transporting weapons purchased in Western Europe, and following the failure of the uprising a great number of refugees passed through Bydgoszcz.

The Prussian authorities became ever more vigilant. During the period of the People's Spring in 1848 the National Committee in Bydgoszcz was effectively prevented from any form of activity. The ethnic antagonism escalated. The outbreak of the January uprising put an end, temporarily, to the persecution of the Polish population. In the summer of 1861, religious-patriotic manifestations took place, and in the winter of 1862 an underground gathering of patriotic activists from the Prussian partition took place. Bydgoszcz became an important transport junction for the uprising, through which weapons and ammunition for the insurgents were transported.

wraz z powstaniem Warsztatów Kolei Wschodniej, było dla miasta istotnym czynnikiem miastotwórczym. Wkrótce Bydgoszcz posiadała już połączenia kolejowe z Poznaniem, Szczecinem, Berlinem, Gdańskiem, Górnym Śląskiem, Królewcem, Petersburgiem i Warszawą. Nadal istotne znaczenie miał szlak wodny.

W 1871 r. Wielkie Księstwo Poznańskie włączono do Cesarstwa Niemieckiego. Rozpoczął się okres walki o kulturę, tzw. „Kulturkampf”. W 1877 r. zlikwidowano w Bydgoszczy zakon sióstr miłosierdzia, przystąpiono do likwidacji resztek języka polskiego, zakazano młodzieży gimnazjalnej uczęszczania na nabożeństwa do kościoła farnego, w którym głoszone kazania po polsku. Rozpoczęto germanizację imion, nazwisk i nazw miejscowych, a w 1885 r. rozpoczęto masowe wysiedlanie Polaków z zaboru pruskiego, tzw. rugi pruskie.

Nawet w tym najgorszym okresie powstawały organizacje, mające na celu szerzenie oświaty i kultury narodowej: Towarzystwo Przemysłowe, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Towarzystwo Śpiewu „Halka”.

Zaniepokojeni aktywnością Polaków i możliwością repolonizacji miasta, Niemcy w latach 1890-94 zwiększyły wysiłki germanizacyjne i rozpoczęły tzw. „Hebungspolitik”, czyli program podnoszenia poziomu gospodarczo-kulturalnego miasta.

Najważniejszą placówką kulturalną był Teatr Miejski, z widownią na 800 miejsc, który w 1890 r. spłonął

The railway reached Bydgoszcz in 1851 as a section of the Prussian Eastern Railway running from the Greater Poland Krzyż to Królewiec.

This event, together with the establishment of the Eastern Railway Workshops, was a major city-building factor for the city. Shortly thereafter Bydgoszcz had rail connections to Poznań, Szczecin, Berlin, Gdańsk, Upper Silesia, Królewiec, St. Petersburg and Warsaw. The waterway was still important.

In 1871 Grand Duchy of Posen was incorporated into the German Empire. The period of “Kulturkampf” supported by Bismarck began. In 1877 the order of the Sisters of God’s Mercy was dissolved. The remaining signs of the presence of the Polish language were systematically eliminated. Polish were forbidden to attend services delivered in Polish. The process of Germanizing Christian names, surnames, as well as local names began, and in 1885 a massive expulsion of Poles from the Prussian partition was carried out.

Despite it new Polish organizations sprang up in Bydgoszcz, whose aim was to propagate Polish culture and promote education: Industrial Society, Polish Gymnastic Society “Sokół” (“Falcon”), Singing Society “Halka”.

The authorities, worried by the migration of Germans from Bydgoszcz, doubled their efforts at Germanization and initiated the so-called “Hebungspolitik”, the campaign to raise the economic and cultural standing of the city.

i w ciągu sześciu lat został odbudowany. Był wówczas najbogatszym teatrem w Rzeszy, imponował też wysokim poziomem artystycznym. W 1903 r. założono Bibliotekę Miejską, w 1906 r. Bydgoszcz otrzymała Instytut Rolniczy im. Cesarza Wilhelma, a w 1911 r. Szkołę Rzemiosł i Przemysłu Artystycznego. Budowano też kościoły dla ludności niemieckiej. Powstawały liczne organizacje pruskie, np. w 1894 r. Związek Wszechniemiecki. Wrogie nastroje podsycała nacjonalistyczna „Hakata”, która m.in. bojkotowała polski handel i rzemiosło. Bydgoszczanie bronili się, m.in. poprzez zakładanie polskich banków - pierwszy powstał w 1895 r. W 1903 r. ruszyła Spółka Budowlana, a w 1906 r. dr Emil Warmiński zakupił budynek za pieniądze zebrane od polskich bydgoszczan i otworzył tam Dom Polski. Najbardziej radykalną formą protestu był strajk polskich dzieci, który wybuchł w bydgoskich szkołach elementarnych jesienią 1906 r. W 1911 r. powstała Księgarnia Polska.

I wojna światowa wybuchła 1 sierpnia 1914 r., ale już w lipcu ogłoszono w Bydgoszczy mobilizację. 2 sierpnia ukrócono swobody polityczne, dokonywano rewizji w domach polskich działaczy, a 8 września zakazano zebrań i ograniczono korzystanie z kolei. Dom Polski przeznaczono na lazaret dla żołnierzy niemieckich, a „Dziennik Bydgoski” poddano ostrej cenzurze. Brakowało podstawowych artykułów żywnościowych. W 1917 r. doszło do demonstracji głodowej kobiet.

Latem 1918 r. ludzi dziesiątkowała grypa „hiszpanka”. Klęska Rzeszy była blisko, wzmożła się więc aktywność

The leading cultural institution was the Municipal Theater, which had burned down in 1890, but it was rebuilt within the next six years. It was the most lucrative theater in the Reich, and offered performances at a high artistic level. In 1903 the Municipal Library was founded, in 1906 Bydgoszcz became the host of the Kaiser Wilhelm Agricultural Institute, and in 1911, also of the Craft and Applied Arts School. Churches for the German populations were erected. Numerous Prussian organisations were formed, such as the Pan-German Union or „Hakata”. The Poles put up a fierce defense, by setting up Polish banks – the first one was opened in 1895. In 1905 the Construction Company began its operations, and in 1906 Doctor Emil Warmiński bought a building with the funds raised by Poles living in Bydgoszcz and established there the Polish House. The most radical form of protest was a strike of Polish children in the local elementary schools in autumn 1906. The Polish Bookshop opened in 1911.

World War I broke out on August 1, 1914, but general mobilization was proclaimed in Bydgoszcz already in July. On August 2 the political liberties were curtailed, houses of Polish activists were searched. The Polish House was taken over and converted into a field hospital for German soldiers. The Polish Bydgoszcz Daily was heavily censored. By 1917 all food products had been rationed. In 1917 a crowd of hungry women protested in the streets.

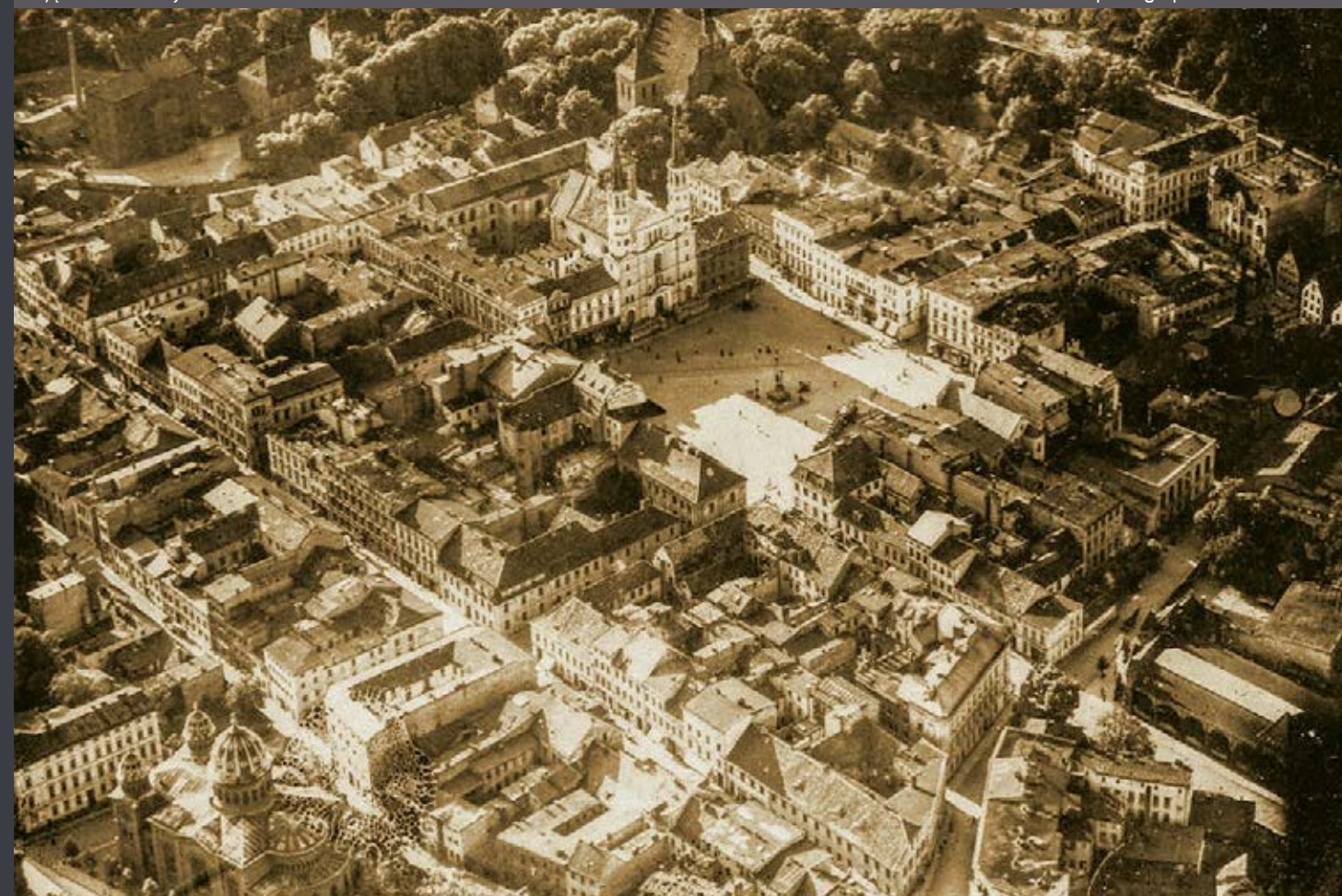
The population had been decimated by the Spanish influenza epidemics, raging in the summer of 1918. The doom of the

Plac Teatralny około 1915 roku

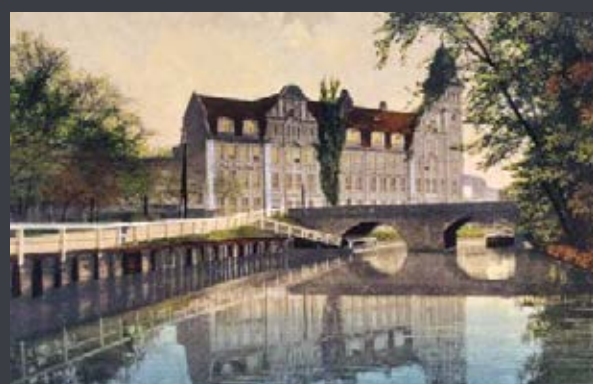
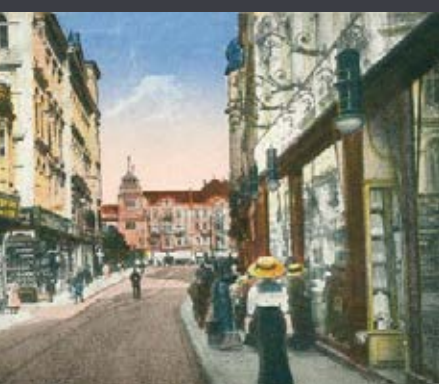
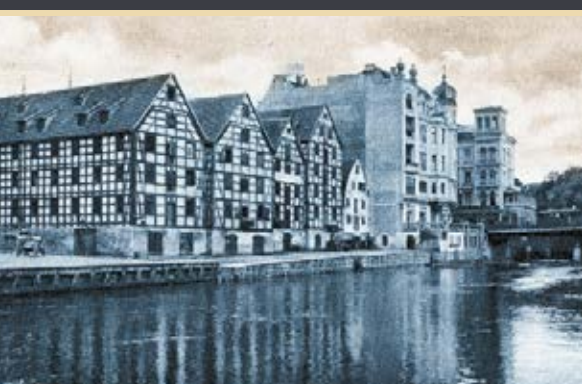
Theatre Square around 1915

Zdjęcie lotnicze wykonane około 1912 roku

Aerial photograph taken around 1912

niemieckich nacjonalistów, którzy 26 maja 1918 r. zorganizowali „Dzień Niemiecki” - protestowano przeciw rezygnacji z „niemieckiego Wschodu”.

16 listopada 1918 r. utworzyła się polska Rada Ludowa na Miasto Bydgoszcz i Przedmieścia - politycznej reprezentacji polskich obywateli miasta, na której czele stanął dr Jan Biziel.

Opanowanie przez Polaków Poznania, w którym w grudniu 1918 r. wybuchło powstanie, czyniło z Bydgoszczy główny niemiecki ośrodek polityczny i administracyjny. Sytuacja ludności polskiej pogorszyła się, urządzano łapanki na dworcu, aresztowania na ulicach, znęcano się nad jeńcami. W maju 1919 r., kiedy Niemcom wręczono projekt traktatu pokojowego, w którym Bydgoszcz przypadła Polsce, doszło do antypolskiej nagonki.

18 czerwca 1919 r., kiedy w Wersalu zawarto pokój - Bydgoszcz wróciła do Macierzy, 19 stycznia 1920 roku, burmistrz niemiecki Hugo Wolf przekazał oficjalnie klucze do miasta Janowi Maciaszkowi - pierwszemu polskiemu prezydentowi miasta.

Do Polski wróciło zasobne i nowoczesnie urządzone europejskie miasto, z pełną infrastrukturą komunalną, połączone siecią dróg wodnych, lądowych i kolejowych nie tylko z pozostałymi regionami dawnego zaboru pruskiego, ale również rosyjskiego, co gwarantowało jego dalszy, pomyślny rozwój w odradzającej się Rzeczypospolitej.

Reich was near, so German nationalists intensified their activities. On May 26, 1918, they organized the “German Day”, protesting against the withdrawal from the “German East”.

On November 16, 1918, the Polish People’s Council was formed, for Bydgoszcz county. It was headed by Doctor Jan Biziel.

As a result of the uprising initiated in December 1918, Poznań had been taken over by the Poles, which made Bydgoszcz the main German political and administrative center in the region. The situation of Poles in Bydgoszcz deteriorated, they were rounded up in the railway stations, arrested in the streets. Polish insurgents captured by Germans were tortured. On May 7, 1919, when Germany was presented with the draft of a peace treaty, under the terms of which Bydgoszcz was returned to Poland, a violent anti-Polish demonstration took place.

On June 18, when the peace treaty was signed in Versailles, Bydgoszcz rejoined the motherland. On January 19, 1920, the German mayor Hugo Wolf officially presented Jan Maciaszek, the first Polish president of Bydgoszcz, with the keys to the city.

Wealthy and modern european city returned to Poland with full communal infrastructure, connected by a network of waterways, land and railways not only with the other regions of the former Prussian partition, but also with the Russia, which guaranteed its further successful development in the revival.

Po odzyskaniu niepodległości Bydgoszcz jawiła się jako miasto gospodaczo i kulturalnie rozwinięte, co pozostawało w rażącym kontraście wobec jego niskiej rangi administracyjnej.

Bydgoszcz była miastem zaledwie powiatowym - jednak w niczym nie przypominała prowincji.

W Bydgoszczy istniało kilka instytucji naukowych, towarzystw muzycznych, ukazywały się tu liczne tytuły prasowe. Stacjonowała tu znaczna liczba wojska, które cieszyło się powszechnym szacunkiem i w znaczący sposób wpływało na rozwój miasta i życia mieszkańców.

Most Jerzego Sulimy - Kamińskiego, 1920 rok

Jerzy Sulima - Kamiński Bridge, 1920

Prezydent Leon Barciszewski

President of Bydgoszcz Leon Barciszewski

Assessing political, economic and cultural life of inter-war Bydgoszcz, its richness and contrast with the city's low administrative rank are striking. Bydgoszcz was a poviats city - but it did not resemble the province in any way.

In Bydgoszcz there were several scientific institutions and music societies, numerous press titles were published here. A significant number of troops were stationed here enjoyed universal respect and significantly influenced development of cities and life of residents.

Dwudziestolecie międzywojenne

Bydgoszcz została włączona do województwa poznańskiego a 1 kwietnia 1938 r. stała się częścią woj. pomorskiego ze stolicą w Toruniu. Wraz z odzyskaniem niepodległości odsetek ludności polskiej szybko wzrastał i pod koniec 1920 r. stanowił już 62%. Nadal jednak Bydgoszcz była jednym z głównych ośrodków mniejszości niemieckiej. Istniały tu liczne organizacje niemieckie, skupione z czasem w jedną - Zjednoczenie Niemieckie w Sejmie i Senacie. Organizacja ta kierowała wszystkimi dziedzinami życia mniejszości, prowadziła też działalność antypolską. Na jedenaście wychodzących tytułów prasowych, sześć było niemieckich, m.in. „Deutsche Rundschau in Polen”. W 1922 r. utworzono Towarzystwo Sceny Niemieckiej i Teatr Deutsche Bühne, który reprezentował wysoki poziom artystyczny, powstało też Konserwatorium Muzyczne. Działania te sprzyjały integracji mniejszości i były wspomagane finansowo przez utworzoną specjalnie Fundację Niemiecką.

Zaraz po wyzwoleniu rozpoczęło się przejmowanie władzy i instytucji kulturalnych w mieście przez Polaków. Inauguracją polskiego sezonu teatralnego 1920-21 w Bydgoszczy było wystawienie „Dziadów” Mickiewicza w sali Patzera przy ul. Św. Trójcy, zaprezentowano też „Kościuszkę pod Raławicami” Władysława L. Anczyca. Dyрекcję teatru sprawowała Wanda Siemaszkowa, która założyła też szkołę dramatyczną oraz Dom Artysty. W Bydgoszczy występowali m.in. L. Solski, I. Solska, M. Ćwiklińska, S. Jaracz, J. Osterwa, H. Ordonówna, K. Junosza-Stępowski. Prowadzeniem imprez kulturalnych zajmowała się również Biblioteka. Do ważniejszych placówek należało Muzeum Miejskie. Szczególnie za prezydentury Leona Barciszewskiego koncentrowało się tam życie artystyczne, od 1936 r. organizowano tzw. „Salony Bydgoskie”. Ważnym wydarzeniem było przekazanie muzeum ponad 500 obrazów i grafik przez Leona Wyczółkowskiego. Z ten dar poznański wydział krajowy przekazał artyście dworek w Gościeradzu pod Bydgoszczą.

Pierwsza Rada Miejska w Bydgoszczy, 1921 rok

The first session of the Polish council in Bydgoszcz, 1921

The inter-war period

Bydgoszcz was incorporated into the Poznań Voivodeship, but on April 1, 1938, it became a part of the Pomeranian Voivodeship, whose capital was Toruń. After Bydgoszcz had been reintegrated into the newly restored Poland, the percentage of Poles in the population was on the rise, and by the end of 1920 it was as much as 62%. Bydgoszcz remained one of the major centers of the German minority. Numerous organizations were in existence, which finally coalesced into one - German Union in Sejm and Senat. This association managed all affairs of the German; it also carried out anti-Polish activities. Out of the eleven published newspapers, six were German, including “Deutsche Rundschau in Polen”. In 1922 German Stage Association was formed, and the German theater “Deutsche Buhne”. A Music Conservatory was founded, too. Such actions helped integrate the German population of the city, and they were supported by German Foundation.

Once Bydgoszcz had been liberated from the German rule, the process of taking over the offices and the cultural institutions in the city began. The Polish theatrical season 1920-1921 in Bydgoszcz was inaugurated with the performance of the play “Dziady” by Mickiewicz in Patzer Etablissement at Św. Trójcy Street, “Kościuszkę at the battle of Raławice” by Anczyca was also staged. The director of the Polish theater was Wanda Siemaszko, who founded an acting school, and the Artists’ House. Such renowned actors as L. Solski, I. Solska, M. Ćwiklińska, S. Jaracz, J. Osterwa, H. Ordonówna, K. Junosza-Stępowski appeared on the Bydgoszcz stage. Also the Library took an active part in organizing cultural events. The Municipal Museum was one of the leading institutions in Bydgoszcz, becoming a focal point for artistic life especially during the presidency of Leon Barciszewski; since 1936 painting exhibitions were organized there nicknamed “Bydgoszcz Salons”. The turning point was the donation of more than 500 paintings and drawings by Leon Wyczółkowski to the museum.

Najznakomitszą osobistością życia literackiego był Adam Grzymała-Siedlecki, poza nim malarz Marian Turwid. Od 1931 r. w Bydgoszczy wydawano czasopismo literackie „Wici Wielkopolskie” Turwida, największą gazetą codzienną był „Dziennik Bydgoski” i jego dodatki. Ukazywały się także „Kurier Bydgoski”, „Kurier Pomorski” i „Echo Zachodnie”.

Najlepszym pismem kulturalnym był kwartalnik „Przegląd Bydgoski”. Warto też wspomnieć o powstających licznie chórach, wśród nich prym wiodło kolejarskie „Hasło”. Następowala repolonizacja przemysłu i handlu, wykupywanych z rąk niemieckich. W momencie budowy portu w Gdyni zyskało na znaczeniu korzystne położenie

The brightest star on the Bydgoszcz literary scene was Adam Grzymała-Siedlecki, another local luminary was the painter Marian Turwid. Turwid edited the literary journal “Wici Wielkopolskie”, the daily with the largest circulation was “Dziennik Bydgoski” (“Bydgoszcz Daily”) with supplements. Other titles were “Kurier Bydgoski”, “Kurier Pomorski” and “Echo Zachodnie”.

The quarterly “Przegląd Bydgoski” was the top cultural journal in the region. Numerous choirs were also formed, among which the leading one was the Railway Men’s Choir “Hasło”. Local industry and trade were recovered by Polish-owned enterprises, German businesses were bought out. With the development of Gdynia, the

Bydgoszcz w okresie międzywojennym była jednym z najważniejszych ośrodków lotniczych w kraju. Kształciła asów pilotażu. Najbardziej znanym był Franciszek Zwirko.

Bydgoszcz in the interwar period was one of the most important aviation centers in the country. She educated pilot aces. The most famous was Franciszek Zwirko.

Marszałek Józef Piłsudski podczas wizyty w Bydgoszczy dnia 6 lipca 1921 roku

Marshall Piłsudski visiting Bydgoszcz on July 6, 1921

Bydgoszcz. St. Rynek im. Marszałka Piłsudskiego

Bydgoszczy jako węzła żeglugi śródlądowej. To tędy przebiegał szlak komunikacyjny znad Bałtyku do środkowej i południowej Polski.

Najlepiej rozwinięte gałęzie ówczesnego przemysłu to: przemysł metalowy (Warsztaty Kolejowe, Fabryka Rowców Tornowa, liczne fabryki maszyn), spożywczy (gł. młynarstwo, Browar Bydgoski, Rzeźnia Miejska), chemiczny (fabryka płyt fotograficznych „Alfa”, fabryka proszków do prania „Persil”, Zakłady Kauczukowe), elektrotechniczny („Kabel Polski”). Pomyślny rozwój przemysłu trwał do 1928 r. W kolejnych latach Bydgoszczy nie ominął jednak ogólnoświatowy kryzys, dopiero w przededniu II wojny światowej nastąpiło ożywienie gospodarcze. Zbyt późno.

advantageous location of Bydgoszcz as a hub of inland navigation acquired a strategic importance. The transport route from the Baltic Sea to the central and southern Poland passed through the city.

The prosperous branches of industry included metallurgical industry (Railway Works, the Tornow Bicycle Factory), food processing (mills, brewery, slaughterhouse), chemical industry (the photographic plates factory “Alfa”, the detergent factory “Persil”, Rubber Works), electrotechnical industry (“Polish Cable Works”). The industry developed vigorously up to the year 1928. After the world-wide crisis, the economy did not recover until the eve of the outbreak of World War II. Too late, alas.

Wojna i okupacja niemiecka

Już 1 września 1939 r. miało miejsce kilka nalotów na Bydgoszcz. Następnego dnia zbombardowano dworzec kolejowy, składnicę kolejową i koszarę. 3 września, ok. 10.30 w mieście wybuchła strzelanina. Grupy dywersantów niemieckich otworzyły ogień do ludności cywilnej i wojska, wycofujących się z Bydgoszczy. Dość chaotyczne ułożenie punktów ogniowych świadczy o tym, że głównym celem było wywołanie paniki. Sytuację udało się opanować. Zginęło ok. 160 dywersantów, a po stronie polskiej ok. 300 żołnierzy, harcerzy, osób cywilnych, kobiet i dzieci. Zdarzenia wrześniowe posłużyły propagandzie goebbelsowskiej do stworzenia mitu „bydgoskiej krwawej niedzieli”, podczas której - rzekomo - Polacy dokonywać mieli morderstw na ludności niemieckiej. Liczbę ofiar wśród Niemców oceniono na ponad 1000 osób, zatając fakt, że to właśnie oni wywołali zamieszki. Miało to służyć jako pretekst do akcji odwetowej, w wyniku której zginęło kilkanaście tysięcy bydgoszczan. Plan hitlerowców był taki: fizyczna likwidacja inteligencji i duchowieństwa, zniemczenie bądź wysiedlenie pozostałych polskich mieszkańców Bydgoszczy.

Dla realizacji pierwszego utworzono specjalne grupy, zaopatrzone w listy z nazwiskami Polaków szczególnie niebezpiecznych. Od 5.09.1939 r. każdego dnia przeprowadzano obławy i masowe rozstrzeliwania. Egzekucje odbywały się na Starym Rynku, stadionie „Polonii”, przy ul. Wały Jagiellońskie, w Fordonie („Dolina Śmierci”), Smukale i Tryszczynie. 11 września 1939 r. stracony został, wraz z synem, prezydent miasta Leon Barciszewski. Zbrodniom usiłowano nadać charakter prawny, stworzono tzw. Sąd Specjalny, głównie do rozpatrywania spraw dotyczących wypadków z 3 września; do 1 lipca 1940 r. wydał on 202 wyroki śmierci. Straty ludności polskiej w Bydgoszczy w latach 1939-45 były olbrzymie, wynosiły ponad 36 tysięcy ofiar.

Niemcy rozwijały przemysł zbrojeniowy. W pobliżu miasta powstała fabryka nitrogliceryny „DAG Fabrik Bromberg“, w której przymusowo pracowało tysiące bydgoszczan. Zatrudnieni tam Polacy prowadzili sabotaż na zlecenie organizacji konspiracyjnych, takich jak: „Grunwald”, „Rota”, Komenda Obrońców Polski i największej - Związku Walki Zbrojnej. W Bydgoszczy w okresie okupacji działały też Szare Szeregi.

Bydgoszczanie mają swój udział w zwycięstwie nad wojskami niemieckimi, przykładem jest tu Marian Rejewski - wybitny matematyk i kryptolog, który znacznie przyczynił się do złamania kodu niemieckiej maszyny szyfrującej „Enigma”.

24 stycznia 1945 roku wkroczyły do Bydgoszczy wojska radzieckie i polskie. Miasto nie było wprawdzie bardzo zniszczone, ale rozebrano doszczętnie kościół jezuitki na Starym Rynku, spalony był Teatr Bydgoski przy Placu Teatralnym oraz zburzono synagogę, pochodzącą z 1884 r.

World War II and the German occupation

Right from the start, on September 1, 1939, air raids on Bydgoszcz were conducted. The following day the main railway station, the railway yard, and the barracks were bombed. On September 3 at 10.30 p.m. a shooting broke out in the city. Bands of German saboteurs opened fire at Polish civilians and troops retreating from Bydgoszcz. A quite irregular placement of the firing stations suggests that the aim of the shooting was mostly to create panic. The incident was finally contained. There were losses on both sides, about 160 German saboteurs were killed, and the body count on the Polish side was about 300, including civilians. Goebbels' Propaganda Ministry fabricated the story of “Bydgoszcz Bloody Sunday”, in the course of which the Poles purportedly massacred the German population of the city. The German casualties were estimated at 1000, and the fact that it was German insurgents who had instigated the incident was kept secret. This was used as a pretext for a bloody retaliation, as a result of which several dozen thousand Poles were executed. The German plan involved the physical elimination of the Polish intelligentsia and clergy, and the Germanization and relocation of the remaining Polish population of Bydgoszcz.

In order to accomplish the first task, special units were formed and provided with lists of Poles deemed especially dangerous for the Reich. From September 5, 1939, manhunts were carried out daily in the streets, followed by massive executions, which took place in the Old Town Square, at the “Polonia” stadium, at Wały Jagiellońska Street, in the “Death Valley” in Fordon, also in Smukale, and Tryszczynie. Leon Barciszewski, President of Bydgoszcz, was first tortured and then killed, together with his son, on September 11, 1939. The German authorities attempted to provide those crimes with some legal basis. A special court was established, mostly to examine the events of the “Bloody Sunday”. By July 1940 the court had passed 202 death sentences. In the years 1939-1945 the Polish population of Bydgoszcz suffered great losses, more than 36 thousand people were killed.

The Reich invested heavily in the local arms industry. A huge nitroglycerin factory, “DAG Fabrik Bromberg”, was founded just outside the city. Thousands of Poles from Bydgoszcz were forced to work there. Polish workers committed acts of sabotage in the factory, by the order of Polish underground formations such as “Grunwald”, “Rota”, Command of Poland's Defenders, and the largest one – Union of Armed Struggle. The “Grey Ranks” were active in Bydgoszcz, too.

The city had its part in the victory over the German army – Bydgoszcz-born Marian Rejewski significantly contributed to the cracking of the “Enigma” cipher.

On January 24, 1945, the Russian and Polish troops took over the city. Bydgoszcz had not been heavily damaged during the war, but the Jesuit church in the Old Town was completely demolished, the beautiful synagogue, from 1884, vanished, blown up at the beginning of the war, and the Municipal Theater burned down quite recently.

Czasy PRL-u

Przez cały okres PRL-u nie było pełnej wolności. Wiele inicjatyw tłumiono. Panowała szarość i marazm. Jednak chęć powrotu do normalności spowodowała, iż bydgoszczanie nigdy w pełni nie poddali się obcemu systemowi.

W 1945 roku Bydgoszcz stała się stolicą województwa. Przez trzy kolejne dekady obszar miasta zwiększył się blisko dwukrotnie; z 66,4 km² do 124,6 km². Do Bydgoszczy przyłączono Opławiec, Prądy, Łęgnowo (1954), Osową Górę (1959) i Fordon (1973).

Szybko wzrastała liczba ludności; w 1945 roku miasto liczyło 135,5 tys. mieszkańców, w roku 1975 - ponad 322 tys. Nastąpił dynamiczny rozwój przemysłu, głównie maszynowego, drzewnego, metalowego, elektrotechnicznego, garbarskiego, skórzanego, włókienniczego a także konfekcyjnego, spożywczego, papierniczego, gumowego, radiowego i telekomunikacyjnego.

Wraz z przyrostem demograficznym i progresem gospodarczym rozwijało się życie kulturalne miasta. Już w lutym 1945 roku wznowia działalność istniejąca od 1903 roku Biblioteka Miejska, będąca największą i najstarszą tego typu placówką w Bydgoszczy. Reaktywowano przedwojenną Miejską Orkiestrę Symfoniczną (od 1946 roku Pomorska Orkiestra Symfoniczna). 24 marca zespół teatralny pod kierownictwem dyrektora Aleksandra Rodziewicza wystawił w Teatrze Elysium premierę „Zemsty” A. Fredry. W połowie roku zainaugurowała występy Radiowa Orkiestra Symfoniczna. Pomorska Rozgłównia Polskiego Radia otrzymała budynki przy ul. Gdańskiej. W kwietniu 1946 r. wznowiło działalność Muzeum Miejskie, któremu nadano imię Leona Wyczółkowskiego, a w 1949 roku powstała galeria miejska BWA.

W październiku 1949 r. oddano do użytku nowy gmach Teatru Miejskiego, wzniesiony w miejscu poniemieckiego teatryku letniego Elysium przy al. Mickiewicza. W 1961 roku, w wyremontowanym budynku przy zbiegu ulic Grodzkiej i Podwale, który tuż po wojnie służył jako zastępcza scena spektakli teatralnych, otwarto drugi bydgoski teatr - Teatr Kameralny. W listopadzie 1958 r. otwarto - znaną z doskonałej akustyki - Filharmonię Pomorską. Jej dyrektor, zarazem organizator życia muzycznego w Bydgoszczy, Andrzej Szwalbe powołał do życia w 1962 r. znany w całej Europie zespół muzyki dawnej - Capella Bydgosiensis.

W połowie lat 50-tych powołano Studio Operowe, które zainaugurowało artystyczną działalność 21 września 1956. Kontynuatorem pracy Studia stał się Państwowy Teatr Muzyczny Opery i Operetki (1960), od 1964 r. pod nazwą Opera i Operetka w Bydgoszczy.

People's Republic of Poland

Throughout the communist period there was not complete freedom. Many initiatives were suppressed. Gray and apathy reigned. However, the desire to return to normality made Bydgoszcz has not fully surrendered to the foreign system.

In 1945, Bydgoszcz became the capital of voivodship. Over the next three decades, the area of the city nearly doubled; from 66.42 km to 124.62 km ha. The areas such as Opławiec, Prądy, Łęgnowo (1954), Osowa Góra (1959) and Fordon (1973) were connected to it widening Bydgoszcz borders.

The population grew rapidly; in 1945, the city had 135.5 thousand inhabitants, in 1975 - over 322 thousand. There has been a dynamic development of industries, mainly machinery, wood, metal, electrotechnical, tanning, leather, textile as well as confectionery, food, paper, rubber, radio and telecommunications.

The city's cultural life developed along with the demographic growth and economic progress. Already in February 1945, Municipal Library which since its set up in 1903 has been the largest facility of this kind in Bydgoszcz, started operating again. The pre-war Municipal Symphony Orchestra was reactivated (from 1946 the Pomeranian Symphony Orchestra). On March 24, a theater group led by director Aleksander Rodziewicz performed A. Fredro's „Zemsta” at the Elysium Theater. In the middle of the year, the Radio Symphony Orchestra under the baton of Arnold Rezler inaugurates the performances of the Radio Symphony Orchestra, which embellishes live broadcasts of the Pomeranian Polish Radio Broadcasting Station, which receives its new quarters at ul. Gdańska. In April 1946, the Municipal Museum named after Leon Wyczółkowski, resumed its activity, and in 1949, the BWA municipal gallery is established.

In October 1949, the new building of Municipal Theatre is, erected on the site of the former German summer theater Elysium, at al. Mickiewicza. In 1961, in the renovated building at the intersection of Grodzka and Podwale Streets, which served as a replacement stage for theatrical performances just after the war, another Bydgoszcz theater was opened - the Chamber Theater. In November 1958 the Pomeranian Philharmonic, known in Europe for its excellent acoustics, was opened. Its director, and at the same time the organizer of musical life in Bydgoszcz, Andrzej Szwalbe, established in 1962 a wellknown group of early music - Capella Bydgosiensis.

In the mid-1950's, the Opera Studio was established, which inaugurated its artistic activity on September 21, 1956. The work of the Studio was continued by the State Music Theater of the Opera and Operetta (1960), from 1964 under the name Opera and Operetta in Bydgoszcz.

Powoli odradzało się szkolnictwo. Już 12 lutego 1945 roku w 10 bydgoskich szkołach powszechnych rozpoczęło naukę 12 tys. dzieci. Pierwszymi szkołami średnimi w wyzwolonym mieście było I Gimnazjum Koedukacyjne i Liceum Humanistyczne. W czerwcu zajęcia prowadziło już 20 szkół powszechnych, 3 szkoły średnie ogólnokształcące, liceum administracyjno-handlowe, gimnazjum kupieckie i krawieckie, szkoła gospodarstwa wiejskiego i dwie publiczne szkoły powszechne dla dorosłych. Wznowiło nauczanie Konserwatorium Muzyczne. Powstało założone przez Mariana Turwida Wolne Studium Artystyczne, w 1947 roku upaństwowione i przekształcone w Państwowe Liceum Technik Plastycznych, dzisiejszy Zespół Szkół Plastycznych im. Leona Wyczółkowskiego.

W latach 60-tych i 70-tych rozwinęło się szkolnictwo zawodowe, powstał wtedy m.in. Zespół Szkół Zawodowych im. J. Gagarina i Technikum Elektroniczne.

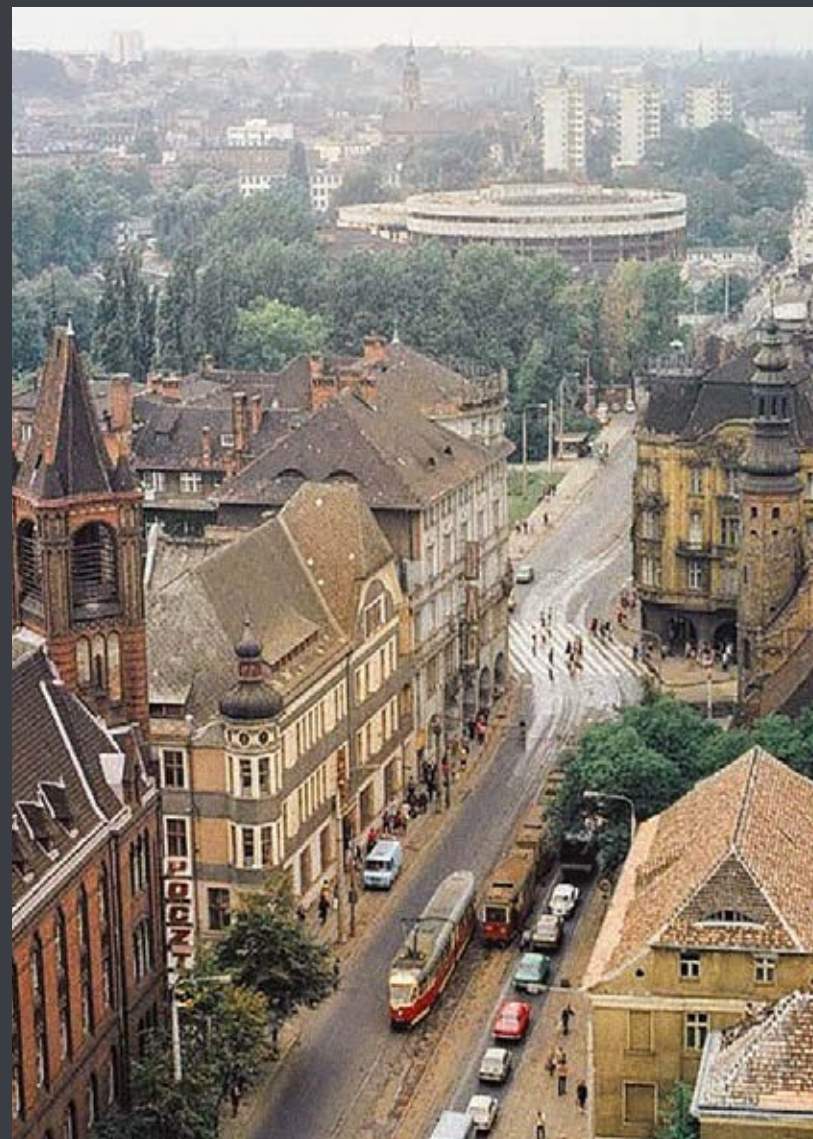
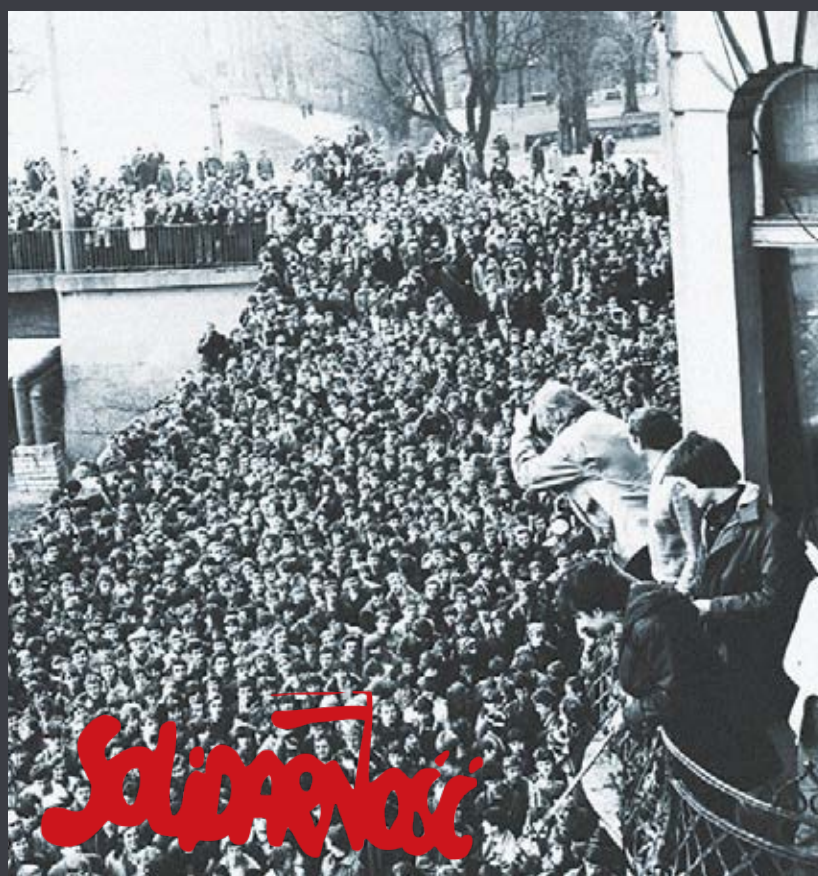
W 1964 r. otwarto Wyższą Szkołę Inżynierską, w 1974 r. Akademię Techniczno-Rolniczą oraz Wyższą Szkołę Pedagogiczną, a w 1975 r. filię Akademii Medycznej w Gdańsku oraz filię Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi. Swoją siedzibę znalazło tutaj wiele instytutów naukowo-badawczych i towarzystw naukowych, m.in. Bydgoskie Towarzystwo Naukowe.

Bydgoszczanie mają swój wkład w obalenie komunistycznego reżimu Rzeczypospolitej Ludowej. 18 listopada 1956 r., w ramach protestu przeciw braku wolności słowa, zniszczona została radiostacja na Wzgórzu Dąbrowskiego, zagłuszająca zagraniczne audycje skierowane do Polaków.

Wolnościowym zrywem, który odbił się szerokim echem w całym kraju stały się wydarzenia 1981 r., znane z historii jako „Kryzys Bydgoski” lub „Bydgoski marzec”.

16 marca 1981 r. doszło w Bydgoszczy do ogólnopolskiego strajku chłopskiego, zorganizowanego przez rolniczą „Solidarność”. W trakcie tzw. „Bydgoskiego Marca”, podczas sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej, dotkliwie pobito zaproszonych członków bydgoskiej „Solidarności”, z Janem Rulewskim na czele.

Wydarzenia te wywołały natychmiastowe i powszechne protesty nie tylko w regionie bydgoskim i należały do najbardziej dramatycznych, do których doszło w czasie tzw. karnawału Solidarności, czyli w okresie między sierpniem 1980 roku a wprowadzeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku.

Education was slowly reviving. On February 12, 1945 around 12 thousand students started education in 10 elementary schools in Bydgoszcz. The first secondary schools in the liberated city were the 1st Coeducational Middle School and the Humanities High School. In June, there were already 20 elementary schools, 3 general secondary schools, administrative and commercial high school, 1 merchant and tailor's secondary school, a school of agriculture and farming and 2 public primary schools for adults. The Music Conservatory resumed teaching. Marian Turwid's Free Artistic Study was founded and in 1947 nationalized and transformed into the State Secondary School of Fine Arts, today's Leon Wyczółkowski Art School.

In the 1960's and 1970's, vocational education developed and facilities such as the J. Gagarin Vocational School Complex and the Electronic Technical School were opened.

In 1964, the Higher School of Engineering was funded and not long after that in 1974 the University of Technology and Agriculture and the Pedagogical University opened its doors to new pupils. In 1975 a branch of the Medical Academy in Gdańsk and a branch of the Higher School of Music in Łódź started operating in Bydgoszcz. Many research institutes and scientific societies have found their seat here, incl. Bydgoszcz Scientific Society.

The local population played a part in the struggle against the communist regime. On November 18, 1956, a radio station was destroyed in Wzgórze Dąbrowskiego, whose main purpose of operation was to jam programs broadcast.

A freedom spurt that echoed in the entire country and set in motion political changes was sparked by the events of 1981, known from history as the "Bydgoszcz crisis" or "Bydgoszcz March".

On March 16, 1981, a nation-wide peasants' strike began in Bydgoszcz, organized by the "Rural Solidarity" movement. In the course of the "Bydgoszcz events" in March 1981, while the Voivodeship Council was in session, several invited representatives of the local branch of "Solidarity" were severely beaten, especially Jan Rulewski.

These events sparked immediate and widespread protests not only in the Bydgoszcz. It was one of the most dramatic events that took place during the so-called Carnival of Solidarity, in the period between August 1980 and the introduction of martial law on December 13, 1981.

W nowej rzeczywistości

In the new reality

Rozpoczęta w 1990 roku reforma samorządu terytorialnego była ważnym impulsem dla rozwoju Bydgoszczy. Przede wszystkim usamodzielniało miasto, zmniejszyła jego zależność od „centrali”, wyzwoliła inicjatywę mieszkańców. Oprócz niezbędnych przeobrażeń ustrojowych rozpoczął się proces „odrabiania zaległości”. Zaczęto zmieniać infrastrukturę komunalną miasta, poprawiać jego estetykę.

Po reformie administracyjnej w 1999 roku Bydgoszcz wraz z Toruniem została stolicą nowo utworzonego województwa kujawsko-pomorskiego.

W 2004 roku, papież Jan Paweł II ustanowił diecezję bydgoską. W związku z tym najstarszy bydgoski kościół, późnogotycka Fara został podniesiony do rangi katedry. Rok później, na bazie Akademii Bydgoskiej powstał Uniwersytet Kazimierza Wielkiego - pierwszy w mieście.

The reform of local government, which began in 1990, was an important impulse for the development of Bydgoszcz. Above all, it made the city independent, reduced its dependence on the "central government", and freed up the initiative of residents. In addition to the necessary political transformation, the process of "catching up" began. The city's municipal infrastructure began to change and its aesthetics were improved.

After the administrative reform in 1999, Bydgoszcz, along with Toruń, became the capital of the newly created Kuyavian-Pomeranian region.

In 2004, Pope John Paul II established the Diocese of Bydgoszcz. Bydgoszcz's oldest church, the late Gothic Fara, was elevated to the status of cathedral. One year later, the Kazimierz Wielki University - the first in the city - was established on the basis of the Bydgoszcz Academy.

Trasa Uniwersytecka

University Flyover

Rok 2015 to budowa efektownego i funkcjonalnego dworca kolejowego. Początek 2016 roku to oddanie do użytku długo oczekiwanej linii tramwajowej do dzielnicy Fordon. Jadący z Wilczaka do Fordonu-Łoskonia tramwaj linii nr 3 jest jedną z najdłuższych tras tramwajowych w Polsce (18,3 km). W 2019 r. na nowo oddano do użytku „serce miasta” - zrewitalizowany z dużym rozmachem Stary Rynek.

W 2021 r. gród nad Brdą wzbogacił się o Politechnikę Bydgoską im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, powstała z przekształcenia Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego, wcześniej Akademii Techniczno-Rolniczej.

Bydgoszcz stała się zatem prężnym ośrodkiem akademickim. Oprócz uniwersytetu i politechniki istnieje tu przecież Akademia Muzyczna, Collegium Medicum, a także kilka dużych, niepublicznych uczelni wyższych, na których łącznie studiuje około 40 tys. osób.

Bydgoszcz to także znaczący ośrodek kulturalny (m.in. Filharmonia Pomorska, Opera Nova, Teatr Polski, Muzeum Okręgowe, Galeria Miejska BWA). Dzięki nowoczesnej, ciągle rozwijanej infrastrukturze również sportowy (wioślarstwo, kajakarstwo, lekkoatletyka, siatkówka, koszykówka, hokej, triathlon, żużel).

Miasto posiada chlubne tradycje wojskowe, które obecnie kontynuowane są przez Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych oraz Centrum Szkolenia Sił Połączonych - ośrodek szkoleniowy NATO. W 2024 r. w Bydgoszczy powstało Połączone Centrum Analiz Szkolenia i Edukacji

2015 saw the construction of an impressive and functional railway station. The beginning of 2016 saw the commissioning of the long-awaited tram line to the Fordon district. Tram line 3 running from Wilczak to Fordon-Łoskoń, is one of the longest tram routes in Poland (18.3 km). In 2019, the “heart of the city” was put back into service - the Old Market Square, which was revitalised on a grand scale.

In 2021, the city upon the Brda River was enriched by the Jan and Jędrzej Śniadecki University of Technology in Bydgoszcz, created from the University of Technology and Life Sciences.

Bydgoszcz has therefore become a thriving academic centre. In addition to the university and polytechnic, there is the Academy of Music, the Collegium Medicum and several large non-public higher education institutions with a total of around 40,000 students.

Bydgoszcz is also a significant cultural centre (including the Pomeranian Philharmonic, Opera Nova, Polish Theatre, District Museum, BWA City Gallery). Thanks to its modern, constantly developing infrastructure, it is also a sports centre (rowing, canoeing, athletics, volleyball, basketball, hockey, triathlon, speedway).

The city has a proud military tradition, which is now continued by the Armed Forces Support Inspectorate and the Combined Forces Training Centre - a NATO training centre. In 2024, the Combined Training and Education Analysis Centre Nato - Ukraine was established

Budowa kampusu Akademii Muzycznej

Development of the Academy of Music campus

Kompleks sportowy Astoria

Astoria Sports Complex

Nato - Ukraina. Tym samym Bydgoszcz umacnia swą pozycję w strukturach NATO, często nazywana jest polską stolicą Paktu Północnoatlantyckiego.

Bydgoszcz jest także jednym z liderów w zakresie rewitalizacji i przywracania mieszkańcom terenów nadrzecznych. Bydgoski Węzeł Wodny, część międzynarodowej drogi wodnej E70, wraz z Wyspą Młyńską są dumą i wizytówką miasta. Dzięki przebudowie bulwarów nad Brdą czy rewitalizacji parku nad Starym Kanałem Bydgoskim, bydgoszczanie oraz turyści zyskują kolejne miejsca rekreacji i wypoczynku. Nieustanne inwestycje w infrastrukturę turystyczną - jak przystosowanie i udostępnienie zwiedzającym dawnej niemieckiej fabryki nitrogliceryny, utworzenie Muzeum Wodociągów czy budowa Przystani Bydgoszcz, rewitalizacja Młynów Rothera, sukcesywne odnawianie Wenecji Bydgoskiej - czynią ofertę turystyczną miasta coraz bardziej różnorodną.

W 2024 r. zrewitalizowano Plac Kościeleckich, trwa kompleksowa modernizacja Placu Wolności. Prace w Starym Fordonie sprawiły, że stał się on jedną z najpiękniejszych części miasta. Zachwyca zrewitalizowany rynek, odnowione kamienice, a przede wszystkim nabrzeże nad Wisłą wraz z przystanią dopełniającą infrastrukturę bydgoską na międzynarodowej drodze wodnej E-70.

in Bydgoszcz. Bydgoszcz is thus strengthening its position within Nato structures and is often called the Polish capital of the North Atlantic Treaty Organisation.

Bydgoszcz is also one of the leaders in revitalising and restoring riverside areas to the inhabitants. The Bydgoszcz Water Junction, part of the E70 international waterway, together with the Mill Island, are the pride and showpiece of the city. Thanks to the reconstruction of the boulevards on the Brda River and the revitalisation of the park on the Old Bydgoszcz Canal, Bydgoszcz citizens and tourists are gaining new places for recreation and leisure. Continuous investment in tourist infrastructure - such as the adaptation and opening of the former German nitroglycerine factory to visitors, the creation of the Waterworks Museum or the construction of the Bydgoszcz Harbour, the revitalisation of the Rother Mills, and the gradual restoration of Bydgoszcz Venice - make the city's tourist offer increasingly diverse.

Kościeleckich Square was revitalised in 2024, and a modernisation of Liberty Square is underway. Works in Old Fordon have turned it into one of the most beautiful parts of the city. The revitalised market square, renovated townhouses and, above all, the waterfront on the Vistula River with a marina complementing Bydgoszcz's infrastructure on the E-70 international waterway are a delight.

Ewidentne osiągnięcia ostatnich dekad to budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie niemal całego miasta, remont dróg i mostów, w tym budowa trzech przepraw drogowych przez Brdę oraz kładek dla pieszych. Brda ze ścieku stała się rzeką czystą.

Zieleń, będąca specyfiką miasta, wypiękniała, ale też powiększyła swój areal. Park Kazimierza Wielkiego, Park Jana Kochanowskiego, Park Ludowy im. Wincentego Witosa mogą równać się z najlepszymi europejskimi „ogrodami miejskimi”.

Dla bydgoszczan niezwykle istotne są także przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Dzieje się to za sprawą rozbudowy kanalizacji deszczowej, sieci ciepłowniczej, nowoczesnego zakładu przetwórstwa odpadów komunalnych, dzięki któremu duża część śmieci przetwarzana jest w ciepło i energię.

Przez inwestorów Bydgoszcz postrzegana jest jako niezwykle atrakcyjne miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej. Decydują o tym nie tylko dogodne uwarunkowania geograficzne i komunikacyjne, ale też szerokie zaplecze naukowe silnie powiązane z biznesem, wysoko wykwalifikowane, młode społeczeństwo, szybko rozwijająca się infrastruktura otoczenia biznesu.

Evident achievements of the last decades include the construction of a water and sewage network across almost the entire city, the renovation of roads and bridges, including the construction of three road crossings over the Brda and footbridges. The Brda has gone from being a sewer to a clean river.

Greenery, which is a specific feature of the city, has not only beautified, but also expanded its area. The Kazimierza Wielkiego Park, the Jan Kochanowski Park and the Wincenty Witos People's Park can compare with the best European "city gardens".

Environmental projects are also extremely important to Bydgoszcz residents. This is due to the expansion of the rainwater sewerage system, the district heating network and a modern municipal waste processing plant, thanks to which a large proportion of rubbish is transformed into heat and energy.

Investors perceive Bydgoszcz as an extremely attractive place to do business. This is due not only to convenient geographical and communication conditions, but also to a broad scientific base strongly linked to business, a highly qualified, young population, and a rapidly developing business environment infrastructure.

Odślonięta w 2013 roku Łuczniczka Nova kojarzona jest z dobrymi zmianami zachodzącymi w Bydgoszczy. Stała się ich symbolem.

The statue of the Lady Archer "Nova", unveiled in 2013, has become a symbol of changes taking place in Bydgoszcz.

Dworzec kolejowy

Railway station

Śródmieście

Śródmieście to historycznie ukształtowana centralna część miasta, o zwartej zabudowie i znaczącym udziale budynków wartościowych historycznie. Obszar ten koncentruje funkcje usługowe, administracyjne i ogólnomiejskie i regionalne.

W strefie tej wyróżniają się dwa obszary:

- Stare Miasto - rozciąga się malowniczo nad Brdą, wobec czego wiele zabytkowych i nowoczesnych budynków odbija swoje wizerunki w wodzie. Mimo, że zostało ono w znacznym stopniu przebudowane w XIX i na pocz. XX w., kryje w sobie również relikty średniowiecznej przeszłości miasta.
- Nowe Miasto - potocznie nazywane Śródmieściem, składa się z budynków wzniesionych w latach 1865 -1915. Są one odbiciem ówczesnego stylu, nawiązującego do klasycyzmu i modernizmu – najczęściej eklektyczne i neobarokowe. Niektóre uliczki zabudowano kamienicami w stylu secesyjnym. Od tego wzięła swą nazwę cały ten obszar, zwany powszechnie „secesją bydgoską”.

Osiąmi bydgoskiego Śródmieścia są arterie miejskie: Gdańska, Dworcowa, Aleje Mickiewicza.

We wschodniej części Śródmieścia, jak również w rejonie Starego Miasta, dużą rolę pełnią tereny zielone. Rozwój parków, skwerów, alei i bulwarów, umiejętnie wkomponowanych w zabudowę spowodował, że w I połowie XX wieku Bydgoszcz uznawano za jedno z najbardziej zielonych miast w Polsce.

Na bocznej ścianie kamienicy przy ul. Gdańskiej 10, tam gdzie mieszkał w latach 1964-1969 Marian Rejewski, powstał mural. Jest kolejnym, ważnym akcentem promującym wybitnego matematyka i kryptologa, rodowitego bydgoszczanina, który pod koniec grudnia 1932 r. złamał kod niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma.

The side wall of the 10 Gdańska Street tenement buildings, where Marian Rejewski lived between 1964 and 1969, presents a mural. The mural is yet one more tribute to the well known and distinguished mathematician and cryptologist responsible for breaking the code of an Enigma encryption machine in 1932.

City Centre

Śródmieście is a historically shaped central part of the city, with compact buildings and significant, historically valuable buildings. This area concentrates service, administrative and city-wide, as well as, regional functions.

Two areas stand out in this zone.

- Old Town which stretches picturesquely alongside the Brda river bank, has its historic and modern buildings reflected in the water. Although it was largely rebuilt in the nineteenth and early twentieth century, it also contains relics of the city's medieval past.
- The New Town, which we colloquially call Śródmieście, consists of buildings erected in the years 1865-1915. They are a reflection of the then style, referring to classicism and modernism - most often eclectic and neobaroque. Some streets were filled with Art Nouveau tenement houses which now, still standing mostly renovated or awaiting their revival gave the name to the whole area - the "Bydgoszcz Art Nouveau".

The axes of Bydgoszcz's city centre are the arterial roads: Gdańska, Dworcowa, Aleje Mickiewicza.

Green areas play a major role in the eastern part of the city centre, as well as in the Old Town area. The development of parks, squares, avenues and boulevards, skilfully integrated into the built-up area, meant that in the first half of the 20th century Bydgoszcz was considered one of the most green cities in Poland.

Ulica Gdańska

Główną osią, a zarazem arterią reprezentacyjną bydgoskiego śródmieścia jest ulica Gdańska.

Początkowo ulica odgrywała głównie rolę komunikacyjną, jednak w II połowie XIX wieku zmieniła się w reprezentacyjny trakt mieszczański, „wizytówkę miasta”, centrum handlu i rozrywki, gdzie koncentrowało się życie rozrastającego się Nowego Miasta, położonego na północ od Brdy.

W dwudziestoleciu międzywojennym była trzecią pod względem długości ulicą Bydgoszczy.

Jej zabudowa jest zróżnicowana stylistycznie i gabarytowo. Znajdują się tu zarówno parterowe budynki frontowe, kamienice czynszowe, jak i wolno stojące wille, okraszone licznymi maskaronami, o bogato zdobionych fasadach w stylach nawiązujących do renesansu, manieryzmu, baroku, secesji i modernizmu. Nad Gdańską swe skrzydła rozpościera złota statua orła na fasadzie najstarszego w Bydgoszczy hotelu „Pod Orłem”.

Obecnie, przy ponad siedmiokilometrowej ulicy znajdują się trzy kościoły, muzeum Farmacji, Wojsk Lądowych oraz Galeria Sportu Bydgoskiego, stadion Zawiszy, a także odrestaurowany budynek Muzeum Okręgowego. Mieszczą się tu również instytucje związane z kulturą - galeria miejska BWA, sala koncertowa Akademii Muzycznej, siedziba radia Pomorza i Kujaw.

Blisko czterokilometrowy północny odcinek ulicy posiada całkowicie odmienny charakter, przebiega przez tereny mało zurbanizowane, pomiędzy Lasem Gdańskim a Leśnym Parkiem Kultury i Wypoczynku.

Gdańska Street

The central axis and, at the same time, a representative artery of the Bydgoszcz City centre is Gdańska Street.

At first the street served as a communication artery, but in the second half of the 19th century, it transformed into a representative thoroughfare, a showpiece of the city, a center of trade and entertainment, a focal point of the New Town, established north of the Brda.

In the interwar period, Gdańska was the third longest street in Bydgoszcz.

Its architecture is varied in style and size. There are ground-floor buildings, tenement houses, as well as free-standing villas with numerous mascarons and richly decorated facades in the styles of the Renaissance, Mannerism, Baroque, Art Nouveau and Modernism. Golden statue of an eagle spreads its wings above the Gdańska Street. It glimpses at the city from the façade of the oldest hotel in Bydgoszcz - “Under the Eagle Hotel”.

Nowadays, on this 7 km long street, there are three churches, Pharmacy, Military Land Force and Sport museums, Zawisza stadium, and the renovated District Museum building. It is also home to cultural institutions - the municipal gallery BWA, the concert hall of the Academy of Music, and the headquarters of the Pomerania and Kuyavia radio station.

The nearly four-kilometre-long northern section of the street has a completely different character, running through an area that is hardly urbanised. The street is surrounded by the Gdański Forest and the Forest Culture and Recreation Park called “Myślecinek”.

Bydgoska secesja

Stylizowane formy roślinne, postacie i maski długowłosych kobiet, ornamenty obejmujące detale wykończenia budynku - tak wyglądają fasady wielu bydgoskich kamienic.

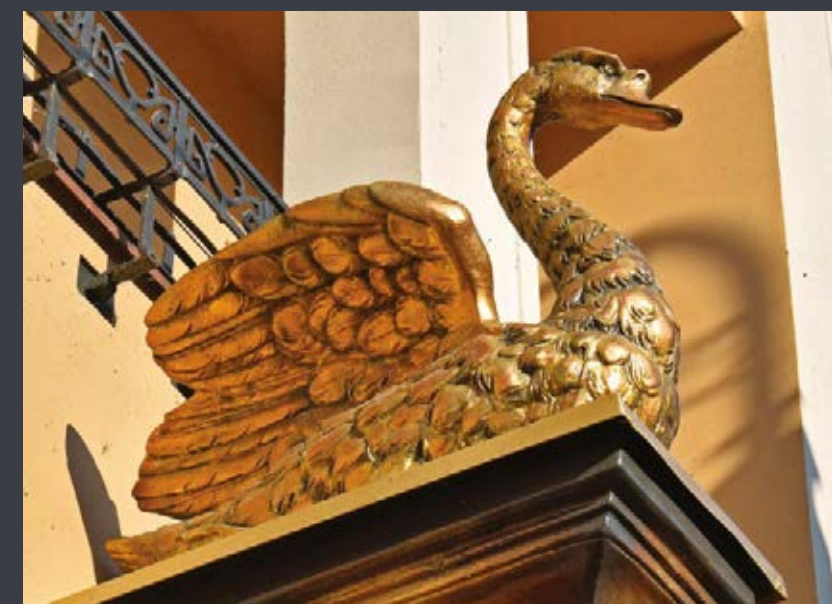
Bydgoska secesja jest zaskakująco bogata. Wyjątkowa jest ulica Augusta Cieszkowskiego, przy której jest kilka obiektów „bardzo” secesyjnych, a wiele ma choćby drobne secesyjne nawiązania - drzwi, pojedyncze sztukaterie. Secesyjne kamienice i wille, lepszej lub gorszej jakości, rozsiane są po całym Śródmieściu. Bydgoszcz prawie nie była zniszczona w czasie II wojny światowej, może dlatego jest ich tak wiele.

Art nouveau

Stylized plant forms, characters and masks of long-haired women, ornaments covering details of building finishing - this is how the facades of many tenement houses in Bydgoszcz look like.

Bydgoszcz Art Nouveau is surprisingly rich and unique. There are several Art Nouveau buildings, and many that refer to the style with details. The doors, individual stuccoes are overflowing with the characteristics of this art movement. Art Nouveau tenements and villas, of better or worse quality, are still easy to spot and scattered all over downtown Bydgoszcz, probably because it is one of the cities that escaped the tragic fate of Warsaw, that was destroyed by the bombings during the World War II.

Ławeczka Mariana Rejewskiego oraz Wędrowiec

Wiele miast ma swoje ławeczki z siedzącymi na nich znakomitościami. U zbiegu ulic Gdańskiej i Śniadeckich, na jednej z takich ławeczek siedzi wybitny kryptolog i matematyk Marian Rejewski. Autorem rzeźby jest Michał Kubiak.

Niedaleko znajduje się inna praca tegoż autora. Na najbardziej chyba ruchliwym w mieście placu przy zbiegu trzech ulic - Gdańskiej, Dworcowej i Pomorskiej, pojawił się w 2006 r. Wędrowiec - znacznie ciekawsza artystycznie rzeźba, wtapiająca się w uliczny tłum.

Nie wiadomo, skąd przybył i dokąd zmierza. Ciągłe w drodze, z guzikiem szczęścia na lewym ramieniu, którego dotknięcie podobno przynosi powodzenie. Trochę to symbol Bydgoszczy, miasta przez które jeszcze do niedawna tylko się przejeżdżało.

Fenomenem bydgoskiej rzeźby jest połączenie realizmu z postmodernistyczną deformacją sylwetki wędrowca, co sprawia, że jeszcze bardziej jest ona w ruchu, w niedokończeniu.

The Figure of Marian Rejewski and Wanderer

Many cities display memorial benches with sculpted distinguished people on them. At the junction of Gdańska and Śniadeckich Streets, the eminent cryptologist and mathematician Marian Rejewski sits on one such bench. The author of the sculpture is Michał Kubiak.

Nearby is another work by the same author. This statue, much more interesting in its artistic conception, blends in with a crowd of pedestrians on probably the city's busiest tiny square, the meeting point of three streets: Gdańska, Dworcowa, and Pomorska.

It is a mystery whence he has come and where he is heading. Always on the road, with the button on his left shoulder to be touched for luck. The figure epitomizes to some extent the city itself. Not so long ago Bydgoszcz had been just a passing location.

The unique merit of the Wanderer is the combination of realism with the postmodernist deformation of the figure of the wanderer, which adds to the impression that it is on the move, not settled.

Dzielnica Muzyczna

Nie ma innego miasta, w którym byłaby dzielnica poświęcona jednej dziedzinie sztuki. Na terenie dzielnicy muzycznej znajduje się: Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego, Zespół Szkół Muzycznych im. Arthura Rubinsteina, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki, Polskie Radio Pomorza i Kujaw.

Dopełnieniem dzielnicy muzycznej jest park im. Jana Kochanowskiego, w którym znajduje się galeria pomników kompozytorów i wirtuozów muzyki poważnej oraz kilka innych monumentów, w tym posąg Łuczniczki, uznawany za symbol Bydgoszczy.

Bydgoszcz od lat nazywana jest miastem muzyki. Nie ma w tym określeniu cienia przesady. Tradycje muzyczne miasta sięgają bowiem XVII wieku, kiedy to w miejscowym Kolegium Jezuickim działał teatr wystawiający przedstawienia, których elementem były muzyka i śpiew.

Musical District

There is no other city with a district entirely devoted to one art. The music district is the location of the Ignacy Jan Paderewski Pomeranian Philharmonic, the Feliks Nowowiejski Academy of Music, the Artur Rubinstein State School of Music, the Hieronim Konieczka Polish Theater, the Polish Radio of Kuyavia and Pomerania.

The music district in Bydgoszcz is complemented by the Jan Kochanowski Park, featuring a gallery of statues of composers and virtuosi of classical music, as well as monuments, including the Lady Archer, considered one of the symbols of Bydgoszcz.

For years Bydgoszcz has been called the city of music. And this statement is no exaggeration. The musical traditions of Bydgoszcz go back to the 17th century, when there was a theater at the local Jesuit College, putting up performances based on music and songs.

Dzielnica Muzyczna to przedziwna kompozycja budynków, pomników, zieleni i... dźwięków dochodzących z otwartych, a nawet i zamkniętych okien.

The music district is a peculiar composition of buildings, monuments, greenery, and ... notes coming from open windows and even from closed ones

Tańcząca fontanna

The dancing fountain

Człowiekiem, który utrwalił muzyczny wizerunek grodu nad Brdą był Andrzej Szwalbe - długoletni dyrektor Filharmonii Pomorskiej im. I.J. Paderewskiego w Bydgoszczy. Utworzona 1 stycznia 1953 roku Filharmonia Pomorska to nie tylko miejsce muzyki, ale szeroko pojętej kultury. Ozdobą Filharmonii są popiersia kompozytorów stojące zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz neoklasycystycznego gmachu oraz bogata kolekcja gobelinów, zamówiona przez Andrzeja Szwalbe u wybitnych polskich artystów.

Filharmonia dysponuje salą koncertową o najlepszej akustyce w Polsce i jedną z najlepszych w Europie. Dokonują w niej nagrań znane i cenione zespoły. Miasto rozsławia Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny, organizowany przez Towarzystwo Muzyczne im. I.J. Paderewskiego.

Raz na trzy lata w Bydgoszczy spotykają się młodzi, utalentowani pianiści z całego świata, aby zaprezentować bogactwo muzyki zarówno samego Paderewskiego, jak i kompozytorów jego czasów.

Muzyczny wizerunek Bydgoszczy dopełnia Akademia Muzyczna, której najśłynniejszym absolwentem jest Rafał Blechacz - zwycięzca XV Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina.

The musical image of the city on the Brda has been firmly established by Andrzej Szwalbe, the long-time director of the Pomeranian Philharmonic in Bydgoszcz. It was founded on January 1, 1953, and wasn't only the seat of music but also a cultural center. The Pomeranian Philharmonic is embellished by the busts of composers situated within its walls as well as outside this neoclassical edifice, and by the vast collection of tapestries commissioned by Andrzej Szwalbe from Polish artists.

The concert hall of the Pomeranian Philharmonic is said to have the best acoustics in Poland and one of the best in Europe, for this reason is chosen as a recording venue by famous orchestras. International Piano Competition organized by the Paderewski Musical Society makes Bydgoszcz famous in the world.

Once in every three years young and talented pianists from all over the world gather in Bydgoszcz in order to perform the music of Paderewski himself and his contemporaries.

The musical image of Bydgoszcz is complemented by the Academy of Music, whose most famous graduate is Rafał Blechacz, the winner of the XV International Fryderyk Chopin Piano Competition.

Andrzej Szwalbe (1923-2002)

FILHARMONIA POMORSKA

IM. IGNACEGO JANA PADEREWSKIEGO
W BYDGOSZCZY

Daj się przytulić muzyce!

Let the music cuddle you!

Mykōła Diadiura - szef artystyczny OSFP / artistic director PPSO

Orkiestra Kameralna Capella Bydgosiensis

Capella Bydgosiensis Chamber Orchestra

Zaliczana jest dziś do czołowych instytucji muzycznych kraju. Posiada dwa etatowe zespoły artystyczne. **Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Pomorskiej** powstała w 1946 roku z istniejącej w okresie międzywojennym Miejskiej Orkiestry Symfonicznej, zaś **Capella Bydgosiensis** powstała w 1962 roku i była jednym z pierwszych w kraju zespołów prezentujących muzykę dawną.

Today, it is considered one of the country's leading music institutions. It has two full-time artistic ensembles. **The Pomeranian Philharmonic Symphony Orchestra** was formed in 1946 from the City Symphony Orchestra, which existed in the inter-war period, and **Capella Bydgosiensis** was founded in 1962 and was one of the first ensembles in the country to present early music.

Pierwszy koncert w nowej siedzibie Filharmonii odbył się 16 listopada 1958 roku. Gmach, wybudowany staraniem pierwszego wieloletniego dyrektora Filharmonii Andrzeja Szwalbego, posiada salę koncertową na 880 miejsc z genialną, słynną w świecie akustyką, salę kameralną i foyer koncertowe na 170 miejsc. Na estradzie sali

The first concert in the Philharmonic's new premises took place on 16 November 1958. The building, constructed under the efforts of the Philharmonic's first long-term director Andrzej Szwalbe, has a concert hall with 880 seats with brilliant, world-famous acoustics, a chamber hall and a concert foyer. The concert hall

koncertowej znajdują się 47-głosowe mechaniczne organy, zbudowane przez firmę Rieger-Kloss. We foyer głównym i holach bocznych podziwiać można bogate zbiory portretów rzeźbiarskich słynnych kompozytorów oraz unikatowe gobeliny tkane na zamówienie Filharmonii. Poczesne miejsce zajmuje również kolekcja malarstwa m.in. Zdzisława Beksińskiego, Jerzego Nowosielskiego, Jana Tarasina.

stage features a 47-voice mechanical organ built by the Rieger-Kloss company. In the main foyer and side lobbies one can admire a rich collection of sculptural portraits of famous composers and unique woven tapestries commissioned by the Philharmonic. A prominent place is also occupied by a collection of paintings by such an artist as Zdzisław Beksiński, Jerzy Nowosielski and Jan Tarasin.

Działalność artystyczna FP to koncerty symfoniczne, kameralne oraz recitale najwybitniejszych wirtuozów z całego świata. Zespoły artystyczne FP dokonały licznych nagrań płytowych, a album Capelli Bydgosiensis „Grażyna Bacewicz” otrzymał nagrodę Fryderyk 2015 w kategorii Najlepszy Album Polski Za Granicą. Od 1958 roku prowadzona jest szeroka działalność edukacyjna wśród dzieci i młodzieży. Każdego roku organizowane są audycje muzyczne, a także koncerty umuzykalniające bardzo małych słuchaczy. Gmach Filharmonii jest również miejscem kongresów i sympozjów, gdzie spotykają się artyści, politycy, ludzie świata biznesu i elita intelektualna.

The FP's artistic activities include symphonic and chamber concerts as well as recitals by the most outstanding virtuosos from around the world. The FP's artistic ensembles have made numerous recordings, and Capella Bydgosiensis' album "Grażyna Bacewicz" received the 2015 Fryderyk Award in the Best Polish Album Abroad category. Since 1958, extensive educational activities have been carried out among children and young people. Every year, music performances are organised, as well as musicalisation concerts for very young listeners. The Philharmonic building is also a place of congresses and symposia, where artists, politicians, business people and the intellectual elite meet.

Orkiestra Symfoniczna Filharmonii Pomorskiej

Pomeranian Philharmonic Symphony Orchestra

ABBA Symfonicznie - jeden z autorskich projektów Filharmonii Pomorskiej

ABBA symphonically - one of the Pomeranian Philharmonic's original projects

Park Jana Kochanowskiego

Dzielnica Muzyczna

To jeden z najbardziej cennych terenów zieleni w mieście. Został założony w 1901 r., w charakterystycznym dla tamtej epoki stylu krajobrazowym, o cechach szkoły niemieckiej. Wygląd parku zmieniał się na przestrzeni minionych dziesięcioleci. Pomimo przekształceń, zachowało się wiele pierwotnych elementów parku.

W 2014 roku rozpoczęto renowację parku, mającą uwypuklić jego historyczny charakter i związki z dzielnicą muzyczną. Zainstalowano nowe oświetlenie, nawierzchnie alejek zaaranżowano na podobieństwo klawiatury fortepianu, opisy rzeźb kompozytorów umieszczono w formie tabliczek stylizowanych na pulpity na nuty. Jedną z licznych atrakcji jest plac zabaw dla dzieci, wyposażony w instrumenty muzyczne (bębenek, dzwony rurowe, ksylofon).

Siedziba Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego.

The Feliks Nowowiejski Academy of Music

The Jan Kochanowski Park Musical District

It is one of the most precious green areas in the city. It was founded in 1901 and bears the marks of the characteristic German landscape style of the epoch. The appearance of the park has changed over the past decades, but despite the transformations many original elements of the park have been preserved.

The restoration of the park began in 2014. Its aim was to foreground its historical character and its connections with the music district. New lighting was installed. Surfaces of the pathways were redesigned to make them look like a keyboard. Descriptions of the composers' statues were placed on plaques imitating music stands. Among its many attractions is the playground fitted with musical instruments (the drum, the tubular bells, the xylophone).

AKADEMIA MUZYCZNA imienia Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Akademia Muzyczna imienia Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy to nowoczesna uczelnia artystyczna, która kształci studentów na 4 wydziałach: Wydziale Kompozycji, Teorii Muzyki i Reżyserii Dźwięku; Wydziale Instrumentalnym; Wydziale Wokalno-Aktorskim; Wydziale Dyrygentury, Jazzu, Muzyki Kościelnej i Edukacji Muzycznej.

The Feliks Nowowiejski Academy of Music in Bydgoszcz is a modern music academy that educates students at 4 faculties: Faculty of Composition, Music Theory and Sound Direction; Faculty of Instruments, Faculty of Vocal and Acting; Faculty of Conducting, Jazz, Church Music and Music Education.

Uczelnia na najwyższym poziomie przygotowuje studentów do czynnej aktywności związanej z zawodem artysty-muzyka. W ponad 50-letniej działalności Akademii wykształciła wielu absolwentów, którzy występują na największych scenach całego świata. Należą do nich m.in. Rafał Blechacz oraz Szymon Nehring.

AMFN współpracuje z wieloma ośrodkami w kraju i za granicą, m.in. Frost School of Music at the University of Miami, czy też Manhattan School of Music. Akademia zaprasza również wielu wybitnych specjalistów, którzy prowadzą mistrzowskie kursy, seminaria oraz konferencje naukowe.

The academy prepares students for activities related to the profession of artist-musician, at the highest level. In its more than 50 years of history, the Academy has educated many graduates who perform on the world's greatest stages. These include Rafał Blechacz and Szymon Nehring.

The AMFN collaborates with many institutions at national and international level, including the Frost School of Music at the University of Miami, and the Manhattan School of Music. The Academy also invites a number of eminent specialists to give masterclasses, seminars and academic conferences.

Koncert symfoniczny w sali koncertowej przy ul. Gdańskiej / Symphonic concert in the concert hall on Gdańska Street

Daniil Kapeliush

Uczelnia jest inicjatorem wielu koncertów cieszących się ogromnym zainteresowaniem wśród melomanów. Należą do nich chociażby cykle Bydgoskich Wtorków Muzycznych, koncerty symfoniczne, koncerty karnawałowe oraz najnowszy cykl Wtorków z Muzyką Dawną.

W 2025 roku planowane jest otwarcie najnowocześniejszego obiektu uczelni artystycznej w Europie – Nowego Kampusu Akademii Muzycznej w Bydgoszczy. Budynek o powierzchni 33 124 m² umożliwi rozwinięcie pełnego potencjału Akademii oraz wzmocni jej pozycję zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej.

The Feliks Nowowiejski Academy of Music in Bydgoszcz is the initiator of many concerts that are highly appreciated among music lovers. These include, for example, the series of Bydgoszcz Music Tuesdays, symphonic concerts, carnival concerts and the new created series of Tuesdays with Early Music.

In 2025 the opening of the most modern music academy premises in Europe is planned - the New Campus of the Academy of Music in Bydgoszcz. The 33,124 m² building will enable the Academy to develop its full potential and strengthen its position both nationally and the international scene.

Spektakl „Zemsta nietoperza” w sali koncertowej przy ul. Gdańskiej

„Revenge of the Bat” performance in concert hall on Gdańska Street

Wizualizacja nowego kampusu

Visualisation of the new campus

Wizualizacja nowej sali koncertowej

Visualisation of the new concert hall

Łuczniczka

Posąg pięknej kobiety, o klasycznych proporcjach, był jednym z ostatnich dzieł berlińskiego artysty Ferdynanda Lepckego, stworzonym w 1908 r. Posąg prezentowany na wystawach w Berlinie i Monachium zbierał pochlebne recenzje. Wywołała on tak pozytywne reakcje, że powstał zamiar nabycia kopii posągu dla miasta. Ostatecznie zamężny bankier żydowskiego pochodzenia Louis Aronshon postanowił, że kupi oryginał. I tak też uczynił. Pod koniec sierpnia 1910 r. „Łuczniczka” przybyła do Bydgoszczy.

Gdy stanęła w centrum miasta, rozpoczęła się batalia o przeniesienie rzeźby. Jednak wszelkie starania o usunięcie „Łuczniczki” z placu Teatralnego kończyły się fiaskiem, aż do momentu, kiedy uznano jej sąsiedztwo za nieodpowiednie dla przyszłego pomnika Wdzięczności Bohaterom Armii Czerwonej. „Łuczniczka” w 1960 r. przeniosła się, aby jak kiedyś strzec przybytku Melpomeny – nowego teatru, zawsze gotowa do wypuszczenia strzały.

W Bydgoszczy znajduje się oryginalna rzeźba, ale nie jest ona jedyna. Posiadaniem kopii tego wybitnego dzieła F. Lepkego szczyci się: Berlin, Coburg, Heringsdorf oraz Wilhelmshaven.

The Lady Archer

The statue of a beautiful naked woman, of classic proportions, was one of the last works of Ferdinand Lepcke, a sculptor from Berlin, completed in 1908. The statue had been presented in exhibitions in Berlin and Munich, where it garnered favorable reviews. The enthusiastic reactions led to the idea of acquiring its replica for display in Bydgoszcz. In the end, Louis Aronshon, a wealthy banker of Jewish origin, decided to purchase the original sculpture. The Lady Archer arrived in Bydgoszcz in late August 1910.

Once the Lady Archer had been positioned in the center of the city, a campaign was launched, aiming to effect the shift of the “shocking” figure to a less exposed location. However, the efforts to remove the Lady Archer from the Theater Square had been in vain, until her presence in the vicinity of a future Monument of Gratitude to Soldiers of the Red Army was declared inappropriate. Lady Archer moved to a new location, to protect as before a temple of Melpomene, ready to release the arrow at all times.

Bydgoszcz owns the original sculpture of the Lady Archer, but the replicas of Lepcke’s masterpiece were commissioned by Berlin, Coburg, Heringsdorf, and Wilhelmshaven.

Niegdyś stała na placu Teatralnym, na skwerze obok nieistniejącego dziś Teatru Miejskiego. Obecnie posąg „Łuczniczki”, wyniesiony do roli jednego z symboli Bydgoszczy, stoi vis a vis Teatru Polskiego, w parku im. Jana Kochanowskiego.

The statue used to stand in the Theater Square, next to the Municipal Theater (not in existence anymore). At present, the Lady Archer, elevated to the status of a symbol of the city, stands vis-à-vis the Polish Theater in the Jan Kochanowski park.

teatr polski bydgoszcz

Statuetka Aurory

Teatr Polski im. Hieronima Konieczki w Bydgoszczy to jedna z najważniejszych i najbardziej rozpoznawalnych scen dramatycznych w województwie kujawsko-pomorskim. Od 1949 roku mieści się w budynku przy al. Mickiewicza 2, który został zaprojektowany przez Alfonsa Licznarskiego.

The Hieronim Konieczka Polish Theatre in Bydgoszcz is one of the most important and most recognised dramatic scenes in the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. Since 1949, it has been located at the Mickiewicz Avenue 2 in a building designed by Alfons Licznarski.

ahat ili. Siostra bogów Olgi Tokarczuk w reżyserii Anny Augustynowicz

ahat ili. Sister of the Gods by Olga Tokarczuk, directed by Anna Augustynowicz

Czerwony Kapturek w reżyserii Wojciecha Farugi

Little Red Riding Hood performance directed by Wojciech Faruga

W 2022 roku rozpoczęto gruntowny remont budynku, którego celem jest poprawa komfortu widza i funkcjonalności obiektu. Mimo remontu widowni dużej sceny, Teatr Polski działa nieprzerwanie – prezentuje swoje spektakle na scenie kameralnej oraz w różnych przestrzeniach miasta.

In 2022, a major renovation of the building began with the aim of improving the comfort of the audiences as well as the functionality of the facility. Despite the refurbishment of the large stage, the Polish Theatre continues to operate uninterrupted – presenting its performances on the small stage and in various spaces across the city.

Na repertuar Teatru składają się spektakle oparte na klasycznych dziełach oraz współczesnych dramatach polskich i zagranicznych autorów, a swoją ofertę kulturalną TPB kieruje zarówno do dorosłych widzów, jak i dzieci.

The theatre's repertoire consists of plays based on classical works and dramas by contemporary Polish and foreign authors, the cultural offer of the theatre is addressed to both adult viewers and children.

Dopełnieniem repertuarowej działalności bydgoskiego Teatru jest Festiwal Prapremier, organizowany nieprzerwanie od 2002 roku na przełomie września i października. Od samego początku formuła Festiwalu skupia się wokół prapremierowych prezentacji spektakli. Co roku, do udziału w Festiwalu zapraszani są najważniejsi twórcy z Polski i zagranicy, a Festiwal na stałe wpisał się do festiwalowej mapy Polski.

The repertoire of the theatre is complemented by the Prapremiery Festival, organised continuously since 2002 at the turn of September and October. Since the very beginning, the Festival's formula has been centred around premiere presentations of performances. Every year, some of the most important artists from both Poland and abroad are invited to take part in the Festival. The event has become a permanent feature on the festival map of Poland.

Od 2021 roku, nieodłącznym elementem Festiwalu jest Aurora - Nagroda Dramaturgiczna Miasta Bydgoszczy. Międzynarodowy konkurs na najlepszy dramat współczesny, kierowany do dramatopisarzy i dramatopisarek z krajów Centralnej i Wschodniej Europy, Bałkanów, Kaukazu i Azji Centralnej. Co roku na konkurs zgłaszanych jest kilkaset utworów, a laureata bądź laureatkę wybiera kapituła pod przewodnictwem znamienitej postaci ze świata kultury, jak na przykład Agnieszka Holland czy Krzysztof Warlikowski.

In 2021, the Festival gained a new addition which has since become its integral part – Aurora. The Drama Award of the City of Bydgoszcz. The international competition for the best contemporary drama, addressed to playwrights from Central and Eastern Europe, the Balkans, the Caucasus and Central Asia. Each year, several hundred works are submitted to the competition, and the winner is selected by a jury chaired by a prominent figure from the culture world, such as Agnieszka Holland or Krzysztof Warlikowski.

Plac Wolności

Park Kazimierza Wielkiego

Centralnym placem śródmiescia jest wytyczony w połowie XIX wieku Plac Wolności z jedną z najciekawszych neobarokowych kamienic Bydgoszczy, zaprojektowaną przez Józef Świącickiego.

Po prawej stronie, za kościołem pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, znajduje się Park Kazimierza Wielkiego, założyciela miasta. Urządzony na przełomie XIX-XX w. na terenie byłych ogrodów i cmentarza Klasztoru Klarysek, zajmuje powierzchnię 2 ha. Znajdują się tu dwa stawy, pergola z 1946 roku, zbudowana na 600-lecie nadania praw miejskich. W parku rośnie wiele odmian drzew, pośród nich cyprysik błotny i platan klonolistny. Ten mały, kameralny park to romantyczna oaza w samym sercu miasta. Atrakcyjny dla dzieci bawiących się przy fontannie w letnie upały.

Fontanna "Potop"

"Deluge" Fountain

Wizualizacja Placu Wolności po jego rewitalizacji

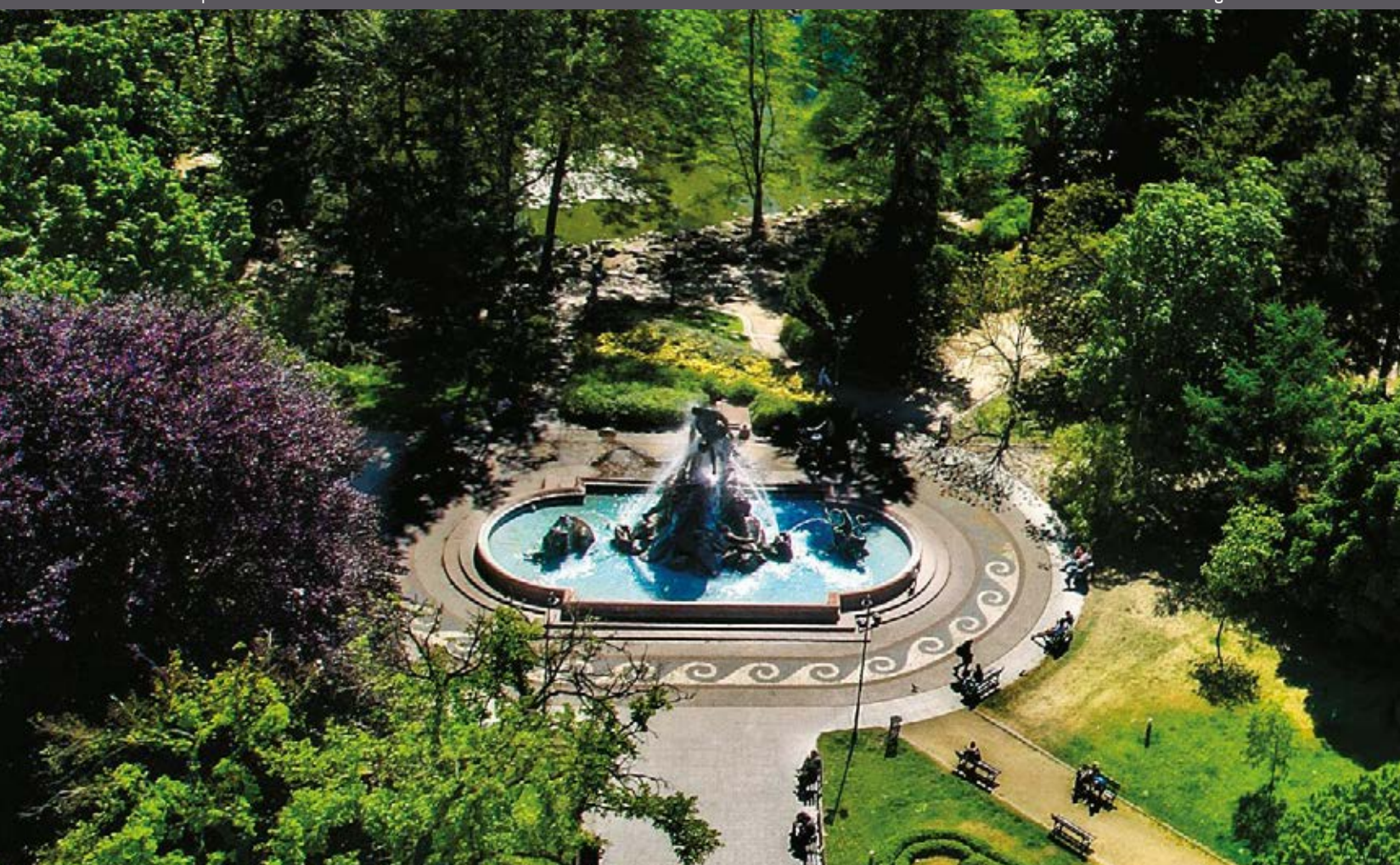
Freedom Square

Kazimierz Wielki Park

The central place of the city centre is, defined in the mid 19th century, Freedom Square. Its most distinctive element is a Baroque revival tenement house designed by Józef Świącicki.

To the right, behind the Church of the Holy Apostles Peter and Paul, there extends the Casimir the Great Park, named after the founder of the city. Created at the turn of the 19th and 20th century, on the former site of the garden and burial ground of the Poor Clare convent. It has two ponds and the pergola, built to commemorate the 600th anniversary of granting town privileges. The park features interesting species of trees: the swamp cypress, the hybrid plane. An oasis in the heart of the city. A small, cozy park, romantic, especially when on a hot day children, chirping, splash in the fountain.

Visualisation of Freedom Square after its revitalisation

Fontanna „Potop”

Park Kazimierza Wielkiego

23 lipca 1904 roku po raz pierwszy, a 26 czerwca 2014 roku po raz drugi w Bydgoszczy zjawiała się fontanna „Potop”, w obydwu momentach nie tylko zyskując pełne prawo obywatelstwa w tym mieście, ale błyskawicznie stając się jednym z głównych ogniw bydgoskiej tożsamości. Trudno wyobrazić sobie gród nad Brdą bez tego skarbu. Autorem kompozycji rzeźbiarskiej jest Ferdynand Lepcke.

Nawiązująca do biblijnego Potopu, trójczęściowa kompozycja rzeźbiarska Ferdynanda Lepcke'go, zwana potocznie fontanną „Potop”, ulokowana w parku Kazimierza Wielkiego, ma jakby swój awers i rewers, czyli część frontową, ekspozycyjną od strony północno-wschodniej oraz część zalepcza (strona południowo-zachodnia), w której króluje - niczym bicz kosmicznego woźnicy - ogon lwa. Fakt tego podziału uwzględnia specjalna iluminacja nocna, która pozostawia rewers w półcieniu.

Na skalnym szczycie nagi, muskularny mężczyzna lewym ramieniem podtrzymuje omdlałą kobietę, opierając ją o swoje biodro, a prawą ręką usiłuje wciągnąć wspinającego się na skałę drugiego, starszego mężczyznę. Poniżej leży, wyciągając rękę w kierunku herosa na szczycie, omdlała matka, do której garnie się zdziwione całą sytuacją dziecko. Za nim lew, całkiem niegroźny, otępiąły nawet,

też próbujący wydostać się z wodnego żywiołu. Niczym w biblijnym raju nie zagraża on ludziom, lecz wraz z nimi usiłuje ocalić swoje życie. Po lewej niedźwiedzica trzymająca w pysku małe niedźwiedziątko, starając się unosić je nad wodą. Po prawej mężczyzna zmagający się z żywiołem wodnym i oplatającym jego ciało wężem, a wszystko to w strugach tryskającej zewsząd wody.

Fenomenalna metafora losu każdego z nas – zmagające się z przeciwnościami, zwycięskiego poprzez te zmagania, solidarnego z innymi.

Corocznie, w każdą sobotę sierpnia o godz. 18.00 organizowane są w parku im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy koncerty wchodzące w skład Fontanny Muzyki - letniego festiwalu przy fontannie „Potop”, organizowanego przez Stowarzyszenie Odbudowy Bydgoskiej Fontanny „Potop”.

The “Deluge” Fountain Kazimierz Wielki Park

The fountain “Deluge” first appeared in the city on 23 July, 1904, and for the second time, on 26 June, 2014. Each time not only did it become generally accepted but it also quickly attained to the status of an important constituent of the city's identity. It is hard to imagine Bydgoszcz, the city on the Brda, without this treasure. Composition was authored by Ferdinand Lepcke.

The three-partite composition by Ferdinand Lepcke, alluding to the biblical Deluge, commonly called the “Deluge” fountain, reinstated to its original position in the Casimir the Great Park, has its obverse and its reverse as it were: the front, facing north-east, and the rear, its south-west side, dominated by the lion's tail, a veritable whip of a celestial coachman. The division is enhanced by a special illumination at night, which leaves the reverse in partial shade.

On top of a rock, an athletic man supports with his left arm a fainting woman, pressing her to his hip, and with his right arm pulls towards him an elderly man clambering upon the rock. At the foot of the rock, a second woman, lying on her back, extends her arm toward the hero, with her child, overwhelmed, clinging to her. Behind the rock, a lion, quite harmless-looking, even dazed, struggles to get out the rapid waters. Like in the biblical Garden of Eden, it does not threaten people; together with them, it tries to save its life. On the left a female bear holds a cub in her mouth, trying to keep it from drowning. On the right there is a man fighting with the torrential waters and with the snake wrapped around his body. All these elements are drenched by streams of water spurting from all directions.

A spectacular metaphor of human fate – we all struggle against the adversities, and are made victorious in the process, strengthened in our bonds with fellow men.

Annually, on every August Saturday, at 18:00 summer concerts are organized around “Deluge” Fountain in Kazimierz Wielki Park. The summer concerts are a part of The Fountain of Music Festival and they are initiated by the local “Social Committee for the Reconstruction of Bydgoszcz Fountain “The Deluge”.

Ławeczka prof. Zygmunta Mackiewicza, znanego chirurga i pomysłodawcy odbudowy fontanny „Potop”
Sculpture of prof. Zygmunt Mackiewicz - famous surgeon and initiator of the “Deluge” renovation

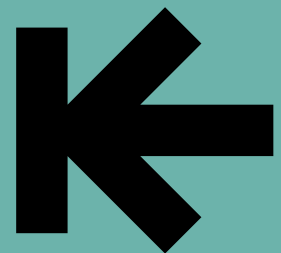
Bazylika Bydgoska

Po świątyni w Licheniu, bazylice NMP w Gdańsku i katedrze wawelskiej, bydgoska Bazylika to czwarta co do wielkości świątynia w Polsce. Imponuje pięknie wykończoną elewacją i stylowo zdobionym wnętrzem. Bazylikę mniejszą pod wezwaniem Św. Wincentego a Paulo przy Alei Ossoliskich 2 zaczęto budować w stylu neoklasycystycznym w 1924 roku i w zasadzie po dziś dzień trwa jej wyposażanie. Nawiązuje rozwiązaniem architektonicznym do rzymskiego Panteonu, ale na ogromnej kopule, której wierzchołek znajduje się na 65 metrach, w kasetonach kwitną kamienne kwiaty z polskich pól, projektu Wiktora Zina, w liczbie stu ośmiu, każdy inny. Prezbiterium zajmuje ogromny krucyfiks z lat siedemdziesiątych XX wieku. Pod chórem znajduje się mozaikowy plan „Stworzenie Świata”.

The Bydgoszcz Basilica

After the Licheń Shrine, the St. Mary's Basilica in Gdańsk, and the Wawel Cathedral, this basilica is the fourth largest church in Poland. It features an impressive facade and stylishly ornamented interiors. The work on St. Vincent a Paulo Basilica Minor began in 1924, and essentially, the decoration of the interiors continues until today. Its neoclassical style is modelled on the Roman Parthenon, but its gigantic dome, whose peak rises to 65 m, is divided into coffers featuring stone flowers from Polish fields, designed by Wiktor Zin, altogether 108 specimens. The presbytery holds a crucifix from 1970s. Under the organ gallery there is a mosaic plafond showing „The Creation of Universe”.

MIEJSKIE CENTRUM KULTURY w Bydgoszcy

Świat kultury to nasz świat. Otwieramy go przed Wami, serwując całe spektrum wydarzeń kulturalnych, w tym 4 międzynarodowe festiwale. Wydajemy książki i płyty, a także comiesięczny „Bydgoski Informator Kulturalny”. Koordynujemy międzynarodowe programy: Bydgoszcz Miasto Muzyki UNESCO i Interreg: Music Industry Resilience Acceleration Programme oraz markowy produkt turystyczny Szlak Wody, Przemysłu i Rzemiosła TeH2O.

Jesteśmy niemal wszędzie. **Miejskie Centrum Kultury w Bydgoszcy** to nie tylko kwatera główna w samym sercu miasta, w której mieści się, jedyne w regionie studyjne **kino Orzeł**, sala widowiskowo-koncertowa, **internetowe Radio Kultura**, czy też **Bydgoska Kronika Filmowa**. Poza główną siedzibą, MCK Bydgoszcz posiada placówki rozsiane po całym mieście i nie tylko!

W zabytkowej kamienicy tuż przy Starym Rynku mieści się **Galeria Wspólna**. Jej nazwa odzwierciedla ideę tego miejsca – swą przestrzeń dzielimy z lokalnym oddziałem Polskiego Związku Artystów Plastyków. Współpracujemy z miejscowymi ngo'sami, szkołami i uczelniami, a przede wszystkim z artystami i twórcami z Polski i za granicą.

Nieopodal, przy nabrzeżu Brdy cumuje nasza **Barka Lemara** z Muzeum Legend Szypperskich na pokładzie. To zarazem zabytek techniki i symbol ważnej części historii miasta. Barka na stałe zacumowana jest przy ul. Mostowej – widoczna z Mostu im. Jerzego Sulimy Kamińskiego, na tle Bydgoskich Spichrzy. Pierwotnie była to barka towarowa bez napędu, o stalowej konstrukcji – „Gross Finow-Masskahn”,

→ Kwatera główna przy ul. Marcinkowskiego 12-14

W kwaterze głównej mieści się, jedyne w regionie studyjne kino Orzeł, sala widowiskowo-koncertowa, internetowe Radio Kultura, czy też Bydgoska Kronika Filmowa ←

czyli tzw. finówka duża. Została zbudowana w 1937 r. w Stoczni i Warsztatach Mechanicznych Lloyda Bydgoskiego. Lemarę, po gruntownym remoncie, oddano do użytku w 2014 r., by przypominała o bogatych tradycjach żeglugowych miasta. Dziś w wyremontowanych ładowniach i w odkrytej części barki odbywają się m.in. koncerty, lekcje na wodzie i spotkania rodzin szypperskich. Lemara jest również jednym z obiektów Szlaku Wody Przemysłu i Rzemiosła TeH2O – przemysłowego szlaku tematycznego w Bydgoszcy, którego jesteśmy operatorem. Szlak ów łączy historię miejsc wpisanych w przestrzeń miasta organicznie związanego z wodą.

Rzut kotwicą od barki, również w obrębie starego miasta mieści się nasza najmłodsza placówka: **Dom Liter – Centrum Literatury i Pisma**. To wyjątkowe miejsce poświęcone jest promocji literatury i czytelnictwa, w którym nie tylko odbywają się cykliczne spotkania, debaty i konferencje, a także wydarzenia Festiwalu Literatury PRZECZYTANI. To tam prezentowane są dwie stałe wystawy – historii maszyn do pisania oraz książek eksperymentalnych i artystycznych, a także wystawy czasowe.

Galeria Wspólna

Barka Lemara

Dom Liter - Centrum Literatury i Pisma

Zespół Pałacowo-Parkowy w Ostromecku

Przekraczając nieznacznie granice Bydgoszczy trafimy do **Zespołu Pałacowo-Parkowego w Ostromecku**, gdzie zwiedzać można nie jeden, a dwa pałace zbudowane w dwóch różnych stylach architektonicznych, w otoczeniu starannie zaprojektowanej zieleni nawiązującej do estetyki ogrodów angielskich. Ostromecko zostało nazwane „Bydgoskim Wilanowem” przez wielkiego animatora kultury Andrzeja Szwalbego. Porównanie to nie dziwi, bowiem siedziba rodowa Mostowskich, Schönbornów i Alvenslebenów jest perłą architektury. Odwiedzających czaruje pięknym rokokowym Pałacem Starym, w którym znajduje się Kolekcja Zabytkowych Fortepianów im. Andrzeja Szwalbego (druga pod względem wielkości w Polsce) i majestatycznym Pałacem Nowym, przeplatającym neoklasycyzm z neobarokiem francuskim. Oba usytuowane są w sercu blisko czterdziestohektarowego, historycznego parku.

Obecnie ZPP Ostromecko służy mieszkańcom całego województwa. Można się tu zanurzyć w historycznej atmosferze – zjeść smaczny posiłek w Jadalniach Pałacowych, spędzić noc w pokojach gościnnych, wysłuchać koncertu, wziąć udział w licznych wystawach i innych wydarzeniach kulturalnych. To tu odbywa się jedyna w Polsce prestiżowa Konferencja Muzykologiczna.

Warto w tym miejscu wspomnieć, iż **Pałace w Ostromecku zostały uznane za jeden z Cudów Polski 2024 w plebiscycie National Geographic Traveler**. Aż chciałoby się rzec: marzenie Andrzeja Szwalbego spełniło się – Ostromecko tętni życiem!

W drodze powrotnej do Bydgoszczy warto zachaczyć o Fordon – największą bydgoską dzielnicę, w której trwa właśnie proces kreacji naszego **Centrum Kultury Fordon**. Już dziś swą bezpieczną przystań znajdują tam artyści oraz miłośnicy sztuki, także użytkowej. A to dopiero przedsmak tego, co planujemy tam w przyszłości.

Wspieramy i integrujemy, tworząc nowe modele działania w kulturze, wzmacniając więzi lokalnej społeczności. Tworzymy kulturę w różnych jej aspektach. Sięgamy do korzeni – odkrywamy tożsamość kulturową, śledzimy zmiany i badamy zjawiska kulturowe. Chcemy wierzyć, że jako Miejskie Centrum Kultury w Bydgoszczy przybliżamy jej mieszkańcom kulturę i sztukę bez barier i granic. Dosłownie i w przenośni.

+48 780 117 103

marketing@cpgsa.pl

www.cityparkinggroup.pl

Innowacyjne rozwiązania parkingowe dla miast i biznesu

City Parking Group od 30 lat specjalizuje się w projektowaniu i zarządzaniu nowoczesnymi przestrzeniami parkingowymi, które odpowiadają na potrzeby miast i ich mieszkańców. Dzięki doświadczeniu i elastycznemu podejściu skutecznie organizujemy miejskie strefy parkowania oraz parkingi komercyjne, oferując rozwiązania dopasowane do charakterystyki obiektów.

Jesteśmy partnerem miasta Bydgoszczy od ponad 20 lat, realizując zadania związane z organizowaniem Stref Płatnego Parkowania.

City Parking Group to kompleksowa obsługa – od opracowania koncepcji, przez realizację, aż po codzienne zarządzanie.

Każdy projekt dopasowujemy do specyfiki lokalizacji, zapewniając pełne wykorzystanie przestrzeni i wysoką efektywność operacyjną.

Wybierając nas, zyskujesz partnera, który gwarantuje profesjonalizm i skuteczność w zarządzaniu parkingami.

Z myślą o wygodzie użytkowników stworzyliśmy aplikację **CityParkApp**, która umożliwi szybkie i wygodne płatności za parkowanie. Aplikacja działa w Strefach Płatnego Parkowania, galeriach handlowych, szpitalach, biurowcach oraz w pobliżu lotnisk.

Skontaktuj się z nami, aby zoptymalizować parkowanie w Twojej przestrzeni!

 projektowanie, administracja i serwis

 nowoczesne systemy

 wygodne płatności

 aplikacja ułatwiająca parkowanie

CityParkApp

Drukarnia jest ikoną bydgoskiej architektury nowoczesnej, zlokalizowaną w samym centrum Bydgoszczy. Najlepiej położona galeria handlowa zyskuje od teraz nowe oblicze.

Dlaczego warto odwiedzić Drukarnię?

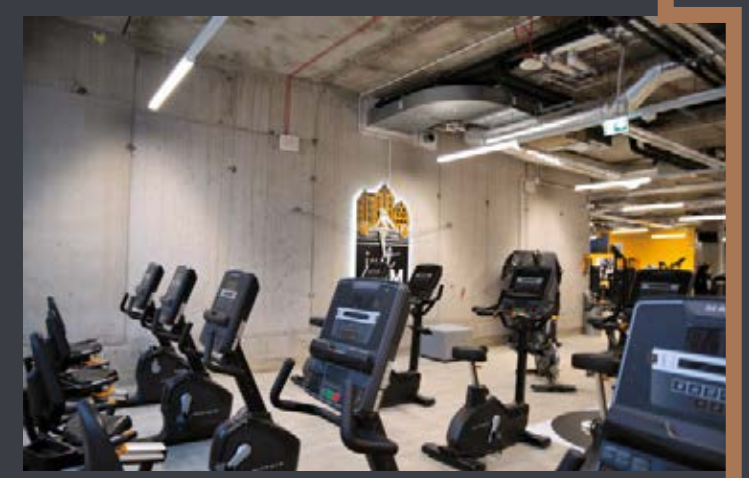
- lokalizacja w ścisłym centrum miasta z pełną infrastrukturą komunikacji miejskiej
- powierzchnia 24.500 m² na 6 kondygnacjach
- 3 kondygnacje z ofertą handlową, usługową i biurową
- stale rozbudowywana oferta dla klientów: siłownia, bank, sklepy, restauracje
- kryty parking z 166 miejscami postojowymi
- piękny plac z fontanną przed budynkiem, który gościł do tej pory różne imprezy tematyczne, a kolejne edycje już są przygotowywane dla mieszkańców Bydgoszczy.

Biznesowe Centrum Bydgoszczy

Opinią najbardziej rozpoznawalnego budynku w Bydgoszczy cieszy się obiekt Grottgera 4.

W pełni oszklony budynek, z oknami o wysokości 4 m, zlokalizowany jest w centrum miasta z pięknym widokiem na Brdę. Na 8,7 tys. m² znajdują się apartamenty pod wynajem oraz powierzchnie komercyjne. Na terenie obiektu działają m.in. restauracja, siłownia, spa. Goście i klienci mają do dyspozycji 2 parkingi - naziemny i podziemny.

GROTTGERA 4.PL

www.grottgera4.pl

Ulica marszałka Focha

Dzieje ulicy marszałka Ferdynanda Focha jako jednego z kluczowych traktów komunikacyjnych Bydgoszczy rozpoczęły się dopiero w I połowie XIX wieku. Wcześniej - w okresie staropolskim - w ciągu ulicy istniała polna droga, wiodąca od zespołu klasztorного karmelitów.

Pod koniec XIX w. ciągu ulicy wzniesiono na nowo mosty nad Brdą i Młynówką, zwane Jagiellońskim oraz Portowym. Oba wykonano w konstrukcji stalowej, z szeroką jezdnią, chodnikami i oświetleniem gazowym. Wtedy też ulica została wybrukowana i nabrała charakteru arterii miejskiej, łączącej zachodnie przedmieścia ze Śródmieściem.

Dziś ulica Ferdynanda Focha należy do najbardziej obciążonych ruchem drogowym arterii komunikacyjnych w Bydgoszczy. Pomiar ruchu wykazał, że w szczycie komunikacyjnym przejeżdża przezeń ok. 2000 pojazdów na godzinę.

Marshal Foch Street

Marshal Ferdinand Foch street has been one of the key routes in Bydgoszcz, since the first half of the 19th century. Previously, the it was a dirt road leading from the Old Carmelite Monastery to their meadows bordering the Brda river.

By the end of the 19th century, bridges over the Brda and Młynówka Rivers, known as the Jagielloński and Portowy bridges, were re-erected in the route of the street. Both were made of steel, with a wide roadway, pavements and gas lighting. At this time, the street was also paved and took on the character of an urban artery, connecting the western suburbs with the city centre.

Today, Ferdinand Foch Street is one of the most heavily traffic-loaded arteries in Bydgoszcz. A flow measurement revealed that approximately 2,000 vehicles per hour pass through it during the traffic peak.

Ulica Mostowa Plac Teatralny

Ulica Mostowa należy do jednych z najstarszych w Bydgoszczy. Znajduje się w północnej części Starego Miasta, rozciągając się od Placu Teatralnego poprzez most staromiejski do Starego Rynku.

Została wytyczona w połowie XIV wieku podczas kształtowania bydgoskiego miasta lokacyjnego. Łączyła ona Stary Rynek z przedmieściem Gdańskim.

Ulica, wraz z przeprawą przez rzekę, należała do traktu komunikacyjnego, którym prowadziły szlaki handlowe z Pomorza na Kujawy i do Wielkopolski. W mieście wiodły one od Bramy Gdańskiej, przez most na Brdzie, do Bramy Kujawskiej i Bramy Poznańskiej.

Większa część kamienic na ul. Mostowej została zburzona w latach wojennych. W latach 60-tych wybudowano niepasujący do zabudowy staromiejskiej bar szybkiej obsługi „Kaskada” oraz skwer z fontanną. W początkach XX w. rozpoczęto odbudowę wschodniej pierzei ulicy.

Mostowa Street Teatral Square

Mostowa street belongs to one of the oldest streets in Bydgoszcz. It is situated in northern part of Old City and stretches from Teatralny Square, over the bridge on Brda River to the Old Market Square.

It was marked out in the mid-fourteenth century during the shaping of the city of Bydgoszcz. It connected the Old Market Square with the Gdańsk suburb.

The street and the bridge belonged to transit route, which led from Pomerania to Kujawy and Greater Poland. In the city they led from the Gdańsk Gate through the bridge on the Brda, to the Kujawska Gate or the Poznań Gate.

Most of the townhouses on Mostowa Street were demolished during the WWII. In the 1960s, a fast-food bar „Kaskada”, incompatible with the old town, and a square with a fountain were built. At the beginning of the 20th century, the reconstruction of the eastern frontage of the street began.

Jarmark świąteczny na ul. Mostowej i Placu Teatralnym

Christmas market on Mostowa Street and Theatre Square

Bydgoski Jarmark Świąteczny

Bydgoszcz Christmas Fair

Bydgoski Jarmark Świąteczny – mimo, że nie ma długiej tradycji – zyskał dobrą sławę. Wśród tysięcy odwiedzających są nie tylko mieszkańcy województwa, ale także goście z innych części Polski.

Bydgoszcz Christmas Fair - although it doesn't have a long tradition - has gained a good reputation. Among the thousands of visitors there are not only residents of the province, but also guests from other parts of Poland.

Od początku organizacji Bydgoskiego Jarmarku Świątecznego, tj. od 2018 roku, Miastu przyświecała idea wykorzystania naturalnego waloru, jakim jest położenie centrum miasta nad rzeką i stworzenia jedyne w Polsce jarmarku na moście.

Since the beginning of the creation of the Bydgoszcz Christmas Fair in 2018, the City Hall idea has been to use the natural advantage of the city centre's location by the river and create the unique fair on the bridge.

Po kilku latach jarmark rozrósł się i obejmuje większy teren, ale nadal część stoisk handlowych i świątecznych dekoracji zlokalizowanych jest na Moście Staromiejskim. Miasto - jako organizator - dokłada wszelkich starań o wysoki poziom estetyczny jarmarku i jego spójność wizualną. Organizator dba o dobór wystawców i wspieranie lokalnych rękodzielników i przedsiębiorców. Wśród wystaw-

After several years, the fair has grown and covers a larger area, but still some of the trade stands and Christmas decorations are located on the Old Town Bridge. The City Hall - as organiser - makes every effort to ensure the high aesthetic level of the fair and its visual coherence. The organiser takes care to select exhibitors and support local craftspeople and traders. Among the exhibitors are also Dutch, German and French. Every year, one of the stands

ców są także Holendrzy, Niemcy, Francuzi. Co roku jedno ze stoisk jest bezpłatnie udostępniane organizacjom społecznym, które - organizując różne charytatywne aktywności - zbierają fundusze na swoje statutowe działania.

Cechą wyróżniającą Bydgoski Jarmark Świąteczny są codzienne występy na żywo, które tworzą niepowtarzalny klimat. To zawsze ponad 140 godzin muzyki w wykonaniu lokalnych artystów, studentów bydgoskich uczelni muzycznych oraz animacje dla najmłodszych w przestrzeni jarmarku.

Bydgoski Jarmark Świąteczny to także zimowe wesołe miasteczko z ponad 40 - metrowym kołem młyńskim, licznymi atrakcjami dla dzieci i całych rodzin.

Każde tego typu wydarzenie tworzą ludzie. Miasto, jako organizator zapewnia infrastrukturę, wystawcy ciekawą ofertę i inne atrakcje, ale prawdziwy świąteczny klimat tworzą zadowoleni goście. Wymarzony jarmark to jarmark szczęśliwych ludzi! I taki jarmark działa co roku w Bydgoszczy.

is available free of charge to community organisations, which raise funds for their statutory activities by organising various charitable activities.

A distinctive feature of the Bydgoszcz Christmas Fair is everyday live performance, which creates a unique atmosphere. It is always over 140 hours of music performed by local artists, students of Bydgoszcz's music colleges and animations for the youngest in the fair space.

The Bydgoszcz Christmas Fair is also a winter amusement park with a over 40-metre mill wheel carousel, numerous attractions for children and whole families.

Every event of this kind is created by people. The City Hall, as organiser, provides the infrastructure, the exhibitors an interesting offer and other attractions, but the real festive atmosphere is created by happy visitors. A dream fair is a fair of happy people! And such a fair is held in Bydgoszcz every year.

Most Jerzego Sulimy-Kamińskiego Ulica Mostowa

W Bydgoszczy znajduje się ponad 50 mostów i kładek, liczne kanały, jazy oraz śluzy.

W nurcie rzeki przeglądają się zarówno zabytkowe budowle, jak i nowoczesne budynki.

Najbardziej znany z bydgoskich mostów. Znajduje się w samym sercu miasta. Jego początki sięgają XIV w., kiedy łączył miasto z przedmieściem gdańskim i stanowił ważną przeprawę handlową między Kujawami a Pomorzem.

Na przestrzeni lat most był wielokrotnie modernizowany. W 1902 r., aby umożliwić żeglugę na drodze wodnej Wisła-Odra, został zbudowany od nowa z większym prześwitem. Wtedy też pojawiły się na nim bogato rzeźbione żeliwne poręcze, balustrady i gazowe latarnie.

W czasie II wojny światowej most był dwukrotnie wysadzany. W latach 60 i 70-tych XX wieku jeździły tędy tramwaje. Od 2002 roku nosi imię bydgoskiego pisarza Jerzego Sulimy-Kamińskiego. W 2014 roku przywrócono oryginalne balustrady i latarnie. Całość zdobień waży 20 ton i została wykonana przez kowala Zbigniewa Szerłaga.

The Bridge of Jerzy Sulima-Kamiński Mostowa Street

There are over 50 bridges and footbridges, numerous canals, weirs and locks, in Bydgoszcz. Historic monuments and modern buildings look at their reflections in the current of the river.

It is definitely the most popular of Bydgoszcz bridges. It is located in the heart of the city and its origins date goes back to the XIV century. The bridge was built in order to connect the city with the northern suburb and was an important trade crossing between Kuyavia and Pomerania.

Over the years, the bridge has been modernised several times. In 1902, to make the Vistula-Oder waterway passable, it was re-erected with a larger clearance. The bridge received richly carved cast-iron railings, balustrades and gas lanterns at that time.

The bridge was blasted twice during the WWII. In the 1960s and 1970s, trams ran across it. Since 2002, it has been named after the Bydgoszcz writer Jerzy Sulima-Kamiński. In 2014, the original railings and lanterns were restored. The entire decoration weighs 20 tonnes and was forged by blacksmith Zbigniew Szerłag.

Przechodzący przez rzekę

1 maja 2004 roku, dla upamiętnienia wejścia Polski do Unii Europejskiej, od wschodniej strony Mostu Staromiejskiego ulokowano instalację - „Przechodzący przez rzekę”.

Figura nawiązuje do średniowiecznej atrakcji, jaką było przejście linoskoczka po linie rozpiętej między wysokimi budynkami miejskimi. Autorem postaci z kompozytów żywicznych jest Jerzy Kędziora z Częstochowy. Postać nie jest przymocowana do liny, lecz na niej balansuje, wykorzystując nisko ulokowany środek ciężkości. Na linie przysiadła jaskółka, przypominająca postać wybitnego animatora bydgoskiej kultury - Andrzeja Szwalbego (niem. die Schwalbe - jaskółka). Przechodzący trzyma w ręku strzałę - dar dla bydgoskiej Łuczniczki. Autor stworzył kilka równie ciekawych, balansujących rzeźb, ale ta bydgoska jest wyjątkowa i na trwałe wpisała się w wizerunek miasta.

Man crossing the river

The installation “Man crossing the river”, situated on the eastern side of the Old Town Bridge was unveiled on the 1st of May 2004 to commemorate the Polish accession to the European Union.

The composition alludes to the performance of a tightrope walker, one of the popular forms of entertainment in the medieval times. This remarkable sculpture made of resin composites has been created by Jerzy Kędziora. The figure itself is not attached to the rope but balances on it, using the center of gravity shifted below the rope. A swallow perches on the rope, is a reminder of Andrzej Szwalbe, a distinguished organizer of cultural life in Bydgoszcz (“die Schwalbe” means a swallow in German). A passer-by holds an arrow in his hand - a gift for the Lady Archer. The author has created several equally interesting balancing sculptures, but the one in Bydgoszcz is unique and has become a permanent part of the city's image.

Trzy Gracje

The Statue of Three Graces

Dzieło autorstwa Jerzego Buczkowskiego zostało odsłonięte w 1989 roku, po wykonaniu modernizacji bulwarów nad Brdą. Odlew z brązu przedstawia trzy kobiety - mityczne Gracje, które według mitologii greckiej były boginiami harmonii, wdzięku i radości.

The work by Jerzy Buczkowski was unveiled in 1989, after the modernisation of the city's embankments along the Brda River had been completed. The bronze cast represents three women - the mythical Graces, who, according to Greek mythology, were goddesses of harmony, grace and joy.

Flisak

The Raftsman Statue

Na bulwarach nad Brdą, w pobliżu mostu staromiejskiego możemy podziwiać rzeźbę Flisaka, która jest nawiązaniem do wodniackich tradycji miasta.

Brda nie raz gościła na swoich wodach flisaków, którzy spławiali na tratwach drewno. Dzisiaj „Flisak”, autorstwa lokalnego artysty Michała Kubiaka, przypomina o przeszłości.

Statua ma nam też przypominać o postaci węgierskiego kartografa i inżyniera Ferenc Flórián Csáky, który jest jej patronem. Był on jednym z wybitniejszych inżynierów króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Większość zachowanych map XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej jest jego dziełem.

On the boulevards on the Brda, near the Old Town Bridge, we can admire a sculpture of a raftsman, a reference to the city's boating traditions.

The Brda has more than once hosted raftsmen on its waters, who floated wood on rafts. Today, the 'Flisak' by local artist Michał Kubiak is a reminder of the past.

The statue also serves to remind us of the figure of the Hungarian cartographer and engineer Ferenc Flórián Csáky, who is its patron. He was one of the most prominent engineers of King Stanisław August Poniatowski. Most of the surviving maps of the 18th century Polish Commonwealth are his work.

Stary Port i Bydgoskie Bulwary

Bydgoskie bulwary, zaliczane są do najbardziej urokliwych zakątków miasta. Miejsce to często odwiedzane jest zarówno przez mieszkańców, jak i turystów.

Pierwsza wodna przystań istniała przy grodzie bydgoskim już w XIV wieku. Została odkryta wraz z relikwiami łodzi podczas wykopalisk prowadzonych w 1993 r. Port w obecnej lokalizacji powstał równocześnie z lokacją miasta Bydgoszczy przez Kazimierza Wielkiego. Jego istnienie było uzasadnione szerokim wykorzystywaniem rzeki do transportu i handlu przez mieszczan bydgoskich.

Dziś nad wodą udaje się połączyć historię z dzisiejszym. Stare i nowe dumnie odbija się w nurcie rzeki. Zarówno wiekowe budowle, którym przywraca się dawną świetność, jak i nowoczesne budynki. Połączenie klasyki i nowoczesności tworzy „bydgoskie klimaty”.

Stary Port Street and Bydgoszcz Boulevards

Bydgoszcz boulevards, considered one of the most charming corners of the city. Are eagerly visited by both the residents and the tourists.

The first water harbor existed at the Bydgoszcz stronghold. It was discovered together with the boat relics during excavations carried out in 1993. The port in its current location was established simultaneously with the location of the city of Bydgoszcz by Casimir the Great. Its existence was justified by the wide use of the river for transport and trade by the burghers of Bydgoszcz.

The proximity of the water makes it possible to reconcile the history with the present. The old and the new proudly contemplate their reflections in the current of the river. Ancient edifices, which are being restored to their original glory, alongside modern buildings.

Stare Miasto

Najstarsza część Bydgoszczy, wywodząca się z XIV-wiecznego miasta lokacyjnego, jest niewielkim elementem składowym dużej dzielnicy staromiejskiej Bydgoszczy, jaką jest Śródmieście.

Stare Miasto do dzisiaj zachowało dawny układ urbanistyczny. Od Starego Rynku, tak jak w średniowieczu, rozchodzą się jego główne ulice. Obecna zabudowa jest późniejsza, choć fundamenty wielu kamienic pamiętają początki Bydgoszczy.

Cechą charakterystyczną bydgoskiego starego miasta jest malownicze rozlokowanie nad rzeką. Brda, Młynówka, Międzywodzie oraz jazy i śluza tworzą niepowtarzalny klimat. Bydgoska starówka obejmuje jednakże obszar trzech dawnych, nieistniejących już wysp: miejskiej, zamkowej i młyńskiej. Świadectwem ich istnienia jest duża liczba bulwarów oraz budowli stojących w bezpośrednim sąsiedztwie wody. Wszystko to czyni spacer po Starym Mieście jeszcze bardziej atrakcyjnym.

The Old Town

The oldest quarter of Bydgoszcz, which has its origins in the town chartered in the 14th century, is nowadays but a small part of the larger historic district extending over the downtown area.

The Old Town has retained the original layout. Just as in the medieval times, its main streets branch off the town square. The present buildings come from the later periods, but the foundations of many tenement houses date back to the location of the city.

A characteristic feature of Bydgoszcz's old town is its charming location by the river. The Brda, Młynówka and Międzywodzie, as well as weirs and locks, create a unique atmosphere. After all, Bydgoszcz's old town covers an area of three former islands that no longer exist: the City, Castle and Mill Islands. Evidence of their existence is the large number of boulevards and buildings standing in the immediate vicinity of the water. All this makes a walk through the Old Town even more attractive.

Stary Rynek

Stary Rynek jest sercem bydgoskiej starówki. Miejsce to miało bardzo burzliwą historię. Wielokrotnie niszczone. Od zawsze jednak stanowiło główny plac miasta.

Bydgoski rynek wytyczono w 1346 r., a częściowo wybrukowano w 1604 r. Tutaj koncentrowało się życie gospodarcze, kulturalne i towarzyskie miasta. Rynek i wieniec posesji wokół jego granic stanowił pierwszy etap kształtowania się układu miejskiego. Dopiero w drugim etapie pojawiły się zabudowania wzdłuż ul. Jezuickiej czy Długiej.

Obecnie otoczony jest kamienicami z XIX i XX wieku. Po niedawnej rewitalizacji zyskał nową nawierzchnię oraz szereg atrakcji. Latem ulgę przynosi mgiełka, wydobywająca się z płyty rynku. Nowym elementem jest pas świetlny, wyznaczający miejsce przebiegu 18 południka, który przecina Stary Rynek. Zakończony jest zegarem pokazującym czas bydgoski oraz środkowoeuropejski. Na płycie rynku wyeksponowano obrys fundamentów dawnego ratusza przy użyciu ciemniejszych płyt o czerwonym odcieniu.

W nowej odsłonie Rynek jeszcze bardziej ujmuje, wpisując się w niepowtarzalny klimat Starego Miasta.

The Old Town Square

The Old Market Square is the heart of historic old town. This place has a turbulent history. Repeatedly its wooden buildings were destroyed by fires and its architectural elements moved about.

Bydgoszcz's market square was laid out in 1346 and partially paved in 1604. Here was the economic, cultural and social life of city concentrated. The market and the ring of properties located around its borders were the first stage in the formation of the urban layout. In the second stage the plots along Jezuicka and Długa Street were developed.

Old Market Square is now surrounded by 19th and 20th century mansions. During recent revitalisation, it has gained a new surface and a number of attractions. In summer heat, cooling mist coming from the pavement gives relief. LED light strip is marking the location of the 18th meridian, which crosses the market. There is a clock structure showing Bydgoszcz and Central European, at its end. The foundations of the former town hall has been exposed on the plate of the square using darker, red slabs.

In its new appearance, the Market Square is even more attractive blending in with the unique atmosphere of the Old Town.

Ratusz

The City Hall

Budynek ratusza razem z kościołem farnym, murami obronnymi z bramami zawsze stanowił jeden z fundamentów przestrzennej organizacji średniowiecznego miasta.

The Bydgoszcz Town Hall together with the municipal church (Fara) the town walls with their gates has always been one of the foundations of the medieval city organisation.

Budynek obecnego bydgoskiego ratusza posiada już blisko 400-letnią historię. Powstał w latach 1644–1653 w stylu barokowym z fundacji biskupa Kaspra Działyńskiego i Kanclerza Wielkiego Koronnego, starosty bydgoskiego Jerzego Ossolińskiego. Początkowo mieściło się w nim Kolegium Jezuitów.

The building of the current Bydgoszcz City Hall has a history of nearly 400 years. It was built between 1644 and 1653 in the Baroque style from the foundation of Bishop Kasper Dzialynski and the Great Chancellor of the Crown, the starost of Bydgoszcz, Jerzy Ossolinski. Initially, it housed the Jesuit College.

Jest to jedyny zachowany fragment z dawnego kompleksu zabudowań jezuiickich. Pamięta on czasy, gdy uczyli się w nim synowie mieszczań i okolicznej szlachty. Po kasacji zakonu w 1782 roku, w budynku mieściła się Szkoła Główna, później królewskie gimnazjum niemieckie, a od 1879 roku jest siedzibą władz miejskich.

It is the only surviving fragment from the former complex of Jesuit buildings. It remembers the times when the sons of the bourgeoisie and the surrounding nobility were educated there. After the dissolution of the Order in 1782, the building housed the Central School, later the Royal German Gymnasium, and has been the seat of the municipal authorities since 1879.

Główny budynek, w którym znajdował się klasztor i szkoła jezuitów, znajduje się przy ul. Jezuickiej 1. Dziś pełni funkcje ratusza; stanowi siedzibę prezydenta i Rady Miasta Bydgoszczy.

The main building that housed the monastery and Jesuit school is located at 1 Jezuicka Street. Today as Town Hall is the seat of the President and City Council of Bydgoszcz.

Katedra Diecezji Bydgoskiej

Bydgoska Fara w 2004 roku, dekretem Ojca Świętego Jana Pawła II, została podniesiona do rangi katedry nowo powołanej Diecezji Bydgoskiej. Jednak dla wielu pokoleń bydgoszczan, przez wieki była ich jedynym i najważniejszym kościołem miejskim.

Bydgoszcz Parish Church

In 2004, the Bydgoszcz Fara Church was raised to the rank of Cathedral of the Diocese of Bydgoszcz by the decree of Holy Father John Paul II. However, for many centuries it had been the only and most prominent municipal church.

Bydgoska Fara - Katedra Diecezji Bydgoskiej pod wezwaniem św. św. Marcina i Mikołaja - najstarszy zabytek architektoniczny miasta, uznawany jest za jeden z najpiękniejszych obiektów gotyku nadwiślańskiego. Znajdują się w niej dwa czczone i koronowane wizerunki maryjne: obraz Matki Bożej z Różą (zwany Bydgoską Madonną) z 1467 r. w barokowym ołtarzu głównym oraz obraz Matki Bożej Szkaplerznej z 1700 r. w ołtarzu nawy północnej.

Wnętrze tej gotyckiej, trójnawowej świątyni sprawia bajkowe wrażenie. Jej ściany pokryte są niezwykle barwną, bogatą polichromią. Gotycki obraz Matki Bożej z Różą, słynący cudami, uważany jest za jeden z najpiękniejszych wizerunków maryjnych w Polsce. Od XVII wieku kościół farny jest jej sanktuarium.

Bydgoska Madonna była dwukrotnie koronowana. Pierwszej koronacji samej Madonny dokonał w dniu 29 maja 1966 roku kardynał Stefan Wyszyński. Nazwał ją Matką Bożą Piękną Miłości. W 1999 roku papież Jan Paweł II, w trakcie mszy na bydgoskim lotnisku, udekorował obraz dwiema nowymi koronami. W 2004 roku papież erygował diecezję bydgoską, której patronką ustanowił Matką Bożą Piękną Miłości.

The Bydgoszcz Parish Church, the Cathedral of St. Martin and St. Nicholas, the oldest architectural monument in Bydgoszcz, is deemed one of the most beautiful representations of the Vistula Gothic style. It houses two worshipped crowned Marian images: the image of Mary with the Rose (1467) in the main Baroque altar, and the image of Our Lady of the Scapular (1700) in the altar located in the northern nave.

The interior of this three-nave Gothic church seems indeed fairy-tale like. Its walls are covered with vivid and rich polychrome. The main altar features the image of the Mary with the Rose from the 15th century, famous for its miracles, one of the most beautiful Marian images in Poland. The Parish Church has been its shrine since the 17th century.

The Bydgoszcz Madonna has been crowned twice. The first crown was bestowed on her on May 29, 1966, by the cardinal Stefan Wyszyński, who named her "Our Lady of Beautiful Love". Then in 1999 the Holy Father John Paul II placed two papal crowns on the image. In 2004 the pope established the Diocese of Bydgoszcz, with Our Lady of Beautiful Love as its patroness.

Ulica Długa

Ulica Długa - najdłuższa i najważniejsza pod względem historycznym i funkcjonalnym ulica Starego Miasta. Zbudowana jest stylowymi kamienicami wzniesionymi głównie w XVIII i XIX wieku.

Do połowy XX wieku ulica Długa posiadała charakter kupiecko-handlowy, rozwijały się tu warsztaty rzemieślnicze oraz gastronomia. Pod koniec XX wieku przekształcono ją w deptak i zmienił się jej charakter na usługowo-rozrywkowy.

W 2005 r., po ukończeniu remontu ulicy zainicjowano Święto ulicy Długiej. Odbywają się tu również jarmarki okolicznościowe.

Ulica Długa znana jest z Bydgoskiej Alei Autografów, która prezentuje podpisy związanych z miastem osobistości. Znajdują się tam płyty z autografami m.in. Tomasza Golloba, Zbigniewa Bońka, Rafała Blechacza, Jerzego Hofmana, Ireny Santor i wielu innych.

Aby przypomnieć o biegnącej tędy linii tramwajowej, przy skrzyżowaniu z ul. Jana Kazimierza ustawiono zabytkowy tramwaj. W 2009 r. dokonano przebudowy zamykającego ulicę Wełnianego Rynku, ustawiając tam pomnik prezydenta Bydgoszczy Leona Barciszewskiego.

Długa Street

Długa Street in Bydgoszcz – historically and functionally, the most important thoroughfare of the Old Town. The longest street within the original layout of the city.

Until the mid-20th century Długa Street had a merchant-commercial character, with artisan workshops and gastronomy developing here. At the end of the 20th century it was transformed into a pedestrian precinct and its character changed to a service-entertainment one.

In 2005, after the renovation of the street was completed, the Long Street Festival was initiated. Occasional fairs are also held here.

Długa Street is known for the Bydgoszcz Autograph Alley, which displays signatures of celebrities related to the city. There are autograph plates of, among others, Tomasz Gollob, Zbigniew Boniek, Rafał Blechacz, Jerzy Hoffman and Irena Santor.

To remind us of the tram line that ran through here, a vintage tram was placed at the junction with Jana Kazimierza Street. In 2009, the Woolwich Market, was rebuilt and a monument of President Leon Barciszewski was erected there.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury

The Kuyavian-Pomeranian Cultural Centre

www.kpck.pl

Od 1996 roku działa przy KPCK najstarszy w Bydgoszczy Uniwersytet Trzeciego Wieku, a dla najmłodszych prowadzony jest Mały Uniwersytet Dziecięcy.

Cenione wydarzenia to: Ogólnopolski Konkurs Malarski im. Teofila Ociepki, Ogólnopolski Przegląd Amatorskiej Tkaniny Unikatowej, Jarmark Świętojański, Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Kazimierza Hoffmana oraz Ogólnopolski Przegląd Artystycznego Ruchu Seniorów „ARS”.

Na terenie KPCK wzrok przyciąga tryptyk portretów regionalnych twórców, autorstwa znakomitego artysty Arkadiusza Andrejkowa.

The oldest University of the Third Age in Bydgoszcz has been operating at the KPCK since 1996, and we run a Small Children’s University for the youngest also.

Our valued events include: The Teofil Ociepka National Painting Competition, the National Review of Amateur Unique Textiles, The St. John’s Fair, The Kazimierz Hoffman National Poetry Competition and the National Review of the Artistic Movement of Seniors "ARS".

On the KPCK grounds, a tryptic portraits of regional artists created by the eminent artist Arkadiusz Andrejkow catch the visitor’s eye.

K-PCK aktywnie działa w takich przestrzeniach jak: teatr, muzyka, plastyka, literatura, dziedzictwo i edukacja, organizując m.in. koncerty, spektakle, wystawy, konferencje, spotkania autorskie, wykłady. Bogata jest oferta warsztatów angażujących odbiorców do wspólnej kreacji.

K-PCC operates in such spaces as theatre, music, visual arts, literature, heritage and education, organising, among other things, concerts, performances, exhibitions, conferences, author meetings and lectures. There is a rich offer of workshops engaging the audience to participate in creation process.

Naszym priorytetem jest podchodzenie z szacunkiem do ludzi. Zogniskowanie uwagi na pozytywnych aspektach oraz działanie z pasją i radością. Towarzyszy nam zachwyt wobec piękna słów i muzyki, a także natury.

Our priority is to be respectful towards people. Focusing on the positive aspects and acting with passion and joy. We are accompanied by an enthusiasm for the beauty of words and music, as well as nature.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy w 2024 r. obchodziło jubileusz 70-lecia istnienia. Jest instytucją kultury o wielobarwnej ofercie, skierowanej do osób w każdym wieku.

The Kuyavian-Pomeranian Cultural Centre in Bydgoszcz was celebrating its 70th anniversary in 2024. It is a cultural institution with a varied offer directed to people of all age groups.

Hala Targowa

Zabytkowa hala targowa w centrum Bydgoszczy przeszła gruntowną rewitalizację, po której została przeznaczona na działalność gastronomiczno-handlową.

Na ulicy Teofila Magdzińskiego znajduje się Hala Targowa. Wygląda jak mała średniowieczna warownia, zwieńczona wieżyczkami. Wejście do niej przypomina bramę miejską, znaną z herbu Bydgoszczy. Wzniesiono ją w czasie wielkiej rozbudowy miasta na przełomie XIX i XX wieku, kiedy preferowano style architektoniczne, nawiązujące do najlepszych wzorców z dawnych wieków. Od początku istnienia była gmachem użyteczności publicznej i - jak krakowskie sukienice - mieściła kramy kupieckie.

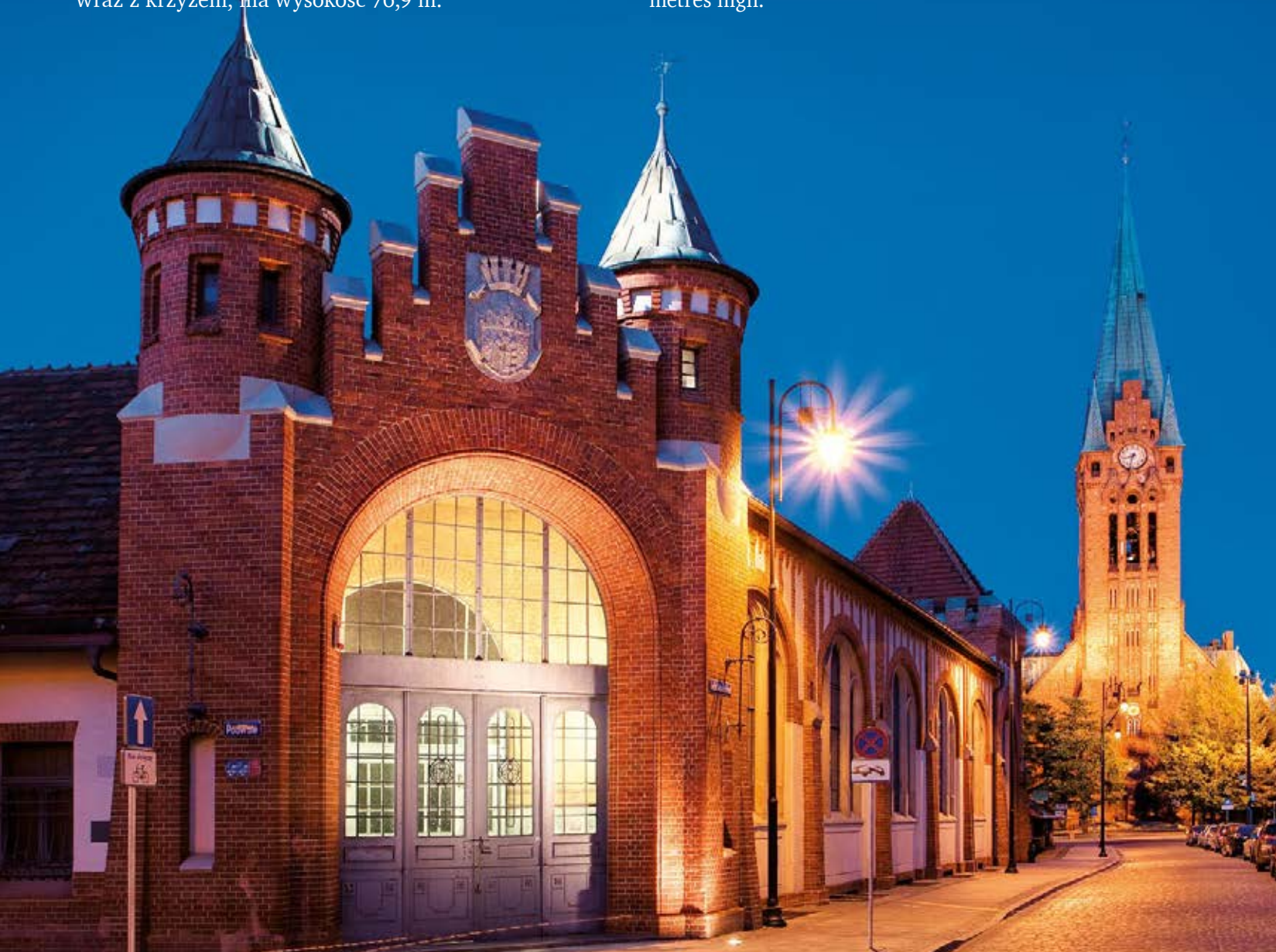
W głębi, na Placu Kościeleckich, znajduje się kościół pw. św. Andrzeja Boboli, zbudowany w latach 1901-1903. Jest on najwyższym budynkiem w mieście. Jego wieża, wraz z krzyżem, ma wysokość 76,9 m.

The Market Hall

A historic market hall in the centre of Bydgoszcz has undergone extensive revitalisation, after which it was adapted for catering and retail activities.

The Market Hall in Bydgoszcz is located at Teofila Magdzińskiego Street. It looks like a miniature medieval fortress, crowned with spires. The entrance to the hall resembles the gate from the city's coat of arms. It was constructed during the period of the intense expansion of Bydgoszcz at the turn of the 19th century, when the designs in architecture followed the favored historical models. From the beginning of its existence it served as a public utility, and like the Cloth Hall in Cracow, it housed merchants' market stalls.

Behind it, in the Kościeleckich Square, St. Andrzej Bobola Church is visible, constructed in 1901-1903. It is the tallest building in the city. Its tower, including the cross, is 76.9 metres high.

teatr
kameralny
im. Wandy Rucińskiej
w Bydgoszczy

Drapando - polski dramat współczesny

Drapando - contemporary polish drama

Teatr Kameralny w Bydgoszczy to instytucja rodzinna, posiadająca w swoim repertuarze spektakle dla każdej grupy wiekowej.

The Chamber Theatre in Bydgoszcz is a family oriented institution, with performances for every age group in its repertoire.

Teatr powstał w 2019 r. i charakteryzuje się dużą liczbą musicali i spektakli muzycznych, spośród których do najpopularniejszych należą „Matylda”, „Chłopcy z Placu Broni” i „Opowieści z Narnii”. Można w nim również zobaczyć spektakle, oparte na najnowszej dramaturgii dla dzieci i młodzieży, a także pozycje wyłącznie dla dorosłych widzów, jak np. „Tylko mnie poproś do tańca” i „Jana Kaczmarek Tivi de domo”. Teatr Kameralny mieści się w niedawno wyremontowanym budynku, na ulicy Grodzkiej, w samym sercu Bydgoszczy.

The theatre was established in 2019 and is characterised by a large number of musicals and musical plays, of which “Matilda”, “The Boys from Bronze Square” and “The Chronicles of Narnia” are among the most popular. It also features plays based on recent drama for children and young people, as well as items exclusively for adult audiences, such as “Tylko mnie poproś do tańca” and “Jan Kaczmarek Tivi de domo”. The Chamber Theatre is located in a recently renovated building on Grodzka Street, in the heart of Bydgoszcz.

Chłopcy z Placu Broni - musical

Boys from Bronze Square - musical

Matylda - musical

Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy

Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego (MOB) jest największą instytucją muzealną w Bydgoszczy, badającą i opowiadającą o dziedzictwie historycznym, artystycznym i technicznym zarówno samego miasta, jak i Polski, a nawet Europy. Instytucja utworzona w sierpniu 1923 roku posiada w swoich zbiorach prawie 150 tysięcy eksponatów. Obok działalności wystawienniczej muzeum realizuje szereg projektów o charakterze edukacyjnym, wydawniczym i naukowym. Od 2009 r. MOB wpisane jest do Państwowego Rejestru Muzeów pod numerem 101. Dzieła sztuki i zabytki gromadzone od ponad 100 lat przez Muzeum prezentowane są w dziewięciu oddziałach zlokalizowanych w centrum miasta i na terenie dawnej niemieckiej fabryki DAG Fabrik Bromberg. **W Gmachu głównym MOB przy ul. Gdańskiej 4** do zwiedzania udostępniono dwie wystawy stałe: „OBRAZY NIE-/RZECZYWISTOŚCI” (z pracami takich artystów jak Stanisław Ignacy Witkiewicz, Leon Chwistek, Tadeusz Kantor, Andrzej Wróblewski, Wanda Czełkowska, Teresa Pągowska i Józef Czapski) oraz „Jan Stanisławski i uczniowie z kolekcji Wandy i Leonarda Pietraszaków”.

Leon Wyczółkowski District Museum (MOB) is the largest museum institution in Bydgoszcz. It tells the story of the historical, artistic and technical heritage of both the city and Poland, and even Europe. The institution, established in August 1923, has nearly 150,000 exhibits in its collection. In addition to its exhibition activities, the museum participates in a number of educational, publishing and scientific projects. Since 2009, MOB is listed in the National Register of Museums. Works of art and monuments collected by the Museum for over 100 years are presented in nine branches located in the city centre and on the premises of the former German factory DAG Fabrik Bromberg. Two permanent exhibitions are open to the public **in the Main Building at 4 Gdańska Street**: “OBRAZY NIE-/RZECZYWISTOŚCI” (with works by artists such as Stanisław Ignacy Witkiewicz, Leon Chwistek, Tadeusz Kantor, Andrzej Wróblewski, Wanda Czełkowska, Teresa Pągowska and Józef Czapski) and “Jan Stanisławski i uczniowie z kolekcji Wandy i Leonarda Pietraszaków”.

Gmach główny MOB, ul. Gdańska 4

MOB Main Building, Gdańska 4 Street

fragment ekspozycji, Apteka pod Łabędziem, ul. Gdańska 5

part of the exhibition, Pharmacy under the Swan, Gdańska 5 Street

Spichrze nad Brdą, ul. Grodzka 7-11

Granaries on the Brda, Grodzka 7-11 Street

Po drugiej stronie ulicy Gdańskiej, pod numerem 5., znajduje się z kolei najmłodszy oddział Muzeum, otwarty w grudniu 2022 roku. To **Apteka pod Łabędziem**, w której można z bliska podziwiać eksponaty związane z historią medycyny i farmacji, w tym jedyne zachowane w Polsce laboratorium galenowe z przełomu XIX i XX wieku.

Odwiedzając **Spichrze nad Brdą** (ul. Grodzka 7-11), przeniesiemy się w czasie do Bydgoszczy pamiętanej przez naszych dziadków i pradziadków. Wystawa „Od Starego Rynku do placu Wolności. Spacer ulicami międzywojennej Bydgoszczy” stanowi rodzaj przewodnika, w którym ukazano najważniejsze symbole miasta, elementy jego architektury, ciekawe miejsca, a także ludzi i pozostałe po nich pamiątki.

On the other side of Gdanska Street, at number 5, is in turn the youngest branch of the Museum, **Pharmacy under the Swan**, opened in December 2022. Its interiors offer a close look at exhibits related to the history of medicine and pharmacy, including Poland's only surviving galenic laboratory from the turn of the 19th and 20th centuries.

Visiting **the Granaries on the Brda** (7-11 Grodzka Street) will take you back in time to the Bydgoszcz remembered by our grandparents and great-grandparents. The exhibition “From the Old Market to Freedom Square. A walk through the streets of interwar Bydgoszcz” is a kind of guidebook, which shows the most important symbols of the city, elements of its architecture, interesting places, as well as people, their everyday lives and items they used.

WWW.MUZEUM.BYDGOSZCZ.PL

[f](#) [i](#) [X](#) [v](#) [t](#) /muzeumbgdoszcz

Leon Wyczółkowski District Museum

Pięć kolejnych oddziałów Muzeum Okręgowego mieści się na tętniącej kulturalnym życiem Wyspie Młyńskiej. Są to:

- **Zbiory Archeologiczne** (wystawy stałe: „Na pograniczu Wielkopolski i Pomorza. Bydgoszcz i region u zarania dziejów”, „W grodzie Bydgosza. Tajemnice życia wczesnośredniowiecznych mieszkańców Bydgoszczy i okolic”),
- **Europejskie Centrum Pieniądza** opiekujące się jednym z najcenniejszych znalezisk archeologicznych ostatnich lat – Skarbem Bydgoskim,
- **Centrum Edukacji Muzealnej** z interaktywnymi pokojami dla najmłodszych miłośników sztuki,
- **Galeria Sztuki Nowoczesnej** organizująca wystawy czasowe,
- **Dom Leona Wyczółkowskiego**, gdzie pokazywane są dzieła wybitnego młodopolskiego malarza i jednocześnie patrona MOB.

Five other branches of the Museum are located on the Mill Island, which is filled with cultural life. These are:

- **Archeological Exhibition in White Granary** (permanent exhibitions: “On the border of Greater Poland and Pomerania. Bydgoszcz and the region at the dawn of time”, “In the town of Bydgosz. Secrets of early medieval inhabitants of Bydgoszcz and the surrounding areas”),
- **European Money Centre**, which takes care of one of the most valuable archaeological discoveries of recent years - the Bydgoszcz Treasure,
- **Museum Education Centre** with interactive rooms for young art lovers,
- **Modern Art Gallery**, which organizes temporary exhibitions,
- **Leon Wyczółkowski's House**, which exhibits the works of the outstanding Young Poland painter and also the patron of the MOB.

fragment ekspozycji „Skarb Bydgoski”, Europejskie Centrum Pieniądza, ul. Mennica 4

part of the exhibition „The Bydgoszcz Treasure”, European Money Centre, Mennica 4 Street

fragment ekspozycji, Dom Leona Wyczółkowskiego, ul. Mennica 7

part of the exhibition, Leon Wyczółkowski's House, Mennica 7 Street

Exploseum, ul. Alfreda Nobla

The Exploseum, Alfreda Nobla Street

Zbiory Archeologiczne, ul. Mennica 2

Archeological Exhibition, Mennica 2 Street

Położone w sercu Puszczy Bydgoskiej **Exploseum** to unikalny na skalę światową przykład architektury przemysłowej zachowanej w praktycznie niezmiennym kształcie od czasów II wojny światowej. W 2011 r. obiekty wielkiej fabryki zbrojeniowej, w przeszłości przeznaczonej do zadań militarnych III Rzeszy, zaadaptowano na potrzeby turystyczne. Przygotowana przez muzealników ekspozycja zajmująca siedem budynków DAG Fabrik Bromberg to dziś jedna z głównych atrakcji turystycznych miasta nad Brdą.

The Exploseum, located in the heart of the Puszcza Bydgoska forest, is a world-unique example of industrial architecture preserved almost unchanged since World War II. In 2011, the facilities of a large armaments factory, in the past designed for the military tasks of the Third Reich, were adapted for tourism. The exhibition, prepared by museum professionals and housed in seven buildings of the DAG Fabrik Bromberg, is today one of the main tourist attractions in Bydgoszcz.

fragment ekspozycji „Skarb Bydgoski”, Europejskie Centrum Pieniądza, ul. Mennica 4

part of the exhibition „The Bydgoszcz Treasure”, European Money Centre, Mennica 4 Street

Wenecja bydgoska

Wenecja Bydgoska to zespół architektoniczny Starego Miasta, zbudowany bezpośrednio nad rzeką Młynówką. Jest to ciąg kamienic, stanowiący południową oraz zachodnią pierzeję rzeki Młynówki oraz Wyspy Młyńskiej.

Choć mniej znana od swej włoskiej imienniczki, jest bardzo uroklivym zakątkiem, chętnie utrwalanym na pocztówkach i obrazach malarzy. Szybko stała się atrakcją turystyczną miasta.

W XIX wieku, na tyłach kamienic ul. Długiej, Wełniany Rynek i Poznańskiej, nad Młynówką - odnogą Brdy, będącą jej pierwotnym korytem - znajdowały się ogrody, potem teren zabudowano oficynami, a w połowie XIX w. zaczęły powstawać tam pierwsze, małe przedsiębiorstwa.

Dzisiejsza, eklektyczna zabudowa wynika z wielokrotnego, trwającego przez kilka dekad dobudowywania kolejnych zakładów. Ostatnim etapem rozbudowy tego obszaru było wzniesienie w 1903 r. przez Wilhelma Koppa nowoczesnej farbiarni i pralni chemicznej, obsługującej cały region, m.in. Toruń i Grudziądz.

Dziś jest miejscem, do którego warto udać się na dobre jedzenie lub warzone na miejscu piwo.

Champion (kajakarz) - rzeźba artysty Jerzego Kędziory

Bydgoszcz Venice

Bydgoszcz Venice is an architectural complex in the Old Town built along the Młynówka River. It is formed by a chain of tenement houses erected alongside Młynówka stretching from the South to the West.

Although less well-known than its Italian namesake, it is a very charming nook of the Old Town, eagerly captured on postcards and in the paintings. It quickly became a tourist attraction.

In the 19th century, at the back of the tenement houses on Długa, Wełniany Rynek and Poznańska Streets, by the Młynówka River - a branch of the Brda, which was its original riverbed - there were gardens, then the area was built over and in the mid-19th century the first small businesses began to be established there.

Today's eclectic buildings are the result of numerous conversions over several decades. The final stage in the history of the area was the construction of a modern dye and dry-cleaning plant by Wilhelm Kopp in 1903, serving the entire region, including Toruń and Grudziądz.

Today, it is a cosy place to go for good food or locally brewed beer.

Wyspa Młyńska

Począwszy od średniowiecza, Wyspa była centrum gospodarczym miasta o znaczeniu ogólnopolskim. Dziś, wraz z odnowionymi Młynami Rothera, jest najbardziej rozpoznawalnym i najchętniej odwiedzanym miejscem.

Większość budynków zlokalizowanych na Wyspie pochodzi z XIX wieku, jednakże piwnica tzw. Białego Spichlerza pamięta jeszcze wiek XV. Znajdują się tu oddziały Muzeum Okręgowego w zabytkowych budynkach, u stóp których płynie - dziś kaskadowo - kanał Międzywodzie, napędzający dawniej koła młyńskie. Nieopodal położona jest Karczma Młyńska, urządzona w dawnym, szachulcowym magazynie. Po drugiej stronie Wyspy zlokalizowano nowoczesny kompleks sportowo-hotelowy Przystań Bydgoszcz.

Woda, kładki, dawne młyny (dziś muzea), budynki z czerwonej cegły i szachulcowe (tzw. mur pruski), odbijające się w nurtach Młynówki, zadbana zieleń, plac zabaw a nawet imitacja piaszczystej plaży – wszystko to przyciąga tłumy.

Na Wyspie organizowanych jest wiele imprez, jak np. koncerty, jarmarki, festyny, kiermasze w których chętnie uczestniczą nie tylko bydgoszczanie, ale też coraz liczniej odwiedzający Bydgoszcz turyści.

Należy do najbardziej oryginalnych, niepowtarzalnych i urzekających urodą miejsc w Bydgoszczy. To, co czyni Wyspę wyjątkową, to przede wszystkim jej położenie w samym sercu miasta, zaledwie kilkadziesiąt kroków od Starego Rynku.

It is one of the most wonderful and undeniably charming places in Bydgoszcz. What makes Mill Island unique is its location right in the heart of the city, just several dozen steps away from the Old Town Square.

Mill Island

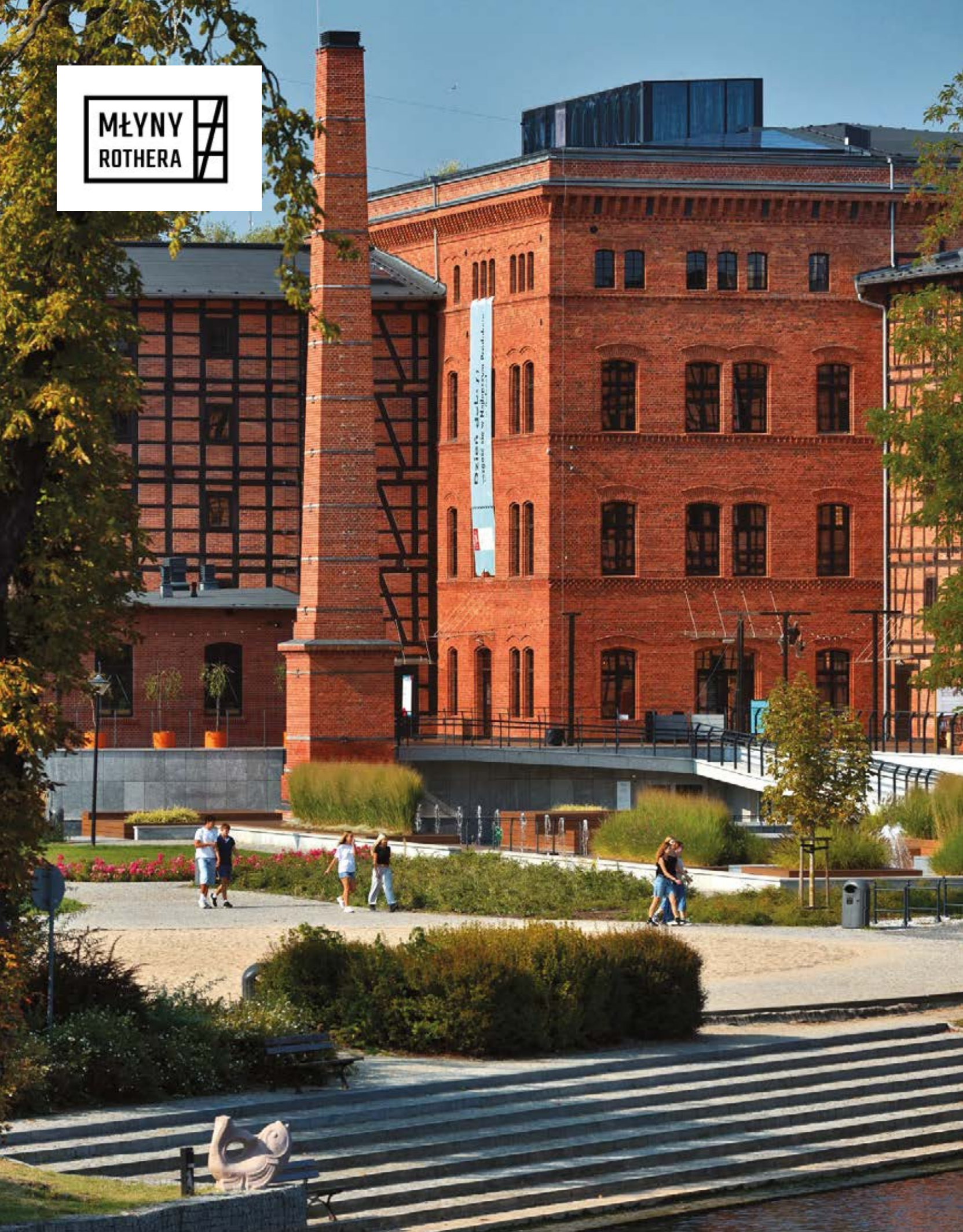
Since the Middle Ages, the Island has been the economic centre of a city of national importance.

Today, together with the renovated Rother's Mills, it is the most recognisable and most visited spot.

Most of the buildings located on the Island were built in the 19th century, but the basement of the so-called White Granary remembers the 15th century. There are branches of the District Museum in historic buildings, at the bottom of which flows the - now cascading - Międzywodzie Canal, which used to power the mill wheels. Nearby is the Karczma Młyńska (Mill Tavern), housed in a former half-timbered warehouse. On the other side of the Island, the modern sports and hotel complex Przystań Bydgoszcz is located.

Water, footbridges, former mills (now museums), red-brick and half-timbered buildings (the so-called half-timbered walls), reflected in the flow of the Młynówka, well-kept greenery, a playground and even an imitation of a sandy beach - all this attracts crowds.

Many events are organised on the Island, such as concerts, fairs and markets, which are willingly attended not only by the inhabitants of Bydgoszcz, but also by more and more tourists visiting Bydgoszcz.

Młyny Rothera

Odпочywanie na tarasie w otoczeniu bujnej zieleni i dźwięków nurtu rzeki, w samym centrum dużego miasta jest możliwe! Taką możliwość dają Młyny Rothera. Po latach popadania w ruinę, teren XIX-wiecznych Młynów zmienił się w tętniące życiem miejsce relaksu, niebanalnej gastronomii, wydarzeń kulturalnych, prezentacji sztuki i popularyzacji nauki.

Młyny Rothera, zlokalizowane na malowniczej Wyspie Młyńskiej, to przemysłowy kompleks, składający się z młyna i przylegających do niego dwóch spichrzy (zbożowego i mącznego), którego początki sięgają 1842 r. W XIX wieku w Młynach produkowano około 40 ton mąki dziennie, a działały do końca II wojny światowej.

W 2019 roku, po gruntownej renowacji, Młyny stały się siedzibą Centrum Nauki i Kultury, prężnie zarządzanym przez zespół entuzjastów. Dzięki nim ten postindustrialny, monumentalny zabytek, wypełnia swoje przestrzenie nauką i kreatywnością.

Rother's Mills

Resting on a patio, surrounded by lush greenery and the sounds of flowing river, in the heart of a big city is possible! The Rother's Mills offer just such an opportunity! After years of neglect, the site of the 19th-century Mill has been transformed into a vibrant place for relaxation, offbeat gastronomy, cultural events, art presentations and the popularisation of science.

The Rother's Mills is a post-industrial complex consisting of a mill, connected with two granaries (grain and flour), dating back to 1842. In the 19th century, the Mills produced around 40 tonnes of flour per day and operated until the end of the Second World War.

In 2019, after extensive renovation, the Mills became the home of the Centre for Science and Culture. In this post-industrial monument located on the picturesque Mill Island, the Mill Crew fills up its premises with science and creativity.

Co możesz tutaj robić?

Przede wszystkim zająć się stałymi wystawami: „Węzły. Opowieść o mieście nad rzeką”, gdzie poczujesz ducha miasta, niezerwalnie związanego z wodą. Wybierz się też na wystawę „Młyn-Maszyna”, gdzie radość sprawi eksperymentowanie: transportowanie, ważenie, czyszczenie, rozdrabnianie, mielenie, odsiewanie. Na nowej wystawie stworzonej przy współpracy z Centrum Nauki Kopernik z Warszawy pt. „Strefa Odkrywania Wyobraźni i Aktywności - SOWA”, możesz puścić wodze swojej fantazji i poznać ciekawe zjawiska fizyczne. Historia Młynów inspirowała odkrywanie fascynującego świata nauki i techniki. Na wystawach nie tylko zobaczysz, ale przede wszystkim doświadczysz!

What can you do here?

First of all, have a look at the permanent exhibitions: “Knots. The Story of a City by the River”, where you will feel the spirit of a city inextricably linked to water. Also go to the “Mill-Machine” exhibition, where it will be fun to experiment: transporting, weighing, cleaning, grinding, milling, sifting. At the new exhibition, which was created in cooperation with the Copernicus Science Centre in Warsaw - “The Imagination and Activity Discovery Zone” - you can let your imagination run wild and learn about interesting physical phenomena. The history of the Mills inspires you to discover the fascinating world of science and technology. At the exhibitions you will not only see it, but above all experience it!

Oprócz wystaw, kalendarz Młynów wypełniony jest różnymi wydarzeniami, począwszy od festiwali, jak np. Bydgoskie Dni Projektowe czyli coroczne święto dizajnu, poprzez warsztaty, spotkania, pokazy filmowe, piknik popularnonaukowy, aż po szkolenia branżowe.

In addition to exhibitions, the Mill's calendar is filled with a variety of events, from festivals such as the Bydgoszcz Design Days - an annual celebration of design - to workshops, meetings, film screenings, a popular science picnic and industry training courses.

Wizyta w Młynach Rothera może stać się całodziwnym doświadczeniem. Znajdują się tutaj trzy wystawy stałe, cztery punkty gastronomiczne oraz punkt widokowy, z którego możesz podziwiać panoramę Wyspy Młyńskiej.

A visit to the Rother's Mills can become an all-day experience. There are three permanent exhibitions, four refreshment points and a viewing point from where you can enjoy the panorama of Mill Island.

Poznaj historię tego miejsca i po prostu spędź dobry czas z rodziną lub przyjaciółmi!

Learn about the history of the place and just have a good time with your family or friends!

Przystań Bydgoska

Nowoczesny kompleks sportowy na Wyspie Młyńskiej, zachwycający niebanalną architekturą a jednocześnie wielofunkcyjnością. Miejsce, w którym idealnie można połączyć rekreację, turystykę, biznes i sport.

W 2012 roku oddano do użytku nowoczesną marinę, która zdobyła uznanie w oczach znawców architektury. Usytuowana przy szlaku wodnym Wisła-Odra, w pobliżu jazu Ulgowego, między Młynówką a kanałem zbożowym. Marina jest jednym z najpiękniejszych przystanków na międzynarodowej drodze wodnej E70, gościnnie dla żeglarzy preferujących turystykę rzeczną.

Harmonijnie wpisuje się w istniejący kontekst architektoniczny i urbanistyczny. Wykorzystuje istniejącą zatoczkę, która umożliwia cumowanie przy pomostach, w okolicy młynów Rothera. Marina stała się jedną z wielu bydgoskich ikon.

Bydgoszcz Haven

A modern sports complex on Mill Island, stunning in its original architecture and at the same time multifunctional. A place where recreation, tourism, business and sport can be ideally combined.

In 2012, a modern marina was opened, which has gained acclaim in the eyes of architecture experts. Situated on the Vistula-Odra waterway, near the Ulgowy weir, between the Młynówka and the Grain Canal. The marina is one of the most beautiful stops on the E70 international waterway, hospitable to sailors who prefer river tourism.

It fits harmoniously into the existing architectural and urban context. It makes use of the existing bay, which allows mooring at the piers, in the neighbourhood of the Rothera mills. The marina has become one of Bydgoszcz's icons.

®
w Bydgoszczy
OPERA NOVA

OPERA NOVA w Bydgoszczy - największa instytucja artystyczna Kujaw i Pomorza, jeden z największych i zapewne najpiękniej położony polski teatr operowy.

OPERA NOVA in Bydgoszcz - the largest artistic institution in Kuyavia and Pomerania, one of the largest and arguably most beautifully located Polish opera theatre.

Repertuar Opery Nova obejmuje aktualnie 35 dzieł zarówno operowych, baletowych, jak i operetkowych. Zaproszenia do realizacji przedstawień w Operze Nova przyjmowali wybitni reżyserzy, m.in.: Maciej Prus, Ryszard Peryt, Krzysztof Nazar, Laco Adamik, a z przedstawicieli młodszego pokolenia Natalia Babińska czy Paweł Szkotak. Z kolei z baletem Opery Nova współpracowali twórcy tej miary, co Krzysztof Pastor, Jorma Elo, Paul Chalmer, Robert Bondara, Jacek Przybyłowicz. Niezwykłe spektakle operowe *Manru*, *Rusałka* i *Halka* oraz balet *Zniewolony umysł* zostały utrwalone na płytach w formatach DVD i BD.

Od 1994 roku Opera Nova jest organizatorem corocznego Bydgoskiego Festiwalu Operowego. To największy w Polsce

Opera Nova's repertoire currently includes 35 plays, both opera, ballet and operetta. Invitations to realise performances at Opera Nova have been accepted by eminent directors such as: Maciej Prus, Ryszard Peryt, Krzysztof Nazar, Laco Adamik, and from the representatives of the younger generation: Natalia Babinska, Paweł Szkotak. Artists of such calibre as Krzysztof Pastor, Jorma Elo, Paul Chalmer, Robert Bondara, Jacek Przybyłowicz have collaborated with Opera Nova's ballet as well. The extraordinary opera productions *Manru*, *Rusałka* and *Halka*, together with the ballet *Captive Mind*, have been recorded on DVD and BD.

Since 1994, Opera Nova has been the organiser of the annual Bydgoszcz Opera Festival. It is Poland's largest review

Wesola wdówka operetka F. Lehara

The Merry Widow operetta by F. Lehar

przegląd najciekawszych dokonań teatrów operowych i muzycznych. Jego pierwsze edycje odbywały się w nieukończonym wówczas gmachu Opery, który obecnie - po 31 latach - powiększony jest o czwarty krąg, usytuowany nad Brdą.

Historia tego międzynarodowego wydarzenia zapisała się występami znakomitych teatrów operowych, zespołów muzyki dawnej oraz słynnych kompanii baletowych z kilku kontynentów, by wymienić niektóre: Ukraińska Opera Narodowa z Kijowa, Lwowski Teatr Opery i Baletu, Łotewska Opera Narodowa, Moskiewska Opera Kameralna, Sofijska Opera Narodowa, Litewski Narodowy Teatr Opery i Baletu, Combattimento Consort Amsterdam i La Folia oraz rodzime teatry z Warszawy, Łodzi, Poznania, Krakowa, Gdańska, Wrocławia. Bydgoski Festiwal Operowy uświetniały swymi występami światowej sławy ansamble taneczne: belgijski Królewski Balet Flandryjski, Hubbard Street Dance Chicago, Korea National Ballet Company, Cullbergballet, Ballet du Capitole z Tuluzy, Danza Contemporanea de Cuba, Béjart Ballet Lausanne, Polski Balet Narodowy, The Shanghai Ballet czy Les Ballets de Monte-Carlo.

of the most interesting achievements of opera and musical theatre. Its first editions were held in unfinished Opera House building. After 31 years, the building is being extended by a fourth circle, located by the Brda River.

The history of this international event has recorded performances by outstanding opera theatres, ancient music ensembles and famous ballet companies from several continents, to name a few: Ukrainian National Opera from Kyiv, Lviv Opera and Ballet Theatre, Latvian National Opera, Moscow Chamber Opera, Sofia National Opera, Lithuanian National Opera and Ballet Theatre, Combattimento Consort Amsterdam and La Folia, as well as native theatres from Warszawa, Łódź, Poznań, Kraków, Gdańsk, Wrocław. The Bydgoszcz Opera Festival was honoured with performances by world-famous dance ensembles: the Royal Ballet of Flanders of Belgium, Hubbard Street Dance Chicago, Korea National Ballet Company, Cullbergballet, Ballet du Capitole from Toulouse, Danza Contemporanea de Cuba, Béjart Ballet Lausanne, Polish National Ballet, The Shanghai Ballet, Les Ballets de Monte-Carlo.

Alicja w krainie czarów balet R. Bondara na scenie Opery Nova

Alice in Wonderland ballet by R. Bondara on the stage of Opera Nova

Niebezpieczne związki balet K. Pastora na scenie Opery Nova

Dangerous Liaisons ballet by K. Pastor on the stage of Opera Nova

W Bydgoszczy od 2014 roku każdego lata odbywa się cykl koncertów RzeKa Muzyki. Miasto, jako jedyny organizator, zaprasza do udziału w koncertowym cyklu wokalistów, muzyków i śpiewających aktorów, reprezentujących różne style i gatunki. Co roku promowani są także stypendyści prezydenta Miasta Bydgoszczy lub wybitni bydgoscy artyści. Dzięki temu na koncertach pojawiają się różnorodni odbiorcy. Znajdzie coś dla siebie widownia młoda, kochająca jazz, oczekująca wyrafinowanej ucztę lub eksplozji scenicznej energii, kochająca muzykę różnych kultur i krajów.

The River of Music concert series has been held in Bydgoszcz every summer since 2014. The city, as the sole organiser, invites singers, musicians and singing actors representing various styles and genres to take part in the concert series. Every year, scholarship recipients of the Mayor of Bydgoszcz or outstanding Bydgoszcz artists are also promoted. As a result, the concerts attract a diverse audience. There is something for young audiences who love jazz, who expect a sophisticated feast or an explosion of stage energy, who love music from different cultures and countries.

Nieformalna i spontaniczna atmosfera koncertów wynika z niezwyklej przestrzeni nad Brdą - albo na pływającym pomoście amfiteatru przy Operze Nova, albo na pięknej Wyspie Młyńskiej, zamkniętej w ramionach rzeki Brdy i Młynówki.

Cudowne miejsce, przyjazna atmosfera, piękne otoczenie i wspaniali artyści.

Wysoki poziom artystyczny i czas muzycznego relaksu. Czego chcieć więcej?

Kto chociaż raz był na Rzece Muzyki – czeka na nią z utęsknieniem do następnego lata.

The informal and spontaneous atmosphere of the concerts is due to the unusual space on the Brda River - either on the floating platform of the amphitheatre at the Nowa Opera House or on the beautiful Mill Island, enclosed in the arms of the Brda and Młynówka rivers.

A wonderful place, friendly atmosphere, beautiful surroundings and great artists.

A high artistic level and a time of musical relaxation.

What more could you want?

Anyone who has been to the River of Music at least once - looks forward to it longingly until next summer.

Bydgoski Festiwal Wodny „Ster na Bydgoszcz” 53'N 18'E Bydgoszcz Water Festival

Wydarzenie organizowane w sercu miasta, w przepięknej scenerii Wyspy Młyńskiej od 2008 roku. Festiwal to jedyna w swoim rodzaju impreza nad wodą, skierowana do wodniaków oraz miłośników sportów wodnych, zarówno mieszkańców, jak i turystów, tematycznie skoncentrowana na wodach przepływających przez miasto.

An extensive event organised in the heart of the city since 2008. It takes place in the beautiful scenery of Mill Island. The festival is a unique event on the water, aimed at watermen and water sports enthusiasts, both residents and tourists, with a thematic focus on the waters flowing through the city.

Festiwal „Ster na Bydgoszcz” ma na celu promowanie Bydgoszczy, miasta położonego na styku Brdy, Wisły i Kanału Bydgoskiego oraz na szlaku Międzynarodowej Drogi Wodnej E70.

„Ster na Bydgoszcz” pozwala celebrować wodną tożsamość miasta. Program bogaty jest w tematy wakacyjne i rekreacyjne, związane głównie z wodą. Artyści w przeważającej części prezentują rytmy żeglarskie, szantowe, natomiast spektakle, warsztaty i animacje dla dzieci bawią i edukują w tematyce marynistycznej i wodnej. Spotkać można ciekawe osobowości ze świata podróży i żeglarstwa, które prezentują przed publicznością niezwykle opowieści ze swoich wояży. Do współpracy włączają się bydgoskie instytucje kulturalne, które odkrywają przed uczestnikami festiwalu wodne korzenie Bydgoszczy. Wieczorne koncerty i widowiska zaspokajają gusty żądnej rozrywki publiczności.

Jeśli masz ochotę poznać wodną odsłonę Bydgoszczy, zanurzyć się w nadrzecznych atrakcjach festiwalu, zrelaksować się na tropikalnej plaży na wyspie położonej w sercu miasta, otoczonej piękną Brdą i wartką Młynówką w bydgoskiej Wenecji, popłynąć w paradzie jednostek oraz świetnie bawić się, oglądając wielki wyścig na łodziach zbudowanych z plastikowych butelek, zasmakować kuchni z całego świata... czyli innymi słowy, spędzić przeuroczy weekend na największej imprezie wodnej w regionie, koniecznie zavitaj w czerwcu do Bydgoszczy.

Water festival “Ster na Bydgoszcz” aims to promote Bydgoszcz, as a city located at the confluence of the Brda River, the Vistula River and the Bydgoszcz Canal and on the route of the E70 International Waterway.

“Ster na Bydgoszcz” celebrates the water identity of the city. The programme is filled with holiday and recreational themes mainly related to water. The artists mostly present sailing and shanty rhythms, while performances, workshops and animations for children entertain and educate on maritime and water topics. You can meet interesting personalities from the world of travel and sailing who present unusual stories from their voyages to the public. Bydgoszcz’s cultural institutions join in, revealing Bydgoszcz’s aquatic heritage to festival-goers. Evening concerts and shows satisfy the tastes of an eager public.

If you want to get to know the water side of Bydgoszcz, immerse yourself in the riverside attractions of the festival, relax on a tropical beach on an island in the heart of the city surrounded by the beautiful Brda River and the swift Młynówka River in Bydgoszcz’s Venice, sail in a parade of boats and have a great time watching the great race on boats built from plastic bottles, taste cuisine from all over the world... in other words, if you want to spend an enchanting weekend at the biggest water event in the region, make sure to come to Bydgoszcz in June.

Bydgoski Węzeł Wodny

Brda w obszarze Bydgoszczy zmienia swój bieg z południkowego na równoleżnikowy, a ów kąt prosty widać nawet z kosmosu. Tak więc Bydgoszcz – obok Gdańska u ujścia Wisły – jest najbardziej rozpoznawalnym miastem w górnych sferach.

System Bydgoskiego Węzła Wodnego, dzięki Kanałowi Bydgoskiemu, jest jednym z najcenniejszych dziedzictw miasta i głównym elementem dróg wodnych łączących wschodnią i zachodnią Europę oraz Bałtyk z Morzem Czarnym.

Brda „południkowa” to rzeka naturalna, od miejsca gdzie łączy się z Kanałem Bydgoskim i przybiera bieg równoleżnikowy jest już rzeką uregulowaną, wręcz skanalizowaną. Sukcesywnie zmieniając się, przybiera charakter „miejski”. Dwoma odnogami, regulowana śluzami i jazami, na dwóch różnych poziomach tworzy i opływa Wyspę Młyńską. Płynąc w obszarze śródmiejskim, poprzecinana licznymi mostami i kładkami, zdąża przez wschodnią dzielnicę przemysłową, do swego ujścia. W dolnym biegu tworzy zalew Brdyujście, a po

Bydgoszcz Water Junction

Flowing through Bydgoszcz the Brda changes its course from longitudinal to latitudinal, and the resulting right angle is visible even from outer space. So Bydgoszcz – besides Gdańsk at the mouth of the Vistula – is the most recognizable city in the upper regions.

The Bydgoszcz Water Junction, owing to the Bydgoszcz Channel, is a part of the most cherished heritage of the city, as well as remaining the key element of the water route joining Eastern and Western Europe and Baltic to Black Sea.

The “longitudinal” Brda is a river in its natural condition, but from the point where it joins the Bydgoszcz Channel and follows the latitudinal course onward, it becomes a regulated river, even a canalized one. It gradually changes, acquiring an “urban” character. Bifurcating, regulated by locks and weirs at two different levels, it flows around Mill Island. It makes its way through the city, under the numerous bridges and footbridges. Through the industrial district in the eastern part of Bydgoszcz, the Brda approaches its outlet. It forms a reservoir

Spytyw kajakowy z okazji 250-lecia Kanału Bydgoskiego

250th anniversary of the Bydgoszcz Canal - Canoeing fair

Śluza miejska

City lock

przepłynięciu Jazu Walcowego, będącego unikatowym zabytkiem hydrotechniki, zasila swoimi wodami Wisłę.

W działaniach rewitalizacyjnych Bydgoskiego Węzła Wodnego, obszarów przywodnych i przywracania nadwodnej tożsamości, Bydgoszcz jest w Polsce – obok Wrocławia – niekwestionowanym liderem. Dzięki wielu realizowanym projektom, stan oraz wygląd rzeki, nabrzeży, architektury oraz oferta rekreacyjna nieustannie zmieniają się, tworząc przyjazny ludziom klimat.

Rozwija się oferta ruchu turystycznego na Brdzie. Przybywa różnego rodzaju jednostek pływających (łódzie, baty wiślane, motorówki, houseboaty). Jedną z atrakcji są rejsy tramwajem wodnym zaczynającym swe rejsy na Rybim Rynku. Stąd można wyruszyć w podróż trzema trasami: „Słoneczną”, prowadzącą do Słonecznego Młyna i z powrotem, „Staromiejską” - obok hali Astorii do wiaduktów kolejowych w okolicy dworca Bydgoszcz Główna i „Szlakiem Śluz” - do Przystani Gwiazda.

W Fordonie, przy krzyżujących się szlakach wodnych E40 (Gdańsk - Dniepr) i E70 (Antwerpia - Klaipėda) powstała przystań wodna. W planie jest budowa portu jachtowego oraz stworzenie nowoczesnej bazy dla turystyki wodnej.

Nowoczesne oczyszczalnie i zrekonstruowany oraz powiększony cały system wodno-kanalizacyjny powodują, że do Brdy i Wisły wpadają wody czyste. Przekonują nas o tym liczni wędkarze nad brzegami Brdy i Kanału Bydgoskiego.

in Brdyujście, and once it passes the roller weir, a unique monument of water engineering, it flows into the Vistula.

In its actions designed to revitalize the Bydgoszcz Water Junction and the riverbank areas, Bydgoszcz – besides Wrocław - is firmly at the leading edge. The condition and appearance of the Brda, and of the riverbanks and the accompanying infrastructure, are improving, and the growing recreational base makes the river more and more attractive for people.

Tourism on the Brda is expanding. There is a growing number of different types of vessels (boats, Vistula whips, motorboats, houseboats). One of the attractions is a cruise on the water tram. Departure point is at Rybi Rynek. From here, you can set off on three routes: “Sunny”, leading to Słoneczny Młyn and back, “Old Town” - past the Astoria hall to the railway viaducts near Bydgoszcz Główna railway station and “Locks Trail” - to the “Gwiazda” Marina.

In Fordon, a marina has been built at the intersection of the E40 (Gdańsk - Dnieper) and E70 (Antwerp - Klaipėda) waterways. The plan is to build a yacht harbour and create a modern base for water tourism.

Owing to modern sewage treatment plants and the reconstructed and enlarged water and sewage system, clean water is nowadays discharged from the system into the Brda and the Vistula. Many anglers occupying the riverbanks provide ample proof of this.

Muzeum Wojsk Lądowych zajmuje się gromadzeniem zabytków kultury związanych z dziejami oręża polskiego (w szczególności w odniesieniu do formacji i sił lądowych) oraz ich udostępnianiem do celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak aby służyły one nauce i popularyzacji wiedzy o polskiej historii wojskowej.

WOJSKA LĄDOWE. OD CEDYNI DO KARBALI

Stała ekspozycja muzeum ma wprowadzić do świadomości historycznej społeczeństwa dzieje formacji wojsk lądowych, które z upływem czasu przekształciły się w oddzielny rodzaj Sił Zbrojnych RP.

Na 600 m² powierzchni prezentujemy najważniejsze etapy rozwoju tych formacji, często w nawiązaniu do znanych wydarzeń historycznych. Tytuł zawiera chronologiczny zakres naszej wystawy. Rozpoczynamy od starcia pod Cedynią w 972 roku, a kończymy zaciętą bitwą o City Hall w Karbali w 2004 roku, która unaocznia wysiłek polskich żołnierzy w czasie misji poza granicami kraju - w Afganistanie i Iraku. Prowadzimy zwiedzających poprzez gabloty wypełnione rzadkimi okazami broni, sprzętu, mundurów, obok sylwetek wojów, rycerzy, husarzy, muszkietierów, pikinierów i żołnierzy, na zaaranżowanych polach bitew pod Raszynem, Ossowem, Mławą, Monte Cassino i Karbalą skończywszy.

Ekspozycja została zaaranżowana w taki sposób, aby przemawiać do zwiedzających różnymi środkami wyrazu: tekstem, obrazem, dźwiękiem; znajomość historii można dodatkowo pogłębić w kilkunastu kioskach multimedialnych.

MUSEUM OF THE MILITARY LAND FORCES in Bydgoszcz

www.muzeumwpl.pl
Find us on Facebook

The main tasks of the Museum of the Military Land Forces are the acquisition of artifacts related to the history of the Polish armed forces (especially the military equipment that has been used by the land forces) and their exhibition for the purposes of research and education, so that they may serve to promote the study and knowledge of the Polish military history.

THE POLISH LAND FORCES. FROM CEDYNIA TO KARBALA

The aim of the permanent exhibition is to enrich the historical awareness of the Polish society by presenting the development of the land forces over the centuries, finally leading to the establishment of the land forces as a separate military branch of the armed forces of the Polish Republic.

On the area of 600 square meters we display the crucial stages of this transformation, often correlated with known historical events. The title of the exhibition indicates its chronological scope. We begin with the battle of Cedynia in 972 and conclude with the fierce defense of the City Hall in Karbala in 2004, which exemplifies the commitment of Polish soldiers on the missions abroad - in Afghanistan and Iraq. We lead our visitors through the glass cabinets filled with rare specimens of weaponry, military gear and uniforms, by the figures of warriors, knights, hussars, musketeers, pikemen, and foot soldiers, placed on the models of the battlefields, at Raszyn, Ossowo, Mława, Monte Cassino, and finally, at Karbala.

The exposition has been designed in such a way as to appeal to visitors by various means of expression: through text, image, and sound. In addition, several multimedia stands offer an opportunity to deepen one's knowledge of Polish history.

Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy

Wieżę Ciśnień oddano do użytku w 1900 roku. Zamontowano w niej zbiornik na wodę, który służył do jej gromadzenia w okresie minimalnego poboru. Funkcję tę Wieża Ciśnień pełniła niemal przez 90 lat.

www.muzeum.mwik.bydgoszcz.pl

Bydgoska Wieża Ciśnień ma 45 m wysokości, została wzniesiona w duchu stylistyki neogotyckiej, widocznej szczególnie w wykrojach licznych i różnorodnych okien oraz blend, które są wąskie i strzeliste. Można też w niej zauważyć elementy neobarokowe, szczególnie w części detali architektonicznych, wykonanych z cegły profilowanej, na wzór wczesnego baroku.

Wieżę umiejscowiono w bardzo atrakcyjnej części miasta, w parku położonym na wzgórzu przylegającym do starówki. Od samego początku pełniła zatem rolę punktu widokowego. Po drugiej wojnie światowej taras widokowy został zamknięty.

Muzeum Wodociągów powstało w ramach unijnego projektu „Ścieżka edukacji ekologicznej”, na bazie zabytkowych obiektów Hali Pomp i Wieży Ciśnień. Przedmiotem ekspozycji pierwszego w Polsce Muzeum Wodociągów

jest architektura przemysłowa przełomu XIX i XX w.: Hala Pomp, znajdująca się na terenie ujęcia wody Las Gdański, (ulica Gdańska 242) i niegdyś połączona z nią siecią wodociągową Wieża Ciśnień, zbudowana przy ul. Filareckiej 1.

W obu tych miejscach, uratowanych od zapomnienia i zniszczenia, eksponowane są pamiątki: stare urządzenia, zdjęcia, dokumenty, makiety związane z wodociągami i przybliżające ich historię.

Przy ulicy Gdańskiej, w ramach tzw. ścieżki edukacji ekologicznej, eksponowane są liczne, głównie zabytkowe urządzenia wodociągowe: hydranty, źródła uliczne i pompy. Podziwiać można replikę średniowiecznego rurmusa, usytuowanego przed wiekami w pobliżu kościoła farnego. Za pomocą tego urządzenia w XVI wieku pompowano wodę z Brdy i dostarczano do miasta. Obejrzeć można współczesne urządzenia: pompy, zasuw,

zawory. Można też zajrzeć do piętrowego kanału wodno-ściekowego z końca XIX wieku, będącego 15-metrową repliką podobnej budowli, której kilometry skryte są pod ziemią. W Wieży Ciśnień eksponowane są m.in.: drewniane rury wodociągowe, żetony na wodę, elementy wyposażenia dawnych łazienek i toalet, archiwalne zdjęcia i dokumenty.

Jedną z atrakcji Muzeum Wodociągów przy ul. Filareckiej jest udostępniony zwiedzającym taras widokowy, będący najwyższym powszechnie dostępnym punktem w mieście.

W zabytkowych wnętrzach neogotyckich: Hali Pomp i Wieży Ciśnień prowadzona jest także działalność kulturalna, występy muzyczne, teatralne, wystawy plastyczne. Możliwe jest również organizowanie konferencji naukowych, sympozjów i innych spotkań.

Museum of Waterworks

The Water Tower was put into operation in 1900.

A compensation reservoir was installed inside the tower, which stored water during the hours of the lowest consumption. The Water Tower had fulfilled its function for nearly 90 years.

The Bydgoszcz Water Tower is 45 meters high. It was designed in the Neo-gothic style, visible particularly in the shape of its numerous and diverse windows and false windows, which are narrow, elongated, and arched. However, one can also discern Neo-baroque elements, especially in architectural details fashioned from profiled bricks, imitating the early Baroque style.

The tower was located in a very attractive part of the city, in the park on the hill overlooking the Old Town.

Thus from the very beginning it served as an observation terrace.

The museum was established as part of the EU project “Environmental education path” on the basis of the Water Pump Hall, and the Water Tower. The Museum of Waterworks, the first of its kind in Poland, comprises two industrial sites from the turn of the 19th century: the Water Pump Hall at the water intake station “Las Gdański”, on Gdańska Str. 242, and the Water Tower, once connected with it by the water supply system, located on Filarecka Str. 1.

In both places objects of historic interest are on display: elements of old water facilities, documents, photographs, models related to the water and sewage system.

As part of the ecological education path, in “Las Gdański”, elements of historic water and sewage facilities are displayed: hydrants, street water points, and pumps. Visitors can admire the replica of the medieval wooden pump, once

situated next to the Parish Church, by means of which in the 16th century water was carried from the Brda to the city. Also, pieces of modern equipment are exhibited: pumps, valves, bolts. One can look into the layered water and sewage channel from the end of the 19th century, the 15-meter section of the system hidden deep in the ground. In the Water Tower there are on display wooden pipes coming from the old waterworks, tokens for water, old bathroom and toilet accessories, documents, and photographs of historic value.

One of the attractions of the Water Tower is the lookout terrace, which is now opened to visitors and is the highest point in the city.

The neo-Gothic interiors: The Pump Hall and the Water Tower also host cultural activities, musical and theatrical performances, art exhibitions. It is also possible to hold scientific conferences, symposia and other meetings.

Bydgoskie „Haliki”

Publiczność XIII edycji festiwalu w Fabryce Lloyda

The audience of the 13th edition of the festival at Lloyd's Factory

Serce Festiwalu „Podróżnicy” bije w Bydgoszczy od 2011 r., przyciągając inspirujących podróżników i obieżyświatów, którzy raz w roku przez dwa dni przenoszą nas do swojego świata. „Podróżnicy” to największe święto podróżnicze w województwie Kujawsko-Pomorskim.

The heart of the Travellers Festival has been beating in Bydgoszcz since 2011, attracting inspiring Travellers who, once a year for two days, take us into their world. The Bydgoszcz Travellers Festival is the biggest travel festival in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship.

To doskonała okazja do spotkania i porozmawiania z pasjonatami podróży, obejrzenia przepięknych fotografii, filmów, relacji. Celem festiwalu jest inspirowanie siebie nawzajem i dzielenie się globtroterską wiedzą w przyjaznej atmosferze – i to bez względu na wiek, płeć lub dotychczasowe doświadczenia podróżnicze czy budżet przeznaczony na wyprawę – przekonują organizatorki, siostry Sypniewskie.

It is a great opportunity to meet and talk to travel enthusiasts, watch beautiful photographs, films and reports - in short, the aim of the festival is to inspire one another and share globetrotting knowledge in a friendly atmosphere - regardless of age, gender or previous travel experience or budget - convince the organisers, the Sypniewski sisters.

Od 2012 przyznawane są nagrody im. Tony'ego Halika za inspirujące projekty, podróżnicze pomysły i pokazanie prawdziwego świata. Na czele 10-osobowej Kapituły Festiwalu stoi niesamowita Elżbieta Dzikowska.

Since 2012, we have been awarding the Tony Halik Awards for inspiring projects, travel ideas and showing the real world. The Festival's 10-member Chapter is headed by the amazing Elżbieta Dzikowska.

Nagrody, bydgoskie „Haliki” to drewniane, ręcznie rzeźbione statuetki, wykonywane corocznie przez artystę Tomasza Szwarca. Rzeźby wręczane są przez wyjątkowych gości, takich jak Krzysztof Wielicki, Rafał Fronia, Monika Witkowska, Przemysław Kossakowski, Dawid Andres czy nieodżałowani Anna Czerwińska i Olek Doba. Pierwszego w historii festiwalu Halika otrzymał z rąk Elżbiety Dzikowskiej właśnie Aleksander Doba.

When you say Travellers, you think of the “Haliki” - hand-carved statuettes made annually by the artist Tomasz Szwarz. The statues are handed over by exceptional guests such as Krzysztof Wielicki, Rafał Fronia, Monika Witkowska, Przemysław Kossakowski, Dawid Andres or the unforgettable Anna Czerwińska, Olek Doba. The first ever Halik Award was granted to Aleksander Doba by Elżbieta Dzikowska!

W latach 2011-2019 festiwal odbywał się w dawnej siedzibie Muzeum Fotografii przy Wyższej Szkole Gospodarki. Kolejnym gospodarzem była Fabryka Lloyda, która gościła festiwal od 2020 roku do czasu pożaru. W 2024 roku odbyła się fantastyczna, XIV edycja festiwalu w plenerze, na terenie Fabryki Lloyda.

The festival was held at the no longer existing - Museum of Photography from 2011-2019. Then the Lloyd's Factory hosted us from 2020 until the fire has devastated its building. In 2024 the 14th edition of the festival, for the first time in history, was held outdoors - on the grounds of Lloyd Factory.

Dzięki m.in. wsparciu ze środków Urzędu Miasta, Festiwal „Podróżnicy” szeroko promuje Bydgoszcz i może się nieustannie rozwijać.

The Travellers Festival, thanks to support from the City Council, promotes Bydgoszcz and it can constantly develop.

XIV Bydgoski Festiwal Podróżnicy, 2024 r., nagrody wręczał Dawid Andres. Od lewej stoją: Paweł Małaszko „Rowerem w poprzek Afganistanu”, Piotr Krzyżowski „Trawers Lhotse i Mount Everestu bez tlenu, bez Sierpów, samotnie i to w niecałe 48h”, Malwina Sypniewska-Pietsch, Piotr Strzeżysz „Rowerem z Polski w Himalaje”, wiceprezydent Bydgoszczy Łukasz Krupa, Dawid Andres.

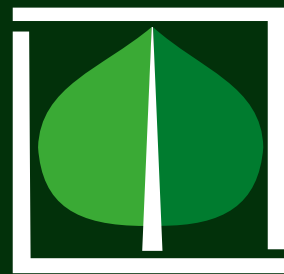
14th Bydgoszcz Travellers Festival, 2024, awards presented by Dawid Andres. Standing from left: Paweł Małaszko "Across the Afghanistan by bike", Piotr Krzyżowski "Lhotse and Mount Everest traversing without oxygen and Sherpas, alone in less than 48h", Malwina Sypniewska-Pietsch, Piotr Strzeżysz "From Poland to the Himalayas by bike", vice-president of Bydgoszcz Łukasz Krupa, Dawid Andres.

XI Bydgoski Festiwal Podróżnicy, 2021 r., nagrody wręczała Elżbieta Dzikowska. Laureaci Halików, od lewej: Joanna „Asia” Pajkowska - wyprawa morską „Solo 360”, Adela Tarkowska i Krzysztof Józefowski - wyprawa rowerowa „BikeTheWorld” oraz Maciej i Marta Tront - wyprawa „FolkAround”.

XI Bydgoszcz Travellers Festival, 2021, awards presented by Elżbieta Dzikowska. Halik winners from the left: Joanna "Asia" Pajkowska - sea expedition "Solo 360", Adela Tarkowska and Krzysztof Józefowski - bike expedition "BikeTheWorld" and Maciej and Marta Tront - expedition "FolkAround".

ODETCHNIJ W BYDGOSZCZY

LEŚNY PARK KULTURY I WYPOCZYNKU W BYDGOSZCZY

Leśny Park Kultury i Wypoczynku w Myśliczynie Culture and Recreation Forest Park in Myśliczynie

Bydgoszcz jest jednym z nielicznych miast w Polsce, które może pochwalić się ogromnym, malowniczym parkiem.

Bydgoszcz is one of the few cities in Poland that can be proud of a huge, picturesque park.

LPKiW zajmuje powierzchnię 830 ha, jest to największy Park w Polsce łączący tak wiele atrakcji. Jest odwiedzany rocznie przez 1 milion 600 tysięcy osób. W naturalnej scenerii Myśliczyna rozlokowano ośrodki oferujące liczne rozrywki i atrakcje.

The LPKiW covers an area of 830 hectares and is the largest Park in Poland that combines so many attractions. It is visited annually by 1 million 600 thousand people. In the natural scenery of Myśliczynie, centres offering numerous entertainment and attractions are located.

www.myslecinek.pl

ZIELONA STRONA MIASTA

WWW.CZYSTABYDGOSZCZ.PL

Park zaprasza do odwiedzin bydgoskiego ZOO z Akwariarium Terrarium, Parku Rozrywki – Zaginionego Świata, Parku Linowego, Ogrodu Botanicznego, Ośrodka Rekreacji Konnej, Wakeparku, Akademii Golfa czy malowniczo położonego na myśleńskich wzgórzach Stoku Narciarskiego i punktu widokowego.

Na położonych pośród leśnych ostępów polanach: Różopole oraz Zacisze, odbywają się duże imprezy masowe, np. Powitanie czy Pożegnanie Lata z całą plejadą polskich i zagranicznych gwiazd sceny muzycznej. Słynny też w całym regionie stał się Jarmark Kujawsko-Pomorski, na który przybywają twórcy ludowi i kuszące regionalnymi przysmakami koła gospodyń. Na terenach parkowych organizowane są liczne imprezy sportowe, np.: biegi terenowe z przeszkodami, takie jak Terenowa Masakra czy

The park invites you to visit the Bydgoszcz Zoo with Terrarium Aquarium, the Lost World Amusement Park, the Rope Park, the Botanical Garden, the Horse Recreation Centre, the Wakepark, the Golf Academy or the picturesquely situated ski slope and viewpoint on the hills of Myślenice.

The forest meadows of Różopole and Zacisze host large-scale events such as the Welcome and Farewell to Summer: Różopole and Zacisze, major mass events are held: e.g. the Welcome or Farewell to Summer with a whole range of Polish and foreign music stars. Also famous throughout the region is the Kuyavia-Pomerania Fair, attended by folk artists and hostesses offering regional delicacies. Numerous sports events are organised in the park areas, e.g. cross-country running with obstacles such as Tere-

Runmagedon, biegi z cyklu City Trail, Festiwale biegowe czy biegi długodystansowe organizowane przez Kujawsko-Pomorski Związek Lekkiej Atletyki.

Bogata infrastruktura Leśnego Parku umożliwia aktywny wypoczynek i uprawianie sportów na świeżym powietrzu. Popularne są spacery, jazda na rowerze i rolkach, gra w golfa, nordic walking, jazda na nartach, bieganie, a także uprawianie sportów wodnych w wakeparku.

Infrastruktura Parku pozwala również na organizowanie dla firm imprez zleconych: festynów, pikników, szkoleń itp. Całość oferty dopełniają restauracje, bary, hotel czy Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Ekologicznej. LPKiW to też dobre miejsce na umieszczenie nośników reklamy w celu ugruntowania pozycji na rynku, promocji produktów i marek.

nowa Masakra or Runmagedon, City Trail runs, running festivals or long-distance running organised by the Kujawsko-Pomorski Association of Athletics.

The extensive infrastructure of the Forest Park allows visitors active recreation and practice outdoor sports. Walking, cycling and in-line skating, playing golf, Nordic walking, skiing, running and water sports at the wakepark are the most popular.

The park's infrastructure also allows for the organisation of commissioned events for companies: festivals, picnics, training sessions, etc. The whole offer is complemented by restaurants, bars, a hotel or the Kujawsko-Pomorskie Centre of Ecological Education. LPKiW is also a suitable place to locate advertising media in order to establish a position on the market, promote products and brands.

www.myslecinek.pl

Zapraszamy do współpracy i do odpoczynku w gościnnym Myślęcinku!
We look forward to cooperating and relaxing in welcoming Myślęcinek!

Leśny Park Kultury i Wypoczynku „Myślęcinek” sp. z o.o. w Bydgoszczy
Culture and Recreation Forest Park "Myślęcinek" Ltd. in Bydgoszcz

ul. Gdańska 173-175, 85-674 Bydgoszcz

tel. (52) 328-00-09, fax. (52) 328-00-24

e-mail: sekretariat@myslecinek.pl, www.myslecinek.pl

Bydgoskie Centrum Sportu (BCS) to jednostka miejska odpowiedzialna za zarządzanie ponad 60 obiektami sportowymi, w tym stadionami, pływalniami, boiskami piłkarskimi oraz przystaniami wodnymi. Misją BCS jest wspieranie i rozwój sportu na wszystkich poziomach, od profesjonalistów po amatorów.

Bydgoszcz Sports Centre (BCS) is the city unit responsible for management of more than 60 sports facilities, including stadiums, swimming pools, football pitches and marinas.

The mission of the BCS is to support and develop sport at all levels, from professionals to amateurs.

Centrum udostępnia swoje obiekty uczniom bydgoskich szkół, klubom sportowym oraz organizatorom wydarzeń kulturalnych i biznesowych. Na terenie zarządzanych przez BCS obiektów odbywają się treningi i rozgrywki sportowe, imprezy kulturalne oraz szkolenia i konferencje.

Hale sportowe

BCS zarządza dwiema halami sportowymi, które pełnią funkcję zarówno obiektów sportowych, jak i aren koncertowych oraz targowych:

Hala Łuczniczka – największa hala sportowa w Bydgoszczy, wykorzystywana do treningów i rozgrywek sportowych przez kluby siatkarskie BKS Visła Bydgoszcz oraz KS Pałac Bydgoszcz. Dodatkowo odbywają się tu koncerty, targi oraz inne wydarzenia kulturalne i sportowe.

Hala Arena – hala sąsiadująca z Łuczniczką, wykorzystywana do treningów i rozgrywek koszykarskich przez kluby Astoria Bydgoszcz i Basket 25 Bydgoszcz, a także do organizacji mniejszych wydarzeń, takich jak sympozja, koncerty czy jubileusze firmowe.

The Centre makes its facilities available to students of Bydgoszcz schools, sports clubs and organisers of cultural and business events. The BCS-managed facilities host sports competitions, training, cultural events and seminars and conferences as well.

Sports halls

BCS manages two sports halls that serve as both sports venues and concert and trade fair arenas:

Łuczniczka Hall – the largest sports hall in Bydgoszcz, used for training and competition by volleyball clubs BKS Visła Bydgoszcz and KS Pałac Bydgoszcz. Additionally, concerts, fairs and other cultural and sporting events are held here.

Arena Hall – the hall neighbouring Łuczniczka, used for basketball training and competition by clubs Astoria Bydgoszcz and Basket 25 Bydgoszcz, as well as for smaller events such as symposiums, concerts or company anniversaries.

Kompleks Sportowy Zawisza przy ul. Gdańskiej

Zawisza Sports Complex on Gdańska Street

Kompleksy i obiekty sportowe

BCS zarządza sześcioma obiektami, które odgrywają kluczową rolę w infrastrukturze sportowej Bydgoszczy:

Kompleks Sportowy Zawisza przy ul. Gdańskiej 163 to 18-hektarowy zespół obiektów sportowych w północnej części miasta, jeden z największych i najbardziej funkcjonalnych miejskich kompleksów w Polsce. Na obiekcie znajduje się: stadion główny piłkarsko-lekkoatletyczny, stadion treningowy, boiska treningowe z nawierzchnią naturalną, hala: gier sportowych, gimnastyki i akrobatyki sportowej, kryta bieżnia lekkoatletyczna, boksu i sztuk walki, podnoszenia ciężarów, sportowa dla osób niepełnosprawnych oraz strzelnica sportowa.

Kompleks służy jako baza dla klubów, szkół mistrzostwa sportowego, olimpijczyków i medalistów w różnych dyscyplinach sportu oraz zgrupowań sportowych. Od lat przyciąga sportowców z całego świata oraz jest areną zmagania prestiżowych wydarzeń sportowych.

Kompleks Sportowy Chemik przy ul. Glinki 79 to jeden z największych kompleksów sportowych w Bydgoszczy. Główne obiekty to stadion piłkarski z naturalną nawierzchnią, boisko z nawierzchnią syntetyczną i oświetleniem, hala sportowa oraz mała hala rozgrzewkowa. Kompleks oferuje także boisko treningowe z trawą naturalną oraz budynek z zapleczem biurowym i szatniowym.

Complexes and sports facilities

BCS manages six facilities that play a key role in Bydgoszcz's sports infrastructure:

The Zawisza Sports Complex at 163 Gdańska Street is an 18-hectare complex of sports facilities in the northern part of the city, one of the largest and most functional urban complexes in Poland. The facilities include: a main football and athletics stadium, a training stadium, training pitches with a natural surface, halls for: sports games, gymnastics and sports acrobatics, an indoor track for athletics, boxing and martial arts, weightlifting, sports hall for the disabled and a sports shooting range.

The complex serves as a base for clubs, sports championship schools, Olympians and medallists in various sports disciplines and sports training camps. For years, it has attracted athletes from all over the world and has been the venue for prestigious sporting events.

The Chemik Sports Complex at 79 Glinki Street is one of the largest sports complexes in Bydgoszcz. The main facilities include a football stadium with a natural surface, a pitch with a synthetic surface and lighting, a sports hall and a small warm-up hall. The complex also offers a training pitch with natural grass and a building with office and changing room facilities.

Kompleks Sportowy Gwiazda przy ul. Nakielskiej 84. Obiekt składa się z trzech boisk piłkarskich o nawierzchni naturalnej oraz dwóch z nawierzchnią sztuczną. Boisko główne okala bieżnia z nawierzchnią tartanową. Kompleks pełni funkcję głównego ośrodka treningowego piłki nożnej. Sekcje tenisa stołowego oraz zaplecze mieszczą się w hali sportowej przy ul. Bronikowskiego 45.

Stadion Polonii Bydgoszcz przy ul. Sportowej 2 to jeden z najstarszych stadionów w Bydgoszczy i Polsce, otwarty w 1924 roku. Początkowo pełnił funkcję stadionu lekkoatletycznego, piłkarskiego i żużlowego, obecnie kojarzony jest głównie z drużynami żużlową i piłkarską Polonia Bydgoszcz. Na torze żużlowym odbywają się mecze ligowe oraz imprezy krajowe i międzynarodowe. W 2018 roku oddano do użytku nową trybunę, co zwiększyło pojemność stadionu do 13,5 tys. widzów.

Obiekt Sportowy przy ul. Sielskiej 12a składa się z boiska piłkarskiego z okrężną bieżnią (nawierzchnia tartanowa) i boiska piłkarskiego z nawierzchnią sztuczną. Obiekt jest także wykorzystywany do organizacji różnorodnych wydarzeń, takich jak eventy rodzinne czy festyny, co czyni go wszechstronnie użytecznym miejscem dla lokalnej społeczności.

Stadion Miejski przy ul. Słowiańskiej 7 jest siedzibą Kobiecego Klubu Piłkarskiego Bydgoszcz. Miejsce treningów i rozgrywek ligowych zawodniczek klubu, stanowiące centrum piłkarskie dla żeńskiej drużyny w mieście.

The Gwiazda Sports Complex at 84 Nakielska Street. The facility consists of three football pitches with a natural surface and two with an artificial surface. The main pitch is surrounded by a running track with a tartan surface. The complex serves as the main training centre for football. The table tennis and wrestling sections are located in the sports hall at 45 Bronikowskiego Street.

The Polonia Stadium Bydgoszcz at 2 Sportowa Street. is one of the oldest stadiums in Bydgoszcz and Poland, opened in 1924. Initially used as an athletics, football and speedway stadium, it is now mainly associated with the speedway and football teams of Polonia Bydgoszcz. The speedway circuit hosts league matches and national and international events. A new grandstand was completed in 2018, increasing the stadium's capacity to 13,500 person spectators.

The Sports Facility at 12a Sielska Street consists of a football pitch with a circular running track (tartan surface) and a football pitch with an artificial surface. The facility is also used for a variety of events, such as family events and festivals, making it an all-round useful venue for the local community.

The Municipal Stadium at 7 Słowiańska Street is the headquarters of the Women's Football Club of Bydgoszcz. The facility serves as a training and league venue for the club's players, providing a football hub for the female team in the city.

Kompleks sportowy - ul. Nakielska

Sport Complex - Nakielska Street

Stadion Miejski przy ul. Słowiańskiej

The Municipal Stadium at Słowiańska Street

Kompleks sportowy Chemik przy ul. Glinki

The Chemik Sport Complex at Glinki Street

Stadion Polonii przy ul. Sportowej

Polonia Stadium at Sportowa Street

Obiekt sportowy przy ul. Sielskiej

The Sports Facility at Sielska Street

Pływalnie

BCS zarządza dziesięcioma miejskimi pływalniami: Pływalnia Aqua, Pływalnia Łabędź, Pływalnia Piąta Fala, Pływalnia Czwórka, Pływalnia Perła, Pływalnia Ikar, Pływalnia Sardynka, Pływalnia Neptun, Pływalnia Bryza, Pływalnia Laguna. Pływalnie rozmieszczone są w różnych częściach miasta, zapewniając mieszkańcom szeroki dostęp do infrastruktury sportowej.

Pływalnia Sardynka

Sardynka Swimming Pool

Swimming pools

BCS manages ten municipal swimming pools: Aqua Swimming Pool, Swan Swimming Pool, Fifth Wave Swimming Pool, Swimming Pool no 4, Pearl Swimming Pool, Icarus Swimming Pool, Sardine Swimming Pool, Neptune Swimming Pool, Breeze Swimming Pool, Laguna Swimming Pool. Swimming pools are located in various parts of the city, providing residents with extensive access to sports facilities.

Pływalnia Aqua Fordon

Aqua Fordon Swimming Pool

Przystań wioślarska przy u. Żupy 2

The rowing marina at 2 Żupy Street

Tor regatowy, przystanie i obiekty wodne

BCS zarządza także torem regatowym, kilkoma przystaniami (wioślarskimi, kajakarskimi i żeglarskimi) oraz innymi obiektami, związanymi z dyscyplinami wodnymi.

Tor regatowy Brdyujście przy ul. Witebskiej 26

Regatta race course Brdyujście at Witebska Street

Regatta course, marinas and water facilities

BCS also manages the regatta course, several marinas (rowing, canoeing and sailing) and other facilities related to aquatic sports.

Największym powierzchniowo obiektem wodnym, położonym w dolnym odcinku rzeki Brdy jest **Tor Regatowy Brdyujście**. Zajmuje powierzchnię 60 hektarów i ma długość 2000 metrów. W 2015 roku przebudowano wieżę sędziowską, a w 2019 roku obiekt wzbogacono o nową trybunę na ponad 300 miejsc siedzących. Pod trybuną znajduje się nowy hangar do przechowywania sprzętu pływającego i urządzeń technicznych. Tor służy do organizacji regat kajakowych, wioślarskich, oraz wyścigów smoczycy łodzi.

Przystań Wioślarska przy ul. Żupy 2 – nowoczesny obiekt, będący miejscem treningów i zawodów Regionalnego Towarzystwa Wioślarskiego Bydgoszcz Bydgoszcz. W ramach inwestycji przy ul. Żupy 4 w 2020 roku oddano do użytku nowoczesny budynek przystani oraz łącznik komunikacyjny między nowym a dotychczasowym obiektem klubu. Przystań posiada hangar na 50 łodzi, salę ćwiczeń sportowych, siłownię, cztery pokoje fizjoterapii, pokoje biurowe, pokoje noclegowe, saunę oraz salę szkoleniową.

Innymi obiektami wodnymi, zarządzanymi przez Bydgoskie Centrum Sportu są: **Przystań Wioślarska** przy ul. Babia Wieś 3g, **Przystań Kajakarska** przy ul. Babia Wieś 3-5, **Przystań Kajakowo-Wioślarska** przy ul. Tamka 2. Miejsce dedykowane żeglarstwu (**Przystań Żeglarska**) zlokalizowane jest przy ul. Polanka 13 na bydgoskim „Balatonie”.

Inne obiekty sportowe

W portfolio BCS znajdują się również inne, ważne obiekty, wspierające rozwój różnych dyscyplin sportowych, takie jak, boisko piłkarskie przy ul. Mochelskiej, korty tenisowe przy ul. Nakielskiej 70 oraz tor speedrowerowy przy ul. Wiszniewskiego, minitor żużlowy przy ul. Sportowej 2, hala pneumatyczna przy ul. Bohaterów Kragujewca 10.

The largest water facility, which is located in the lower part of the Brda River, is **Regatta Race Course** called **Brdyujście** (Brda river mouth). It covers an area of 60 hectares and is 2,000 metres long. In 2015, the referee's tower was rebuilt and in 2019 the facility was enhanced with a new grandstand with more than 300 seats. Underneath the grandstand is a new hangar for the storage of swimming equipment and technical facilities. The course is used for various races, like canoeing, rowing, and dragon boat races.

The Rowing Marina at 2 Żupy Street – a modern facility that is a training and competition venue for the Regional Rowing Association Bydgoszcz Bydgoszcz. As part of the investment at 4 Żupy Street, a state-of-the-art marina building and a communication link between the new and the club's existing facility were commissioned in 2020. The marina has a hangar for 50 boats, a sports training room, a gym, four physiotherapy rooms, office rooms, accommodation rooms, a sauna and a training room.

Other water facilities managed by the Bydgoszcz Sports Centre are: **The Rowing Marina** at 3g Babia Wieś Street, **Harbour Marina** at 3-5 Babia Wieś Street, **Canoe and Rowing Marina** at 2 Tamka Street. A place dedicated to sailing (**Sailing Marina**) is located at 13 Polanka Street on Bydgoszcz's “Balaton”.

Other sports facilities

BCS portfolio also includes other important facilities, supporting the development of various sports, such as, the football pitch at Mochelska Street, the tennis courts at 70 Nakielska Street and the “speedrower” track at Vishnevski Street, the speedway minitrack at 2 Sportowa Street, the pneumatic hall at 10 Bohaterów Kragujewca Street.

WYDARZENIA

19 lipca 1919 r. zasadnicza ustawa sanitarna
Zaczyna funkcjonować Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny podległy Ministrowi Zdrowia Publicznego.

14 lipca 1920 r. Ustawa o utworzeniu urzędu *Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami, groźącymi Państwu klęską powszechną*. Plan przeniesienia z Płocka do Torunia Państwowego Zakładu Epidemiologicznego.

18 lutego 1921 r. kierownikiem PZE w Toruniu zostaje dr Józef Celarek.

6 października 1921 r. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie statusu organizacyjnego Państwowego Zakładu Epidemiologicznego dotyczące Filii w Toruniu.

1923 r. Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny zostaje przekształcony w **Państwowy Zakład Higieny (PZH)**, który w swej działalności łączy zadania sanitarne z działalnością badawczą. Instytucja ta, działa obecnie jako **Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny**.

10 czerwca 1927 r. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego o **Państwowym Zakładzie Higieny**.

21 stycznia 1928 r. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie powołania **Urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z Epidemiami**.

1932 r. powstanie w Toruniu **Filii Państwowego Zakładu Higieny** z siedzibą w Warszawie. Filia składała się z Oddziału Badań Bakteriologicznych. Pierwszym kierownikiem była **dr Maria Wawrzyńska**.

31 sierpnia 1945 r. powołanie Nadzwyczajnego Komisarzatu do Walki z Epidemiami na Województwo Pomorskie w Bydgoszczy.

1946 r. Państwowy Zakład Higieny organizuje pełną 3-oddziałową Filii w Bydgoszczy. Na siedzibę Filii wybrano willę Kollwitzów mieszczącą się przy ulicy Kujawskiej 4. Kierownikiem Filii została **dr Maria Wawrzyńska**, a zastępcą mianowano **Zdzisława Jankowskiego**. Bazą bydgoskiej placówki stała się Filia PZH w Toruniu oraz Miejska Pracownia Badania Żywności działająca w Bydgoszczy.

1947 r. w lipcu zakończono prace remontowo-adaptacyjne budynku przy ulicy Kujawskiej 4, do której przeniesiono z Torunia Oddział Badań Bakteriologicznych oraz Badania Wody. W Filii PZH zatrudnionych było blisko 50 osób.

2 września 1947 r. nastąpiło oficjalne otwarcie Filii PZH przy ulicy Kujawskiej 4, w Bydgoszczy z udziałem władz wojewódzkich i miejskich.

1952 r. Przekształcenie Wojewódzkich Filii Państwowego Zakładu Higieny w **Wojewódzkie Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne**. W skład Wojewódzkich Stacji weszły również Wojewódzkie Kolumny Sanitarne. W bardziej uprzemysłowionych powiatach powstały **Powiatowe Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne**, niektóre z nich zostały przekształcone z istniejących Ekspozytur PZH. W skład Powiatowych Stacji weszły także Powiatowe Kolumny Sanitarne.

1 września 1952 r. obowiązki Dyrektora Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Bydgoszczy objął **Zdzisław Jankowski**. WSSE przystąpiła do organizacji Miejskich Stacji Sanitarно-Epidemiologicznych w Grudziądzu, Toruniu i Włocławku.

1 kwietnia 1953 r. dyrektorem WSSE został **dr Marian Barciszewski**. Powstanie Miejskiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Inowrocławiu oraz Powiatowych Stacji w Chojnicach, Brodnicy, Aleksandrowie Kujawskim, Wąbrzeźnie, Mogilnie oraz Zninie.

DZIAŁALNOŚĆ

PAŃSTWOWEJ INSPEKCJI SANITARNEJ

Nadzór nad bezpieczeństwem i zdrowiem mieszkańców poprzez realizację zadań z zakresu zdrowia publicznego, w tym:

- nadzór nad dystrybucją preparatów szczepionkowych i realizacją szczepień ochronnych w ramach PSO oraz nadzór nad realizacją przez zobowiązanych szczepień ochronnych dzieci w poszczególnych grupach wiekowych,
- gromadzenie i analizowanie danych o występowaniu zakażeń i chorób zakaźnych, biologicznych czynników chorobotwórczych, ognisk epidemicznych, w tym ognisk zakażeń związanych z opieką zdrowotną,
- zajmowanie stanowiska na poszczególnych etapach procesów inwestycyjno-budowlanych,
- zapewnienie bezpieczeństwa żywności i żywienia, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością,
- prowadzenie porad grzybowych i dokonywanie oceny grzybów świeżych,
- ochrona zdrowia dzieci i młodzieży przed niekorzystnym wpływem czynników szkodliwych lub uciążliwych poprzez kontrole w placówkach nauczania, wychowania i wypoczynku,
- opracowanie strategii nadzoru i kontroli zakładów pracy w zakresie higieny pracy,
- kontrolowanie przestrzegania przepisów ustawy o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych, w zakresie warunków dotyczących higieny pracy w zakładach inżynierii genetycznej,
- sprawowanie nadzoru nad bezpieczeństwem zdrowotnym wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, bezpieczeństwem wody w kąpieliskach, miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpielii i wody na pływalniach oraz nad jakością ciepłej wody użytkowej pod kątem występowania bakterii z rodzaju *Legionella* sp.,

Państwowy Wojewódzki
Inspektor Sanitarny
w Bydgoszczy
Wojciech Koper

Wizyta Głównego Inspektora Sanitarnego
dr. n. med. Pawła Grzesiowskiego, 29.07.2024

Wojewódzka Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Bydgoszczy

ul. Kujawska 4, 85-031 Bydgoszcz
tel. 52 376 18 00

sekretariat.wsse.bydgoszcz@sanepid.gov.pl

- prowadzenie nadzoru w obiektach użyteczności publicznej, podmiotach wykonujących działalność leczniczą, urządzeniach wodnych, obiektach turystycznych, kąpieliskach i miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpielii, pływalniach, a także w zakresie postępowania z odpadami medycznymi,
- ochrona zdrowia ludzi przed niekorzystnym wpływem promieniowania jonizującego oraz niejonizującego poprzez nadzór i kontrolę przestrzegania przepisów dotyczących ochrony radiologicznej w jednostkach organizacyjnych stosujących aparaty wytwarzające takie promieniowanie,
- przeprowadzanie akcji profilaktycznych dotyczących: zdrowego odżywiania, aktywności fizycznej, chorób zakaźnych i pasożytniczych, uzależnień, chorób nowotworowych, bezpiecznego wypoczynku, promocji zdrowia psychicznego, a także akcji edukacyjnych dotyczących grzyboznawstwa i profilaktyki zatruczeń grzybami.

Laboratorium WSSE prowadzi działania w zakresie:

Badań Fizykochemicznych,
Badań Mikrobiologicznych,
Badań Środowiskowych,
Diagnostyki Medycznej.

W strukturze Działu Laboratoryjnego funkcjonuje Oddział Logistyki Laboratoryjnej. Do zadań oddziału należy rozeznanie potrzeb, organizacja i koordynowanie procesu zakupu towarów i usług na potrzeby laboratorium.

W strukturze Oddziału Badań Mikrobiologicznych funkcjonuje Krajowe Laboratorium Referencyjne w zakresie wykrywania wirusów pokarmowych w żywności pochodzenia roślinnego.

14 sierpnia 1954 r. dekret o Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

1 stycznia 1955 r. na stanowisko Dyrektora WSSE w Bydgoszczy został powołany **dr Edwin Dymek**, jednocześnie zaczął pełnić funkcję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego dla Województwa Bydgoskiego.

16 września 1955 r. Zarządzenie Ministra Zdrowia w sprawie organizacji stacji sanitarno-epidemiologicznych.

1 czerwca 1975 r. w wyniku reformy administracyjnej państwa z terenu województwa bydgoskiego wydzielone zostały dwa nowe województwa: toruńskie ze stolicą w Toruniu oraz włocławskie ze stolicą we Włocławku. W miastach tych powstały samodzielne **Wojewódzkie Stacje Sanitarно-Epidemiologiczne**

14 marca 1985 r. ustawa regulująca organizację Państwowej Inspekcji Sanitarnej, która funkcjonuje w obecnym kształcie.

1 sierpnia 1991 r. obowiązki Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Dyrektora WSSE w Bydgoszczy przejął dr n. med. **Maciej Borowiecki**.

1996-1998 r. pracownicy WSSE w Bydgoszczy wzięli udział w szkoleniach warunkujących wprowadzenie systemu zapewnienia jakości w laboratoriach. Podjęto prace związane z przygotowaniem dokumentacji tego systemu w oparciu o normę PN-EN 45001.

1 stycznia 2000 r. powołanie Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

1 marca 2002 r. ustawa, która przywróciła nazwę "Państwowa Inspekcja Sanitarna", po wcześniejszych zmianach z 24 lipca 1998, gdzie usunięto w nazwie przymiotnik "Państwowa".

27 lipca 2003 r. uzyskanie Akredytacji Laboratorium Badawczego nr AB 435 WSSE w Bydgoszczy.

2004 r. z okazji Jubileuszu 85-lecia Służb Sanitarно-Epidemiologicznych Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadał odznaczenia za wybitne zasługi dla bezpieczeństwa i ochrony zdrowia publicznego pracownikom WSSE w Bydgoszczy:
- **Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski** otrzymał **Maciej Borowiecki**, Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy,
- **Złoty Krzyż Zasługi** odebrał **Roman Graczykowski**, pełnomocnik ds. epid. WSSE w Bydgoszczy,
- **Złoty Krzyż Zasługi** otrzymał **Tadeusz Mościcki**, zastępca Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy.

2 października 2007 r. Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym oraz Dyrektorem WSSE w Bydgoszczy został **Jerzy Kasprzak**.

1 stycznia 2010 r. na mocy ustawy z dnia 23.01.2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami organizacyjnymi i podziałem zadań administracji publicznej w województwie Państwowa Inspekcja Sanitarna weszła w strukturę zespolonej administracji rządowej.

12 kwietnia 2019 r. powołanie Krajowego Laboratorium Referencyjnego w zakresie wykrywania wirusów pokarmowych w żywności pochodzenia roślinnego.

15 marca 2020 r. częściowa pionizacja Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

17 marca 2020 r. Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym w Bydgoszczy i zarazem Dyrektorem WSSE w Bydgoszczy został **Wojciech Koper**.

18 marca 2020 r. laboratorium przy WSSE rozpoczyna badania próbek w kierunku obecności wirusa SARS-CoV-2.

29 września 2020 r. uroczyste otwarcie nowoczesnego Laboratorium Badań Molekularnych wchodzącego w skład Oddziału Badań Mikrobiologicznych, Działu Laboratoryjnego WSSE w Bydgoszczy.

14 kwietnia 2020 r. Brązowy Krzyż Zasługi otrzymała **Anna Gerth**.

26 listopada 2020 r. Srebrny Krzyż Zasługi odebrał **Szymon Kozłowski**.

21 lipca 2021 r. siedmiu pracowników WSSE w Bydgoszczy otrzymało **Odznak honorową "Za zasługi dla ochrony zdrowia"**.

11 października 2022 r. Złoty Krzyż Zasługi otrzymała **Mariola Wiśniewska**.

10 listopada 2022 r. Srebrny Krzyż Zasługi, odebrał Dyrektor WSSE i Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy **Wojciech Koper**.

17 kwietnia 2023 r. dwunastu pracowników WSSE w Bydgoszczy uzyskało **Odznak honorową "Za zasługi dla ochrony zdrowia"**.

www.gov.pl/wsse-bydgoszcz

WYDZIAŁ LEKARSKI:

- > kierunek lekarski
- > kierunek lekarsko-dentystyczny
- > biotechnologia medyczna
- > optyka okularowa z elementami optometrii
- > optometria

WYDZIAŁ FARMACEUTYCZNY:

- > farmacja
- > analityka medyczna
- > kosmetologia

WYDZIAŁ NAUK O ZDROWIU:

- > terapia zajęciowa
- > fizjoterapia
- > pielęgniarstwo
- > dietetyka
- > ratownictwo medyczne
- > położnictwo
- > audiofonologia
- > elektroradiologia
- > zdrowie publiczne

Collegium Medicum UMK proponuje szereg praktycznych kierunków nauczania w zawodach medycznych, gwarantując dobry start w przyszłość zawodową oraz duże szanse na zatrudnienie na dynamicznym rynku pracy. Poziom naukowy Uniwersytetu zapewnia status uczelni badawczej, uzyskany w 2019 roku w konkursie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza”, który wzmacnia rozpoznawalność działalności naukowej uczelni w międzynarodowym gronie badawczym.

Uczelnia prowadzi nabór na siedemnaście kierunków studiów realizowanych na trzech wydziałach. Zachęcamy do studiowania: kierunku lekarskiego, kierunku lekarsko-dentystycznego, biotechnologii medycznej, optyki okularowej z elementami optometrii, optometrii na Wydziale Lekarskim, farmacji, analityki medycznej, kosmetologii na Wydziale Farmaceutycznym, audiofonologii, elektroradiologii, fizjoterapii, dietetyki, pielęgniarstwa, położnictwa, ratownictwa medycznego, terapii zajęciowej i zdrowia publicznego na Wydziale Nauk o Zdrowiu oraz kierunku lekarskiego, fizjoterapii, pielęgniarstwa i analityki medycznej na studiach prowadzonych w języku angielskim. Poza ofertą studiów I i II stopnia Collegium Medicum UMK oferuje także kształcenie podyplomowe skierowane do lekarzy, farmaceutów, pielęgniarek, położnych i diagnostów laboratoryjnych. Uczelnia kształci ponadto w zakresie biostatystyki, fizjologii stosowanej i klinicznej, a także opieki geriatrycznej. Dodatkowym atutem Uniwersytetu jest umiędzynarodowienie. Studenci zagraniczni mają możliwość studiowania w Collegium Medicum UMK, a także skorzystania z wymiany międzynarodowej realizowanej w ramach programu Erasmus+.

NCU Collegium Medicum was established in November 2004 under the act on merging the Ludwik Rydygier Medical University in Bydgoszcz with the Nicolaus Copernicus University in Toruń.

NCU Collegium Medicum offers a selection of practical programmes in medical professions which ensure a good start to professional career and great employment opportunities on the dynamic job market. Its academic profile is certified by the status of a research university awarded in 2019 in the contest “Excellence Initiative – Research University” run by the Ministry of Science and Higher Education. The title grants greater recognition of the university’s scientific activity within the international research community.

The university provides admission to seventeen fields of study offered by three faculties: medicine, dentistry, medical biotechnology, dispensing optics and optometry, optometry at the Faculty of Medicine, pharmacy, laboratory medicine, cosmetology at the Faculty of Pharmacy, audiophonology, electroradiology, physiotherapy, nutrition science, nursing, midwifery, emergency medical science, occupational therapy, and public health at the Faculty of Health Sciences, as well as studies in English in the field of medicine, physiotherapy, nursing and pharmacy.

Apart from first and second-cycle programmes, NCU Collegium Medicum offers postgraduate education. The university educates medical practitioners, pharmacists, nurses, midwives, and laboratory diagnosticians, and provides training in biostatistics, applied and clinical physiology, and geriatric care. An additional advantage of the University is its internationalisation. NCU Collegium Medicum provides international students with full-time education as well as academic exchange opportunities within the framework of the Erasmus+ programme.

Gospodarka

Od początku istnienia miasta to jego położenie geograficzne determinowało sytuację gospodarczą. Już w wiekach średnich mieszkańcy grodu czerpali zyski z pośrednictwa w handlu między Kujawami a Pomorzem, wykorzystując naturalne szlaki wodne: Brdę i Wisłę.

Dzięki powstaniu na przełomie XIV i XV wieku portu i stoczni statków rzecznych, miasto rozwijało kontakty handlowe z Gdańskiem, Toruniem, Elblągiem, a także Krakowem i Poznaniem. Przedmiotem wymiany handlowej stały się głównie zboże i drewno, które przez Gdańsk trafiały do odbiorców w Europie Zachodniej, a także piwo, artykuły ceramiczne, sól, mięso, smoła.

Nadanie grodowi nad Brdą w 1346 r. praw miejskich potwierdzało i pieczętowało dynamiczny rozwój Bydgoszczy. Od tego czasu zamożność miasta szybko rosła; powstały wtedy nowe kościoły, ratusz, trzy szpitale, cztery klasztory, spichlerze, domy mieszczańskie z cegły, sieć wodociągowa, mennica, skład soli (żupa), warzelnia soli. Na przełomie XVI i XVII w. miasto liczyło 3 tysiące mieszkańców – w tym Niemców, Szkotów, Włochów – i zaliczało się do najzamożniejszych miast Kujaw, Wielkopolski i Pomorza.

Stan takiej hossy gospodarczej załamał się jednak w połowie XVII w., co było wynikiem kresu koniunktury na polskie zboże na Zachodzie, kryzysu handlu gdańskiego (więc także i bydgoskiego) oraz ogólnego kryzysu Rzeczypospolitej. W okresie zaborów miasto, które przeszło w ręce pruskie, przeżywało głębokie zmiany pod względem rozwoju infrastruktury społecznej, gospodarczej i komunalnej. Powstały wówczas: Kanał Bydgoski, odlewnie żelaza, prochownia, drukarnia, rafineria cukru, rozwijały się manufaktury i warsztaty rzemieślnicze, które wraz z rozwojem kapitalizmu przekształcone zostały w fabryki i zakłady przemysłowe. Zadbano także o rozwój połączeń drogowych (z Inowrocławiem, Toruniem) oraz kolejowych (z Berlinem). W połowie XIX w. Bydgoszcz posiadała własne wodociągi, oświetlone latarniami ulice, gazownię, elektrownię, rzeźnię miejską, bruki uliczne, a od 1888 r. – tramwaje konne.

Economy

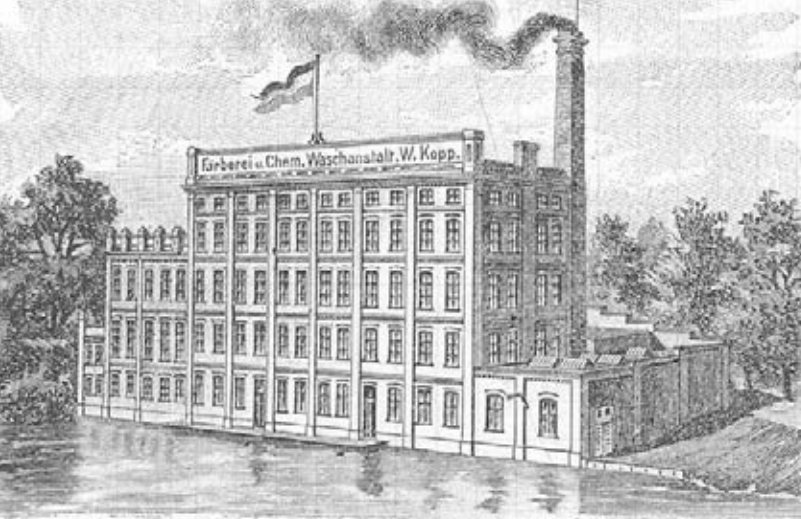
From the very beginning of the city's existence, its geographical location determined its economic situation. Already in the Middle Ages, the town's inhabitants profited from mediating in trade between Kuyavia and Pomerania, using the natural waterways: the Brda and the Vistula.

Thanks to the establishment of a port and a river shipyard at the turn of the 14th and 15th centuries, the city developed trade contacts with Gdansk, Torun, Elblag, as well as Krakow and Poznan. The objects of trade became mainly grain and wood, which went via Gdansk to Western Europe, as well as beer, ceramics, salt, meat and tar.

The granting of city rights on the Brda River in 1346 confirmed and sealed the dynamic development of Bydgoszcz. From then on, the city's wealth grew rapidly; new churches, a town hall, three hospitals, four convents, granaries, brick bourgeois houses, a water supply system, a mint, a salt storehouse (żupa), and a salt work were built. At the turn of the 16th and 17th centuries, the town had a population of 3,000 - including Germans, Scots, Italians - and was one of the wealthiest towns in Kuyavia, Wielkopolska and Pomerania.

However, the state of such an economic boom collapsed in the middle of the 17th century as a result of the end of prosperity for Polish grain in the West, the crisis of the Gdansk trade and the general crisis of the Polish-Lithuanian Commonwealth. During the partition period, the city, which passed into Prussian hands, experienced profound changes in terms of the development of its social, economic and municipal infrastructure. The following were established at that time: The Bydgoszcz Canal, iron foundries, a gunpowder plant, a printing house, a sugar refinery, manufactories and artisan workshops developed, which were transformed into factories and industrial plants with the development of capitalism. Care was also taken to develop road (with Inowrocław, Toruń) and rail connections (with Berlin). In the mid-19th century Bydgoszcz had its own water supply system, lantern-lit streets, a gasworks, a power station, a municipal slaughterhouse, street paving, and from 1888 - horse-drawn trams.

W wiek XX Bydgoszcz wchodziła już jako miasto bardzo rozwinięte gospodarczo i uprzemysłowione. W historię bydgoskiej gospodarki tego okresu wpisują się takie nazwiska, jak Herman Franke - właściciel destylatorni spirytusu i wytwórni lakierów oraz tartaku, Józef Milchert - właściciel fabryki likierów i autor 25 patentów, Emil Gamm - właściciel fabryki mydła i świec, Franz Wilhelm Blumwe - właściciel i dyrektor bydgoskiej Fabryki Obrabiarek do Drewna, Władysław Paciorkiewicz - mechanik, wynalazca, konstruktor pierwszych polskich maszyn do pisania, które produkował w Bydgoszczy, Ernst Heinrich Peterson - właściciel cegielni i dwóch młynów, inicjator systemu opieki nad pracownikami, filantrop, Franz Lehmann - właściciel fabryki cukrów, czekolady i kakao „Lukullus”, Stanisław Rolbieski - inżynier, działacz nadzorujący przejęcie przemysłu bydgoskiego z rąk niemieckich po I wojnie światowej, budowniczy i dyrektor firmy Kabel Polski, dyrektor fabryki karbidu w Smukale i inni. Wielu z nich patronuje dziś bydgoskim ulicom, głównie zlokalizowanym w Bydgoskim Parku Przemysłowo-Technologicznym.

W 1920 roku, wraz z powrotem Bydgoszczy w granice Rzeczypospolitej, zmieniła się orientacja gospodarcza miasta z niemieckiej na polską. Jego rozwój wiązał się wtedy z budową Gdyni oraz Centralnego Okręgu Przemysłowego. Powstały nowe branże przemysłowe: chemiczna, papiernicza, elektroniczna, stoczniowa, spożywcza, rozwinął się handel i instytucje handlowe, hurtownie, giełda zbożowo-towarowa, utworzono linie autobusowe, powstał cywilny port lotniczy.

Bydgoszcz entered the 20th century already as a very economically developed and industrialised city. The history of Bydgoszcz's economy at that time includes such names as Herman Franke - owner of a spirit distillery and varnish factory and a sawmill, Jozef Milchert - owner of a liqueur factory and author of 25 patents, Emil Gamm - owner of a soap and candle factory, Franz Wilhelm Blumwe - owner and director of the Bydgoszcz Woodworking Factory, Władysław Paciorkiewicz - mechanic, inventor, constructor of the first Polish typewriters, which he manufactured in Bydgoszcz, Ernst Heinrich Peterson - owner of a brickyard and two mills, initiator of the employee welfare system, philanthropist, Franz Lehmann - owner of the sugar, chocolate and cocoa factory „Lukullus”, Stanisław Rolbieski - engineer, activist supervising the takeover of Bydgoszcz industry from German hands after World War I, builder and director of the Kabel Polski company, director of the carbide factory in Smukala, and others. Many of them now patronise Bydgoszcz streets, mainly located in the Bydgoszcz Industrial and Technological Park.

In 1920, with the return of Bydgoszcz to the borders of the Republic of Poland, the economic orientation of the city changed from German to Polish. Its development was then linked to the construction of Gdynia and the Central Industrial District. New industries were established: chemical, paper, electronics, shipbuilding, food, trade and commercial institutions, wholesalers, a grain and commodities exchange, bus lines, and a civil airport.

W czasie II wojny światowej bydgoskie firmy przejęte zostały przez okupacyjne władze niemieckie, w wielu przypadkach produkcję przestawiono na potrzeby wojenne.

W okresie powojennym Bydgoszcz znana była z takich przedsiębiorstw, jak Zakłady Rowerowe „Romet”, Zakłady Chemiczne „Organika-Zachem”, Pomorskie Zakłady Przemysłu Skózanego „Kobra”, Bydgoskie Zakłady Fotochemiczne „Foton”, Browary Bydgoskie, Zakłady Radiowe „Unitra-Eltra”, Zakłady Urządzeń Okrętowych „Famor”, Fabryka Form Metalowych „Formet”, Zakłady Teleelektroniczne „Telkom-Telfa”, Bydgoskie Fabryki Mebli, Bydgoskie Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil”, Bydgoska Fabryka Narzędzi „Befana”, Bydgoskie Zakłady Sklejek, Bydgoskie Zakłady Elektromechaniczne „Belma”, Bydgoskie Zakłady Taśm Technicznych „Pasamon”, Przedsiębiorstwo Odzieżowe „Modus”, Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego, Zakłady Przemysłu Cukierniczego „Jutrzenka”, „Makrum”, Bydgoska Fabryka Kabli, Wojskowe Zakłady Lotnicze.

Losy tych przedsiębiorstw potoczyły się różnie. Wiele z nich upadło, a ich nazwy przeszły do historii. Docenić należy więc te firmy i przedsiębiorstwa, najczęściej z długoletnimi tradycjami, które proces transformacji gospodarczej przeszły pomyślnie, przystosowały działalność do warunków gospodarki wolnorynkowej i dziś stanowią o sile gospodarki miasta. Należą do nich takie firmy, jak Pesa, Polon-Alfa, Nitrochem, Belma, Sklejka-Multi, Odlewnia Żeliwa Bydgoszcz, Kolejowe Zakłady Łączności, Pasamon, Befana, Fabryka Obrabiarek do Drewna, Stomil, Form-Plast czy Purinova.

Część z nich połączyła się z innymi, większymi podmiotami i stanowi dziś element grup kapitałowych, konsorcjów, holdingów. Do takich firm można zaliczyć m.in.: Mlekpól/Zakład Mleczarski Osowa, Unilever, Tele-Fonika Kable, Jutrzenka, IMS Sofa, Enea, Bydgoskie Zakłady Mięsne.

Na inwestycje w Bydgoszczy zdecydowały się znane, międzynarodowe koncerny, m.in. AT&T (telekomunikacja), NESTE (stacje benzynowe), UNILEVER (chemia gospodarcza), CAN PACK (opakowania), IBIS Ltd. (maszyny dla przemysłu spożywczego), COCA-COLA Company. W połowie lat 90-tych na terenie Bydgoszczy zarejestrowanych

During World War II, Bydgoszcz companies were taken over by the occupying German authorities, and in many cases production was switched to wartime needs.

In the post-war period Bydgoszcz was known for such enterprises as „Romet” Bicycle Works, „Organika-Zachem” Chemical Works, „Kobra” Pomorskie Leather Industry Works, Fotochemical Works „Foton” of Bydgoszcz, Bydgoszcz Breweries, „Unitra-Eltra” Radio Works, „Famor” Ship Devices Works, „Formet” Metal Forms Factory, „Telkom-Telfa” Zakłady Teleelektroniczne, Bydgoskie Fabryki Mebli, Bydgoskie Zakłady Przemysłu Gumowego „Stomil”, Bydgoska Fabryka Narzędzi „Befana”, Bydgoskie Zakłady Sklejek, Bydgoskie Zakłady Elektromechaniczne „Belma”, Bydgoskie Zakłady Taśm Technicznych „Pasamon”, Przedsiębiorstwo Odzieżowe „Modus”, Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego, Zakłady Przemysłu Cukierniczego „Jutrzenka”, „Makrum”, Bydgoska Fabryka Kabli, Wojskowe Zakłady Lotnicze.

The fate of these enterprises turned out differently. Many of them collapsed and their names were consigned to history. Therefore, we should appreciate those companies and enterprises, most often with long traditions, which have successfully gone through the process of economic transformation, adapted their activities to the conditions of the free market economy and today constitute the strength of the city's economy. These include companies such as Pesa, Polon-Alfa, Nitrochem, Belma, Sklejka-Multi, Odlewnia Żeliwa Bydgoszcz, Kolejowe Zakłady Łączności, Pasamon, Befana, Fabryka Obrabiarek do Drewna, Stomil, Form-Plast or Purinova.

Some of them have merged with other, larger entities and are today part of capital groups, consortia, holding companies. Such companies include: Mlekpól/Zakład Mleczarski Osowa, Unilever, Tele-Fonika Kable, Jutrzenka, IMS Sofa, Enea, Bydgoskie Zakłady Mięsne.

Well-known international corporations have decided to invest in Bydgoszcz, including AT&T (telecommunications), NESTE (petrol stations), UNILEVER (household chemicals), CAN PACK (packaging), IBIS Ltd. (machinery for the food industry), COCA-COLA Company. In the mid-1990s there were more than 32,000 business entities

W latach 90-tych XX w. gospodarka Bydgoszczy uległa gwałtownym zmianom. Reorganizacji uległy dwie najważniejsze gałęzie gospodarcze: przemysł i handel. Państwowe przedsiębiorstwa i zakłady produkcyjne zostały sprywatyzowane, tworząc spółki i firmy prywatne, często z udziałem kapitału zagranicznego.

In the 1990s, Bydgoszcz's economy underwent rapid changes. The two most important economic branches were reorganised: industry and trade. State-owned enterprises and factories were privatised, creating private companies and firms, often with foreign capital.

było ponad 32 tys. podmiotów gospodarczych, głównie niewielkich firm sektora prywatnego.

Bydgoszcz od wielu lat stanowi centrum przemysłowe województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Funkcjonuje tu wiele lokalnych przedsiębiorstw, które znane są na rynkach europejskich i światowych, a nawet należą do grona liderów w swoich branżach, np. Pesa Bydgoszcz S.A., Abramczyk Sp. z o.o., Immobile Group, Belma S.A., Nitrochem S.A czy Oponeo.pl S.A. Obecnie na terenie miasta działa ok. 45,5 tys. podmiotów gospodarczych, w tym ponad 96% należy do sektora prywatnego; najwięcej w branży handlowej (19%), budownictwie (11%), działalności profesjonalnej (rachunkowo-księgowej, prawniczej, naukowej, reklamowej, doradztwa podatkowego) – 11%. Jednak decydującą rolę w sferze gospodarki miasta od lat odgrywa przemysł. Choć firmy sektora przemysłowego stanowią zaledwie 7,5% zarejestrowanych podmiotów, to zatrudniają blisko połowę (45,5%) wszystkich osób pracujących w Bydgoszczy.

registered in Bydgoszcz, mainly small companies in the private sector.

Bydgoszcz has for many years been the industrial centre of the Kuyavian-Pomeranian region.

It is home to many local enterprises that are well-known on European and world markets and even rank among the leaders in their industries, such as Pesa Bydgoszcz S.A., Abramczyk Sp. z o.o., Immobile Group, Belma S.A., Nitrochem S.A or Oponeo.pl S.A. Currently, there are approximately 45,500 business entities operating in the city, of which more than 96% belong to the private sector; most in trade (19%), construction (11%), professional activities (accounting, legal, scientific, advertising, tax consulting) - 11%. However, industry has played a decisive role in the city's economic sphere for years. Although companies in the industrial sector account for only 7.5% of registered entities, they employ nearly half (45.5%) of all people working in Bydgoszcz.

Najważniejsze znaczenie dla gospodarki miasta mają następujące branże:

• **narzędziowa i przetwórstwa tworzyw sztucznych,**

skupiająca firmy w ramach Bydgoskiego Klastra Przemysłowego Dolina Narzędziowa. Klastr istnieje od 2006 roku i skupia blisko 150 podmiotów, w tym firmy z branży narzędziowej i przetwórstwa tworzyw polimerowych oraz szereg instytucji okołobiznesowych, np. uczelnie, jednostki badawczo-rozwojowe, urzędy, stowarzyszenia przedsiębiorców i instytucje finansowe.

• **elektromaszynowa,**

w tym produkcji taboru kolejowego i tramwajowego, skoncentrowana wokół firmy PESA Bydgoszcz SA i jej kooperantów,

• **telekomunikacyjna, elektroniczna i elektrotechniczna,**

w której tradycje dawnej Telfy czy Eltry kontynuują dziś m.in. Tele-Fonika Kable S.A., Nokia (dawn. Alcatel-Lucent), Tyco Electronics. W Bydgoszczy funkcjonują również prężnie rozwijające się przedsiębiorstwa z branży napraw i usług elektronicznych, świadczące swoje usługi dla wielu światowych koncernów technologicznych i telekomunikacyjnych. Do ich grona można zaliczyć takie firmy jak Ivy Technology Poland, Reconext (dawn. Teleplan), TMI Service.

The most important for the city's economy are the following industries:

• **tooling and plastics processing,**

bringing together companies within the Bydgoszcz Tooling Valley Industrial Cluster. The cluster has existed since 2006 and brings together nearly 150 entities, including companies from the tool industry and polymer processing, as well as a number of business-related institutions, e.g. universities, research and development units, offices, business associations and financial institutions.

• **electromechanical industry,**

including the production of railway and tramway rolling stock, concentrated around the company PESA Bydgoszcz SA and its cooperating companies,

• **telecommunications, electronics and electrotechnical industry,**

in which the traditions of the former Telfa or Eltra are continued today, among others, by Tele-Fonika Kable S.A., Nokia (formerly Alcatel-Lucent, Tyco Electronics), and others. Nokia (formerly Alcatel-Lucent), Tyco Electronics. Bydgoszcz is also home to thriving electronics repair and service companies, providing their services to many global technology and telecommunications corporations. They include companies such as Ivy Technology Poland, Reconext (formerly Teleplan), TMI Service.

- **informatyczna (IT)**

i nowoczesnych usług dla biznesu Business Process Outsourcing (BPO), skupione wokół Bydgoskiego Klastra Informatycznego. W sektorze tym pracuje już około 9,5 tys. bydgoszczan, z czego ponad 6 tys. w szeroko rozumianej branży zajmującej się przetwarzaniem informacji (IT). Do najbardziej znanych, globalnych firm, a jednocześnie największych pracodawców tego sektora należą: Atos Poland Global Services, Asseco Poland, Bazy i Systemy Bankowe (BSB), Logon, TEL-DAT, RWS Poland (dawn. SDL Poland), Asseco Data Systems, Mobic, Vivid Games, NMG, Postdata, O/Sunrise System, O/GlobalLogic, O/Knowit Poland (dawn. Cybercom), O/Sii Polska i inne.

- **meblowa,**

posiadająca w Bydgoszczy nie tylko wielkie tradycje, lecz także ogromny potencjał rozwojowy. W ostatnim czasie coraz silniejszą pozycję na europejskim rynku meblowym uzyskuje Grupa IMS Sp. z o.o., w skład której wchodzi takie znane marki, jak: Helvetia Furniture, IMS Sofa oraz Bydgoskie Meble, które jest jedną z najstarszych i największych firm meblarskich w Polsce, sięgającą tradycjami 1884 roku.

- **zbrojeniowa,**

której bydgoscy przedstawiciele, tacy jak Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 2, BELMA, Zakłady Chemiczne „Nitro-Chem” S.A. czy TEL-DAT tworzą wiele nowatorskich

- **information technology (IT)**

and modern business services Business Process Outsourcing (BPO), centred around the Bydgoszcz IT Cluster. There are already about 9,500 Bydgoszcz residents working in the sector, of which more than 6,000 in the broadly defined information processing (IT) industry. The most well-known global companies, and at the same time the largest employers in this sector, include: Atos Poland Global Services, Asseco Poland, Bazy i Systemy Bankowe (BSB), Logon, TEL-DAT, RWS Poland (former SDL Poland), Asseco Data Systems, Mobic, Vivid Games, NMG, Postdata, O/Sunrise System, O/GlobalLogic, O/Knowit Poland (former Cybercom), O/Sii Poland and others.

- **a furniture**

branch with not only a great tradition in Bydgoszcz, but also enormous development potential. IMS Group Ltd, which includes such well-known brands as: Helvetia Furniture, IMS Sofa and Bydgoskie Meble, which is one of the oldest and largest furniture companies in Poland, dating back to the traditions of 1884. The IMS Group Ltd. has recently gained an increasingly strong position in the European furniture market.

- **arms industry,**

whose Bydgoszcz-based representatives, such as Wojskowe Zakłady Lotnicze Nr 2, BELMA, Zakłady Chemiczne ‘Nitro-Chem’ S.A. or TEL-DAT create many innovative

solutions for the national, European and global arms industry. The reputation of local entrepreneurs in this industry can be evidenced by the fact that it was WZL from Bydgoszcz that was chosen to service the Polish F-16 aircraft, while TEL-DAT supplies components for American PATRIOT missiles.

- **spożywcza,**

reprezentowana przez wiele znanych firm, takich jak zakłady cukiernicze „Jutrzenka”, które obecnie działają w ramach grupy Colian, Abramczyk – lider na rynku mrożonych ryb i owoców morza, Frosta – znany producent żywności mrożonej, Drobex - czołowy producentów mięsa drobiowego i jego wyrobów, kontynuujący tradycje Bydgoskich Zakładów Mięsnych, Mlekpól – jeden z największych przetwórców mleka w Europie, produkujący w nowoczesnym Zakładzie na Osowej Górze m.in. produkty marki „Łaciate”. Jednym z bardziej znanych w kraju i za granicą przedstawicieli branży cukierniczej jest Cukiernia SOWA, posiadająca kilkaset punktów sprzedaży zarówno w większości miast w Polsce, jak i w Berlinie czy w Londynie.

Bydgoszcz od kilku lat konsekwentnie realizuje koncepcję „miasta otwartego na outsourcing”. Według szacunków, bydgoskie firmy działające w sektorze Business Process Outsourcing (BPO) zatrudniają około 12,5 tys. osób, z czego firmy branży IT - blisko 10 tys. osób. Największy udział w strukturze zatrudnienia w posiadają firmy branży IT, zatrudniające blisko 10 tys. pracowników. Tak więc

solutions for the national, European and global arms industry. The reputation of local entrepreneurs in this industry can be evidenced by the fact that it was WZL from Bydgoszcz that was chosen to service the Polish F-16 aircraft, while TEL-DAT supplies components for American PATRIOT missiles.

- **food industry,**

represented by many well-known companies, such as the confectionery plant “Jutrzenka”, which currently operates as part of the Colian group, Abramczyk - a leader in the market of frozen fish and seafood, Frosta - a leading producer of frozen food, Drobex - leading producers of poultry meat and its products, continuing the traditions of Bydgoszcz Meat Plants, Mlekpól - one of the largest milk processors in Europe, producing at the modern plant in Osowa Góra, among others, “Łaciate” brand products. One of the most well-known representatives of the confectionery industry at home and abroad is Cukiernia SOWA, which has several hundred outlets both in most cities in Poland and in Berlin or London.

Bydgoszcz has been consistently pursuing the concept of “a city open to outsourcing” for several years. According to estimates, Bydgoszcz companies operating in the Business Process Outsourcing (BPO) sector employ around 12,500 people, of which IT companies employ nearly 10,000. The largest share in the employment structure is held by IT companies, employing nearly 10,000 people. Thus,

branża IT odpowiada za około 80% zatrudnienia w całym sektorze, a centra finansowo-księgowo i firmy typu call-contact center stanowią odpowiednio po 10% ogólnego zatrudnienia w tym sektorze. Tak wysoki poziom zatrudnienia oraz duża koncentracja firm informatycznych stanowi o zdecydowanej specjalizacji miasta. Ogólnopolskie zestawieniu ośrodków IT plasuje miasto w ścisłej czołówce lokalizacji wybieranych przez globalne firmy technologiczne. Dowodem tego są prowadzące działalność w Bydgoszczy centra usług takich korporacji, jak Atos, Nokia, Asseco, Mobica, Knowit czy Sii.

Zdecydowana większość osób zatrudniona jest w centrach z kapitałem zagranicznym, co świadczy o skali ulokowanych w mieście międzynarodowych projektów inwestycyjnych. Dominującą przewagę na lokalnym rynku posiada kapitał francuski, niemniej w mieście funkcjonują też firmy z Wielkiej Brytanii, Finlandii, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Holandii czy Szwecji.

Czynnikiem przyciągającym te firmy jest bogata, ciągle rosnąca oferta powierzchni biurowych oraz dobra współpraca z lokalnymi władzami i instytucjami powołanymi dla wsparcia inwestycji takimi, jak Bydgoska Agencja Rozwoju Regionalnego. Agencja mieści się na terenie Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego, w biurowcu IDEA Przestrzeń Biznesu – w którym powierzchnie biurowe dedykowane są zarówno startupom i mniejszym przedsiębiorcom, jak również dużym firmom z ugruntowaną pozycją na rynku. Inne bydgoskie centra biurowo-biznesowe zajmowane są głównie przez przedsiębiorstwa z branży IT i firmy rozliczeniowo-finansowe. Należą do nich m.in.: Arkada Business Park, biurowce Nokturn i Preludium, Biznes Park Kraszewskiego 1, Bydgoskie Centrum Finansowe, Scanpark Business Center - DANHAUSE, Logistic&Business Park (Multi Park), Optimum Park i inne.

the IT industry is responsible for around 80% of employment in the entire sector, while finance and accounting centres and call-contact centre companies each account for 10% of total employment in the sector. This high level of employment and the high concentration of IT companies is indicative of the city's strong specialisation. A nationwide ranking of IT centres places the city among the top locations chosen by global technology companies. This is evidenced by the service centres of such corporations as Atos, Nokia, Asseco, Mobica, Knowit or Sii, which operate in Bydgoszcz.

The vast majority of people are employed in centres with foreign capital, which testifies to the scale of international investment projects located in the city. French capital dominates the local market, but companies from the UK, Finland, USA, Canada, Netherlands or Sweden also operate in the city.

A factor that attracts these companies is a wide, constantly growing offer of office space, and good cooperation with local authorities and institutions established to support investment, such as the Bydgoszcz Regional Development Agency. The agency is located in the Bydgoszcz Industrial and Technological Park, in the IDEA Przestrzeń Biznesu office building - where office space is dedicated to start-ups and smaller entrepreneurs, as well as large companies with an established position on the market. Other Bydgoszcz office and business centres are occupied mainly by IT companies and billing and finance companies. These include: Arkada Business Park, Nokturn and Preludium office buildings, Biznes Park Kraszewskiego 1, Bydgoskie Centrum Finansowe, Scanpark Business Center - DANHAUSE, Logistic&Business Park (Multi Park), Optimum Park and others.

**Bydgoski
Park
Przemysłowo-
Technologiczny**

Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny to 290 ha powierzchni inwestycyjnej, a na niej 187 firm prowadzących działalność gospodarczą i zatrudniających ponad 5000 osób. Dzięki temu znajduje się w gronie największych parków przemysłowych w Polsce.

Bydgoszcz Industrial and Technological Park has 290 ha of investment area. It is home to 187 companies doing business here and employing over 5,000 people. This makes it one of the largest industrial parks in Poland.

Dwadzieścia lat temu na mapie Bydgoszczy pojawiło się miejsce, które miało zrewolucjonizować lokalny przemysł i przyciągnąć inwestorów z całego świata. Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny, od początku swojego istnienia, był synonimem nowoczesności, innowacyjności i dynamicznego rozwoju. W 2024 roku, obchodząc swoje dwudzieste urodziny, park może pochwalić się imponującymi osiągnięciami, dzięki którym stał się jednym z najważniejszych ośrodków gospodarczych regionu.

Twenty years ago, a place appeared on the map of Bydgoszcz that was to revolutionise local industry and attract investors from all over the world. Since its inception, Bydgoszcz Industrial and Technological Park has been synonymous with modernity, innovation and dynamic development. Celebrating its twentieth birthday in 2024, the park can boast impressive achievements that have made it one of the most important economic centres in the region.

BPPT to biznesowe centrum Bydgoszczy. Atrakcyjna lokalizacja oraz doskonała infrastruktura sprawia, że na terenach BPPT pojawiają się kolejne inwestycje.

BPPT is the business centre of Bydgoszcz. Its attractive location and excellent infrastructure means that new investments are springing up on the BPPT site.

Główną działalnością Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego jest pozyskiwanie inwestorów z kraju i z zagranicy. Dzięki tym działaniom ma bezpośredni wpływ na gospodarczy rozwój Miasta.

The main activity of Bydgoszcz Industrial and Technological Park is to attract investors from Poland and abroad. Thanks to these activities, it has a direct impact on the economic development of the city.

W skład infrastruktury BPPT wchodzi biurowiec IDEA Przestrzeń Biznesu, Centrum Technologiczne, Centrum Rozwoju, najnowocześniejsze przedszkole w Bydgoszczy i Bydgoskie Centrum Targowo-Wystawiennicze.

IDEA Przestrzeń Biznesu jest miejscem, w którym przedsiębiorcy nie tylko mogą wynająć powierzchnie biurowe, ale również sale konferencyjno-szkoleniowe oraz skorzystać z usług okołobiznesowych, takich jak konferencje, szkolenia i warsztaty.

Centrum Technologiczne to nowoczesny obiekt, łączący wiele funkcji w jednej przestrzeni. Znajdują się tutaj biura do wynajęcia o różnych powierzchniach, tak aby dostosować przestrzeń do potrzeb naszych najemców. W ramach obiektu dostępne są również hale do wynajęcia, które pełnić mogą funkcję przestrzeni magazynowej, warsztatowni, showroomów, centrów demonstracyjnych oraz laboratoriów.

Oferta BPPT jest także skierowana do firm z sektora MŚP zaczynających swoją działalność, tzw. start-up'ów. **Centrum Rozwoju** jest idealną przestrzenią dla tych, którzy dopiero wchodzi na rynek i ze względu na charakter swojej działalności bardzo często potrzebują zarówno powierzchni biurowej, jak i magazynowej. Dzięki odseparowanej przestrzeni biurowej od hal, jest tutaj możliwość swobodnego prowadzenia zarówno działalności usługowej, jak i magazynowej czy lekkiej produkcji.

W odpowiedzi na zapotrzebowanie przedsiębiorców i pracowników z terenu parku, w 2024 roku na terenie BPPT zostało oddane do użytku najbardziej nowoczesne **przedszkole** w Bydgoszczy. To wyjątkowe miejsce, gdzie nowoczesność spotyka się z naturą. Obiekt otoczony jest

The infrastructure of BPPT includes the IDEA Business Space office building, the Technology Centre, the Development Centre, the most modern kindergarten in Bydgoszcz, and the Bydgoszcz Fair and Exhibition Centre.

IDEA Business Space is a place where entrepreneurs can not only rent relevant office space, but also conference and training rooms and take advantage of business-related services such as conferences, training and workshops.

The Technology Centre is a modern facility, combining many functions in one space. It contains offices for rent of various sizes, suitable for adaptation the space to particular needs of our tenants. There are also, available on our premises, halls for rent, which can be used as storage space, workshops, showrooms, demonstration centres and laboratories.

BPPT's offer is also aimed at SME companies starting out, so-called start-ups. **The Development Centre** is the ideal space for those who are just entering the market and, due to the nature of their business, very often need both office and warehouse space. Thanks to the separation of the office space from the halls, it is possible here to freely run both service activities and warehousing or light production.

In response to the demand from businesses and employees in the park, the most modern **kindergarten** in Bydgoszcz was opened on the BPPT site in 2024. It is a unique place where modernity meets nature. The facility is surrounded by greenery, which creates excellent conditions for children to actively spend

zielenią, co stwarza dzieciom doskonałe warunki do aktywnego spędzania czasu na świeżym powietrzu. Budowa przedszkola przez BPPT to inwestycja w przyszłość, która ma także ogromny wpływ na atrakcyjność lokalizacji dla potencjalnych inwestorów i najemców.

Bydgoskie Centrum Targowo-Wystawiennicze to nowoczesny obiekt, który od 2015 roku jest jednym z najważniejszych miejsc spotkań biznesowych, naukowych i kulturalnych nie tylko w Bydgoszczy, ale i w Europie. Wydarzenia, które odbywają się w BCTW często mają charakter międzynarodowy. Dzięki swojej wielofunkcyjności, nowoczesnej infrastrukturze i dogodnej lokalizacji, BCTW jest idealnym miejscem do organizacji różnego rodzaju wydarzeń.

Celem Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego jest wspieranie inwestorów na każdym etapie realizacji inwestycji. Kompetentny zespół pracowników przygotowuje działki szyte na miarę, pomaga w projekcie oraz wspiera przeprowadzenie procedur administracyjnych. Działki na terenie BPPT uzbrojone są w nowoczesną infrastrukturę, która pozwala niemal natychmiast rozpocząć inwestycje.

Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny to nie tylko miejsce, gdzie powstają nowe produkty i usługi, ale także przestrzeń, gdzie rodzą się innowacyjne pomysły i gdzie ludzie mogą rozwijać swoje kompetencje. Wspólnie z Urzędem Miasta Bydgoszczy oraz wieloma instytucjami i inwestorami, 20 lat minęło pod znakiem dynamicznego rozwoju, propagowania innowacyjności, aktywności zawodowej, ale także wspierania idei społecznej odpowiedzialności biznesu. **Przemysłowe i gospodarcze serce Bydgoszczy bije właśnie tutaj.**

time outdoors. The construction of the kindergarten by BPPT is an investment in the future, which also has a huge impact on the attractiveness of the location for potential investors and tenants.

The Bydgoszcz Trade Fair and Exhibition Centre is a modern facility that, since 2015, has been one of the most important venues for business, scientific and cultural meetings not only in Bydgoszcz, but also in Europe. The events that take place at the BCTW are often international in nature. Thanks to its multifunctionality, modern infrastructure and convenient location, BCTW is an ideal place to organise various types of events.

The aim of Bydgoszcz Industrial and Technological Park is to support investors at every stage of their investments. A competent team of employees prepares tailor-made plots, assists with the project and supports the administrative procedures. Plots in the BITP are equipped with modern infrastructure, which makes it possible to start new investment almost immediately.

Bydgoszcz Industrial and Technological Park is not only a place where new products and services are created, but also a space where innovative ideas are born and where people can develop their competencies. Together with the Bydgoszcz City Hall and many institutions and investors, 20 years have passed under the sign of dynamic development, promoting innovation, professional activity, but also supporting the idea of corporate social responsibility. **The industrial and economic heart of Bydgoszcz beats right here.**

GABLOTY MUZEALNE

GABLOTY EKSPOZYCYJNE

GABLOTY NA MANEKINY

GABLOTY KLOSZOWE

GABLOTY SZKLANE

GABLOTY NA SZTANDAR

BATR®

BYDGOSKI PRODUCENT GABLOT

SALON FIRMOWY
Bydgoszcz
ul. Chodkiewicza 72

www.batr.pl

Między sztuką a funkcjonalnością

Pasja i zaangażowanie to wartości, które od ponad 30 lat są fundamentem naszej pracy. Specjalizujemy się w tworzeniu gablot ekspozycyjnych o różnorodnym przeznaczeniu. Łączy je wyjątkowa precyzja wykonania, materiały najwyższej jakości oraz nowoczesne wzornictwo. Nasze gabloty i witryny można spotkać w muzeach, galeriach, izbach pamięci, dworach, pałacach, szkołach, uczelniach, urzędach, instytucjach, a także w obiektach handlowych, firmach i mieszkaniach. Tak jak obrazu Van Gogha nie oprawia się w plastikową ramkę, wierzymy, że eksponaty zasługują na odpowiedni kontekst. Ich miejsce powinno być dopasowane do otoczenia, które uwydatni ich piękno, dopełni całość i stworzy harmonijną przestrzeń.

Jeśli podzielasz nasze podejście – zapraszamy do kontaktu lub odwiedzenia naszego salonu firmowego w Bydgoszczy.

TOOLMAX

Zajmujemy się produkcją i obsługą form wtryskowych oraz usługami z zakresu obróbki metali. Posiadamy nowoczesny park maszynowy, który spełni wymagania klientów.

We produce and operate injection molds as well as provide metal processing services. We have a modern machine park that will meet customer requirements.

Zapraszamy do odwiedzenia naszej strony internetowej
Please see our website

www.toolmax.com.pl

📍 Toolmax Sp. z o. o.
ul. Narzędziowa 6, 86-005 Białe Błota

☎ +48 525 214 046

✉ info@toolmax.com.pl

Metalkas®

Ciągła inwestycja W PRZYSZŁOŚĆ

REGAŁY METALOWE, DRABINY ALUMINIOWE, SEJFY, MEBLE METALOWE

Zatrudniamy aż
400
pracowników

Firma Metalkas to aż
42 287 m²
powierzchni
hal produkcyjnych
i przestrzeni biurowych

Mamy już
25
linii produkcyjnych

Sprzedaż w ponad
30
krajach

www.metalkas.com.pl

ATG
GROUP

Przykładowe realizacje:

Początki działalności firmy sięgają lat 90-tych, kiedy to wkroczyliśmy na rynek usług transportowych i kurierskich. Od 30 lat jesteśmy partnerem logistycznym firmy UPS. Wieleletni wysiłek, nabywane doświadczenie i kompetencje, prowadzą nas do rozwoju i poczucia stabilności na rynku.

Stawiamy na ciągły rozwój, dlatego naszą działalność rozszerzyliśmy o usługi stolarskie, dostawy asortymentowe towarów i różnego wyposażenia.

Współpracujemy z wiodącymi producentami na rynku polskim i zagranicznym, co daje nam i naszym Klientom gwarancję niezaprzeczalnej jakości wszystkich dostarczanych produktów.

Naszą siłą są ludzie – młody, doświadczony zespół.

Zaufanie i zadowolenie prywatnych inwestorów jest dla nas bardzo ważne. W każdym biurze, sali restauracyjnej, pokoju hotelowym czy strefie wypoczynku stawiamy na jakość i funkcjonalność. Produkcujemy meble o standardowych konstrukcjach i te na indywidualne potrzeby użytkownika, dostosowane do jego potrzeb i oczekiwań.

Kompleksowo wyposażamy obiekty użyteczności publicznej – m.in. placówki edukacyjne, placówki ochrony zdrowia, urzędy, muzea i inne..., lecz nie tylko.

Nasza siedziba mieści się w pięknej Bydgoszczy, ale logo naszej firmy znane jest już w całej Polsce.

Naszą marką są niestandardowe realizacje i te wyzwania, które dla innych są nieosiągalne.

Wykonujemy, dostarczamy i montujemy.

Dla komfortu, bezpieczeństwa i wygody.

Naszą transparentność, wiarygodność i dobre zarządzanie potwierdza szereg referencji i przynależność do elitarnego klubu „Gazela Biznesu” – grona najdynamiczniej rozwijających się firm.

ATG Sp. z o.o. Sp. k.

ul. Objazdowa 1, 85-882 Bydgoszcz,
tel. 727 470 167, biuro@atgroup.pl

www.atgroup.pl

EKO PARTNER

Poznaj naszą firmę

Zakład Produkcyjno-Usługowy EKO-PARTNER Sp z o.o. z siedzibą w Bydgoszczy obecny jest na rynku od 2000 roku. Spółka należy do Grupy Kapitałowej Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz SA.

Nieustannie pracujemy nad podnoszeniem jakości świadczonych usług. Celem nadrzędnym dla naszej firmy jest zadowolenie naszych klientów płynące ze współpracy z nami. Naszym atutem jest budowana przez lata kadra pracownicza, która stanowi dziś zgrany zespół fachowców z dłuгоletnim doświadczeniem.

Nasza działalność

- Odlewnia metali nieżelaznych**
W naszej odlewni wykonujemy odlewy z brązów, mosiądzów, aluminium i stopów lożyskowych. Zajmujemy się produkcją różnego rodzaju tulei oraz łożysk ślizgowych (panewek). Wykonujemy również odlewy ozdobne: statuetki, medale i tablice pamiątkowe.
- Usługi ogólnobudowlane i remontowe**
Specjalizujemy się w pracach obejmujących:
  - malowanie i gipsowanie ścian
  - układanie glazury i terakoty
  - wodno-kanalizacyjnych
- Pralnia odzieży roboczej**
Wykonujemy pranie odzieży roboczej jak i specjalistycznej. Posiadamy doświadczenie w czyszczeniu odzieży używanej do prac specjalistycznych. Ponadto wykonujemy drobne naprawy krawieckie.
- Regeneracja oraz ładowanie akumulatorów**
Zajmujemy się regeneracją baterii trakcyjnych do wózków. Prowadzimy serwis, konserwację i renowację wszelkich typów wózków platformowych.

☎ 52 586 72 00   📍 ul. Zygmunta Augusta 11
85-082 Bydgoszcz

🌐 www.eko-partner.com.pl

✉ eko-partner@eko-partner.com.pl

LIFOCOLOR

MASTERBATCHES & COMPOUNDS

We bring colour to the circular economy.

Od ponad 30 lat nasza firma dostarcza rozwiązania w zakresie indywidualnie dobieranych koncentratów barwiących, dodatków i compoundów dla przemysłu przetwórstwa tworzyw sztucznych.

WWW.LIFOCOLOR.PL

Od ponad 25 lat tworzymy i dostarczamy zamknięcia kosmetyczne na całym świecie!

Politech Sp. z o.o. to innowacyjna firma rodzinna, która od 25 lat projektuje oraz produkuje opakowania kosmetyczne. Jesteśmy liderem w Europie, skupiającym się na produkcji nasadek i zamknięć do flakonów perfumeryjnych oraz do kosmetyki białej.

Grono naszych klientów stanowią zarówno kontrahenci z Polski, jak i firmy europejskie, produkujące znane i popularne marki kosmetyków.

Specjalizujemy się w przetwórstwie Surlynu. Innowacyjne podejście pozwala nam na automatyzację procesów produkcyjnych oraz wdrażanie nowych technologii, a rozbudowany park produkcyjny umożliwia projektowanie i wytwarzanie form wtryskowych, przetwarzanie tworzyw sztucznych, ozdabianie wyrobów metodami metalizacji próżniowej, lakierowania UV oraz poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań w zdobieniu różnych rodzajów tworzyw sztucznych.

Dostarczamy rozwiązań, które mogą zaspokoić najbardziej wymagane oczekiwania klientów, chcących wzbogacić swoją ofertę o unikatowe produkty kosmetyczne oraz perfumeryjne.

ul. Jana Pawła II nr 79, Osielsko | e-mail: info@politech.pl | +48 52 375 63 00   politech.pl

PROFILARKI

ROLKI PROFILUJĄCE

LINIE TECHNOLOGICZNE DO PRODUKCJI PROFILI ZIMNOGIĘTYCH

METEX-CK

METEX-CK Sp. z o.o.
ul. Wróblowa 11
85-437 Bydgoszcz
NIP: 554-039-58-84

Rok założenia: 1984
www.metex-ck.com
kontakt@metex-ck.com
tel. +48 523 723 931

40 LAT DOŚWIADCZENIA W BUDOWIE MASZYN

LINIE PERFORUJĄCO - PROFILUJĄCE ZE ZGRZEWANIEM

LINIE DO ROZKROJU TAŚMY

ROZWIJAKI I PROSTOWARKI

BIPROMASZ

**NOWOCZESNA
TECHNIKA
WIERTNICZA**

BIPROMASZ Sp. z o.o.
ul. Bronikowskiego 8,
85-426 Bydgoszcz

tel. 52 379 93 10,
kom. 501 139 935
biuro@bipromasz.pl

WWW.BIPROMASZ.PL

OFERUJEMY UTRZYMANIE ORAZ KONSERWACJĘ:

- fontann stacjonarnych
- fontann pływających
- mini tężni solankowych
- obiektów hydrotechnicznych (między innymi Stary Kanał Bydgoski)

www.dabor.bydgoszcz.pl
email biuro@dabor.bydgoszcz.pl

STALEX

HURTOWNIA WYROBÓW HUTNICZYCH

Firma STALEX jest dystrybutorem wyrobów hutniczych i pokryć dachowych.

Nieustannie od 28 lat dostarczamy naszym Klientom szeroki asortyment wyrobów hutniczych, zapewniając dobrą jakość świadczonych usług, w oparciu o wdrożony system Zarządzania Jakością ISO 9001:2015.

Dobrze rozwinięte zaplecze techniczne oraz wykwalifikowany zespół zapewniają realizację skomplikowanych zamówień oraz gwarantują najwyższą jakość świadczonych usług.

Wszystkie oferowane produkty polskich i zagranicznych producentów posiadają atesty i certyfikaty jakości. Zależy nam na nieustannym rozwoju, ale przede wszystkim stawiamy na zadowolenie Klienta, co jest dla nas satysfakcją oraz inspiracją do dalszego doskonalenia jakości oferowanych usług.

Nasze atuty: miła i profesjonalna obsługa - szeroki asortyment - konkurencyjne ceny - szybka realizacja dostaw - doradztwo techniczne - własny transport - cięcie materiału na wymiar.

WYROBY HUTNICZE | POKRYCIA DACHOWE | TRANSPORT

SPRZEDAŻ WYROBÓW HUTNICZYCH

- blachy czarne i ocynkowane
- kształtowniki gorącowalcowane
- kształtowniki zimnogięte
- rury czarne i ocynkowane
- stal zbrojeniowa

SPRZEDAŻ POKRYĆ DACHOWYCH

- akcesoria dachowe
- blachy dachowe
- blachy trapezowe
- blachy płaskie
- sztachety metalowe
- rynny

ZAPRASZAMY OD PONIEDZIAŁKU DO PIĄTKU W GODZINACH 7:00 - 16:00

ul. Podmiejska 4 | tel. 52 349 07 02 | biuro@stalex.net.pl
85-453 Bydgoszcz | tel. 52 370 61 35 | www.stalex.net.pl

TWÓJ PARTNER W DOSTARCZANIU INNOWACYJNYCH I ERGONOMICZNYCH ROZWIĄZAŃ DLA PRZEMYSŁU!

W RAMACH MARKI RTWORK NALEŻĄCEJ DO FIRMY ROBTTOOLS OFERUJEMY:

- Wysokiej jakości **systemy mebli modułowych** dostępne w wersji ESD oraz przemysłowej, **dostosowane do indywidualnych potrzeb klientów.**
- **Antystatyczne i przemysłowe krzesła** zapewniające **komfort i ergonomię pracy.**
- Rozwiązania dedykowane m.in. dla centrów produkcyjnych, laboratoriów i szkół.

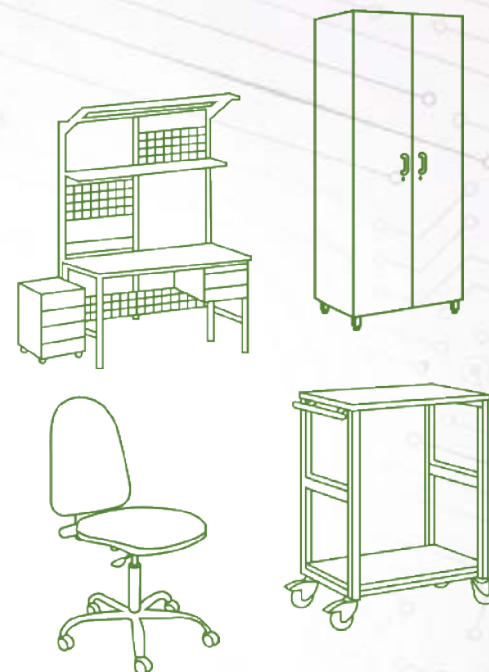
Robtools SMT Sp. z o.o. to polska firma z siedzibą w Bydgoszczy, która od **ponad 16 lat** dostarcza **wyposażenie ESD.** Nasze produkty są zgodne z normą **PN-EN 61340-5-1:2017** i podlegają systemowi zarządzania jakością według **PN-EN ISO 9001:2015**, co stanowi gwarancję ich wysokiej jakości i bezpieczeństwa. Dodatkowo posiadamy certyfikaty dotyczące procesu spawania zgodne z normą **PN-EN ISO 3834-2:2021.** Wszystkie nasze wyroby stalowe spełniają również wymogi normy **PN-EN 1090-1:2009+A1:2011**, co potwierdza ich trwałość i solidność. Oferujemy **kompleksowe wsparcie serwisowe** – zarówno w okresie gwarancyjnym, jak i po jego zakończeniu – wraz z pełnym dostępem do części zamiennych.

OBSŁUGA KLIENTA

Dbamy o **satysfakcję klientów**: nasz zespół ekspertów jest zawsze gotów pomóc w doborze najlepszych rozwiązań oraz doradzić w planowaniu stanowisk pracy.

Współpracujemy z szerokim gronem klientów w Polsce i za granicą, realizując również **projekty indywidualne.** Cały czas stawiamy na rozwój.

DANE KONTAKTOWE:

Tel/fax: +48 52 346-60-92
E-mail: info@robtools.pl
ul. Dobrzyńska 6, 85-189 Bydgoszcz
www.robtools.pl
www.rtworok-esd.com

art-kom Spółka z o.o. od 1994 roku skutecznie łączy wiedzę informatyczną z zasadami rachunkowości, controllingu i przepisami podatkowymi oraz zagadnieniami kadrowo-płacowymi. Wspieramy biznes oferując szereg rozwiązań usprawniających pracę oraz zwiększających możliwości oprogramowania.

symfonia | Srebrny Partner +

SOLIDNY PARTNER W BIZNESIE

85-132 Bydgoszcz, ul. Ugory 2 lok.11, tel. 52 322-58-87, 504-218-961, e-mail: biuro@art-kom.com.pl

www.art-kom.com.pl

CBT®

PROFESJONALNE NARZĘDZIA

KOMPLEKSOWE ROZWIĄZANIA ZAUFANY PARTNER

Budownictwo Elektryka Produkcja Przemysł Utrzymanie ruchu

Ogrodnictwo Hydraulika Stolarstwo

Motoryzacja

ELEKTRONARZĘDZIA

NARZĘDZIA SPECJALISTYCZNE

WYPOSAŻENIE WARSZTATOWE

OŚWIETLENIE ROBOCZE

CHEMIA PRZEMYSŁOWA

Jesteśmy polską firmą z ponad siedemnastoletnim doświadczeniem w branży narzędziowej.

Oferujemy kompleksowe rozwiązania, które spełniają nawet najbardziej wyszukane potrzeby klientów.

Zapewniamy:

Profesjonalną obsługę klienta i doradztwo

Duży wybór narzędzi w niemałej ofercie

Realizację nawet najbardziej nietypowych zamówień

Autentyczność produktów i gwarancję jakości

Najsprawniejsze procesy zamówień, wysyłki, zwrotów i reklamacji

Certyfikat ISO 9001:2015

JESTEŚMY Z BYDGOSZCZY
ul. Toruńska 280

CBT Polska Sp. z o.o.
ul. Toruńska 280
85-831 Bydgoszcz
Tel. +48 52 348 24 75
biuro@cbt.net.pl

ELEKTRYKA

AKCESORIA

ODZIEŻ BHP

NARZĘDZIA RĘCZNE

NARZĘDZIA PNEUMATYCZNE

www.cbt.net.pl

Zakład Bydgoszcz: Najstarsza polska fabryka kabli i największe w Europie centrum produkcyjne kabli wysokich napięć

Bydgoszcz Plant: Poland's Oldest Cable Factory and Europe's Largest Production Center for High-Voltage Cables

→ 11 listopada 1920 r. odbyła się ceremonia wmurowania kamienia węgielnego pod budowę fabryki Kabel w Bydgoszczy. Otwarcie fabryki nastąpiło 4 czerwca 1923 r., a już w tym samym roku rozpoczęto produkcję, dostarczając 200 km kabla telefonicznego.

11th of November, 1920 marked the ceremony of laying the cornerstone for the construction of the Cable Factory in Bydgoszcz. The factory was officially opened on June 4th, 1923, and production commenced the same year, delivering 200 km of telephone cable.

→ W 1979 r. fabryka zdobyła pierwsze miejsce w konkursie na najlepszego eksportera województwa bydgoskiego, eksportując produkty do różnych krajów. W latach 1995–1996 zainstalowano drugą linię do izolacji z polietylenu oraz nowe laboratoria do testowania kabli do 400kV. W 1997 r. rozpoczęto produkcję kabli światłowodowych.

In 1979, the factory achieved first place in the competition for the best exporter in the Bydgoszcz voivodeship, exporting products to various countries. In the years 1995–1996, a second line for polyethylene insulation and new laboratories for testing cables up to 400kV were installed. In 1997, the production of optical fiber cables began.

→ W 2006 roku zakład wyprodukował pierwszy kabel 127/230kV na zamówienie z Ameryki Południowej. W 2008 roku rozpoczęła się współpraca z JDR Cable Systems, dostarczając blisko 2 tys. km kabli średnich napięć na farmę offshore Greater Gabbard. W latach 2005–2010 fabryka dostarczyła ponad 225 km kabli 110kV i 220kV.

In 2006, the plant produced its first 127/230kV cable on order from South America. In 2008, collaboration began with JDR Cable Systems, delivering nearly 2,000 km of medium voltage cables to the offshore Greater Gabbard wind farm. Between 2005 and 2010, the factory supplied over 225 km of 110kV and 220kV cables.

→ W 2017 roku JDR Cable Systems dołączył do Grupy TFKable, zwiększając jej aktywa o dwa zakłady w Wielkiej Brytanii. W 2019 roku zainstalowano nową linię do produkcji kabli WN i EWN, zastępując technologię ołowiową taśmami aluminiowymi. W 2020 r. zakład rozbudował Centrum B+R, umożliwiając badania kabli najwyższych napięć AC i DC.

In 2017, JDR Cable Systems joined the TFKable Group, increasing its assets with two plants in Great Britain. In 2019, a new production line for HV and EHV cables was installed, replacing lead technology with aluminum tapes. In 2020, the facility expanded the R&D Center, enabling research on the highest AC and DC voltage cables.

→ W 2023 r. rozpoczęto kolejną fazę rozbudowy, obejmującą nowoczesne technologie i nowe obiekty, w tym wieżę do produkcji kabli wysokiego napięcia dla morskich farm wiatrowych. Pierwszy etap, z nową halą produkcyjną i wieżą, ma zostać zakończony w 2025 r., z planami na dalszy rozwój w latach 2026–2028.

In 2023, another phase of expansion began, involving modern technologies and new facilities, including a tower for high-voltage cable production for offshore wind farms. The first phase, comprising a new production hall and tower, is set to be completed in 2025, with plans for further development in 2026–2028.

USŁUGI:

FORMATOWANIE
OKLEJANIE
FREZOWANIE CNC
WIERCENIE
TRANSPORT

ASORTYMENT:

SKLEJKI:

- SZALUNKOWA
- WODOODPORNĄ
- ANTYPOŚLIZGOWA

PŁYTY:

- MEBLOWE
- OSB
- MDF

BLATY
OKUCIA

ul. Startowa 5
85-744 Bydgoszcz
tel. 52 342 70 78
kom. 504 893 882
meble@sklejko-centrum.net
biuro@sklejko-centrum.net

Jesteśmy firmą budowlaną, specjalizującą się w wykonywaniu stanów surowych budynków mieszkalnych, elewacji wentylowanych, konstrukcji dachów i pokryć dachowych.

Zajmujemy się również kompleksową renowacją zabytków, a także budową i renowacją budynków użyteczności publicznej.

Specjalizujemy się też w montażu okien dachowych oraz innowacyjnych obróbek blacharskich.

W Bydgoszczy wykonywaliśmy remonty dachów m.in. wieży ciśnieni i obiektów MWiK przy ulicy Gdańskiej 242, Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego, Galerii Miedzyń, budynku UKW przy pl. Weyssenhoffa, Teatru Kameralnego, budynku WKU, hotelu Sowa, Hali Targowej, roboty zabezpieczeniowe dachów Młynów Rothera i wiele innych.

Łączymy pracę z pasją, przez co każda realizacja jest dla nas nowym wyzwaniem. Działamy sprawnie, precyzyjnie i bezpiecznie.

KOM & BUD Mariusz Bartkowiak

ul. Bukowa 5, 86-021 Maksymilianowo
Tel. 692 419 191
biuro@kombud.pl

www.kombud.pl

PONAD 30 LAT DOŚWIADCZENIA NA BYDGOSKIM RYNKU MIESZKANIOWYM

Podążamy za trendami i zmieniającymi się potrzebami rynku nieruchomości

Stale obserwujemy dynamiczne zmiany na rynku, aby oferować rozwiązania doskonale odpowiadające na oczekiwania naszych klientów. Przykładamy ogromną wagę do wyboru lokalizacji naszych inwestycji, projektując budynki, które idealnie współgrają z naturą i otaczającą zabudową. Tworzymy przestrzenie sprzyjające wypoczynkowi, które jednocześnie cechują się doskonałym połączeniem z centrum Bydgoszczy.

Dobrym tego przykładem jest osiedle Tęczowy Zakątek przy ul. Filtrowej w Bydgoszczy, które składa się z czterech nowoczesnych budynków. Znajduje się tam około 100 mieszkań o zróżnicowanych metrażach, od 32 m² do 66 m², idealnie dopasowanych do różnorodnych potrzeb mieszkańców.

www.sim.bydgoszcz.pl

BETPOL S.A.
Inwalidów 49
85-749 Bydgoszcz
tel. +48 52 518 20 00
www.betpol.pl

BETPOL DOM
Inwalidów 49
85-749 Bydgoszcz
Tel. 518 518 014
www.betpoldom.pl

Betpol S.A. to bydgoska firma działająca w branży budowlanej od 1990 roku. Nasze realizacje można znaleźć praktycznie w każdej dzielnicy Bydgoszczy i wielu miejscach w Polsce. W swoim portfolio mamy setki kilometrów dróg, kilkadziesiąt stacji paliw, placów i parkingów, liczne rewitalizacje rynków, budowę portu kontenerowego DCT czy Stadionu Arena w Gdańsku.

Na pierwszym miejscu zawsze stawialiśmy jakość i nieustanne podnoszenie kwalifikacji, by móc sprostać stale rosnącym wymaganiom rynku. Wypracowane przez lata wartości i kultura organizacyjna pozwoliły nam stworzyć zgrany zespół zaufanych profesjonalistów, którego trzon stanowi kadra inżynierska wywodząca się z bydgoskich uczelni.

Wspólnie opracowujemy i wdrażamy najwyższe standardy. Duża elastyczność i mobilność pozwalają nam błyskawicznie podejmować się nowych zleceń, a nowoczesny sprzęt i własna baza technologiczna umożliwiają realizację nawet najtrudniejszych zadań.

W 2020 roku spółka Betpol otworzyła nowy rozdział w swojej historii, rozpoczynając działalność deweloperską pod marką **Betpol Dom**. Naszą pierwszą inwestycją i zarazem wizytówką firmy stały się Apartamenty Derdowskiego w Starogardzie Gdańskim. Od tamtej pory staramy się realizować ambitne projekty mieszkaniowe w prestiżowych lokalizacjach. Pomagamy spełniać marzenia o własnym mieszkaniu także mieszkańcom Bydgoszczy i okolic.

Do naszych najnowszych projektów należy budynek wielorodzinny przy ul. Puszczykowej 6 oraz powstające właśnie osiedle Dzikiej Gęsi 6 w podbydgoskim Osiełsku.

Realizując nasze inwestycje zawsze stawiamy na wysoką jakość wykonania, dbałość o detale, oryginalną i funkcjonalną architekturę oraz innowacyjne rozwiązania budowlane. Wspólnie opracowujemy i wdrażamy najwyższe standardy, obejmujące zarówno przygotowanie inwestycji, realizację, jak i jej późniejszą obsługę.

Ubezpieczenia z perspektywą

EUROBROKERS Sp. z o.o.

85-110 Bydgoszcz
ul. Mostowa 2
tel. +48 52 322 70 01

Przedstawicielstwa:

02-098 Warszawa

ul. Wolnej Wszechnicy 4 lok. 7
tel. +48 22 823 78 50
warszawa@eurobrokers.com.pl

06-500 Mława

ul. Żwirki 26
tel. + 48 23 655 25 87
mlawa@eurobrokers.com.pl

07-100 Węgrów

ul. Mickiewicza 12 lok.3
tel. +48 668 236 120
wegrow@eurobrokers.com.pl

87-100 Toruń

ul. Juliana Fałata 11A/1
tel. +48 604 655 260
torun@eurobrokers.com.pl

09-400 Płock

ul. Grodzka 15/8
tel. +48 24 364 28 87
plock@eurobrokers.com.pl

64-100 Leszno

ul. Energetyków 5/5
tel. +48 518 039 111
leszno@eurobrokers.com.pl

20-554 Lublin

ul. Dragonów 14/72
tel. +48 502 916 919
lublin@eurobrokers.com.pl

DORADZTWO NA NAJWYŻSZYM POZIOMIE

Funkcjonujemy tak jak wszystkie firmy w dynamicznie rozwijającej się i zmieniającej rzeczywistości. Dlatego możemy z pełną odpowiedzialnością zapewnić, że jesteśmy w stanie jako zespół specjalistów poszczególnych rodzajów ubezpieczeń, przygotować i wdrożyć optymalny program ubezpieczeń, niezależnie od rodzaju prowadzonej przez Państwa działalności.

DOŚWIADCZENIE I WIEDZA

Ponad 30 lat pracy na rynku ubezpieczeń dla dobra i w służbie naszych Klientów, pozwala nam na stwierdzenie, że można nam zaufać. Prowadzenie działalności brokerskiej na terenie całego kraju, jak również coraz wyższe wymagania ze strony rynku, zmuszają nas do nieustannego poszerzania naszej wiedzy. Ciągłe szkolenia i podnoszenie kwalifikacji są elementem procesu wpisanego w nasze usługi, a różnorodność branż setek naszych Klientów daje Państwu rękojmię naszej fachowości.

www.eurobrokers.com.pl

POLAND
100
2024
BEST
RESTAURANTS

Bazy i Systemy Bankowe Spółka z o.o.

ul. Kasprzaka 3, 85-321 Bydgoszcz
tel.: +48 52 325 13 00, fax: +48 52 373 47 56
office@bsb.pl

Obchodząca w październiku 2024 roku jubileusz **50-lecia swojej działalności** spółka informatyczna **Bazy i Systemy Bankowe w Bydgoszczy Spółka z o. o.**, której jedynym udziałowcem jest Narodowy Bank Polski, jest najdłużej działającą na polskim rynku firmą IT, dostarczającą **wysoko wyspecjalizowane oprogramowanie dla sektora finansowego i publicznego**. Mimo półwiecza aktywności, wciąż rozwija swój potencjał wytwórczy i należy do liderów dostarczania systemów informatycznych z zachowaniem najwyższych standardów cyberbezpieczeństwa.

BSB ściśle współpracuje z **Politechniką Bydgoską im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich**. W 2024 roku ponad 1/4 pracowników spółki stanowili absolwenci tej uczelni. Wielu z nich, w dowód uznania, znalazło się wśród nagrodzonych podczas zorganizowanej przez spółkę jubileuszowej gali 50-lecia. Uroczyste świętowanie, zamykające pięćdziesiąt lat działalności spółki Bazy i Systemy Bankowe w Bydgoszczy, stało się jednocześnie otwarciem kolejnego półwiecza firmy, której historia nieprzerwanie **pisana jest kodem i marzeniami**.

Solidna baza firmy, budowana przez minione dekady, a także perspektywa twórczego rozwoju i współpracy naukowej, dają podstawę do uzasadnionego optymizmu zarówno pracownikom spółki BSB, jak i jej kontrahentom.

www.bsb.pl

Nokia Bydgoszcz

Nokia jest światowym liderem w tworzeniu innowacyjnych technologii. Napędzani przez badania i innowacje Nokia Bell Labs, służymy dostawcom usług komunikacyjnych, instytucjom rządowym oraz sektorowi przemysłowemu, najbardziej kompletnym portfolio produktów, usług i licencji w branży. Od infrastruktury 5G oraz internetu rzeczy, poprzez inteligentne sieci transmisji danych, do rozwijających się aplikacji dla wirtualnej rzeczywistości i cyfrowego zdrowia, kształtujemy przyszłość technologii.

Historia Nokii w Bydgoszczy ma swoje korzenie w 1927 roku, kiedy to Krzymień i Paszke założyli jedną z pierwszych firm telekomunikacyjnych w Polsce. Od tego czasu firma przeszła wiele zmian, zarówno technologicznych, jak i strategicznych. Pod logotypem Nokii bydgoska firma zaistniała w 2016 roku. Po 47 udanych latach działalności przy ulicy Pilickiej, w 2023 roku Nokia przeniosła się do nowoczesnego i innowacyjnego budynku w centrum Bydgoszczy.

Obecnie Centrum Technologiczne Nokia w Bydgoszczy zatrudnia ponad 1000 specjalistów z różnych dziedzin, rozwijających i wdrażających produkty i rozwiązania w sieciach klientów na całym świecie. Posiada jedno z najnowocześniejszych wirtualnych laboratoriów w Polsce, dostarczające mocy obliczeniowej i infrastruktury testowej, wykorzystywanej przez tysiące inżynierów Nokii, dostępnej w trybie 24/7, 365 dni w roku. W jednej lokacji łączymy wiedzę i doświadczenie ekspertów z szeregu kluczowych obszarów technologicznych!

Nokia Bydgoszcz jest jednym z wiodących pracodawców miasta i regionu. Specjaliści z Nokii prowadzą wiele inicjatyw, mających na celu popularyzację sektora badawczo-rozwojowego oraz sieci teleinformatycznych wśród lokalnej społeczności, jednocześnie inwestując w uczniów szkół średnich oraz studentów uczelni wyższych w regionie. Przekłada się na takie programy jak: „Nokia Bydgoszcz R&D Academy”, szerokie programy praktyk studenckich „Summer Trainees”, cykliczne warsztaty, jak na przykład „Girls 4 Girls”, konferencję „Women of IT”, dedykowane programy dla szkół średnich i uniwersytetów oraz wiele innych inicjatyw.

Circularity Powered by Ingenuity

www.reconext.com Reconext

20 YEARS IN BYDGOSZCZ

MAXIMIZING VALUE, MINIMIZING WASTE

WORLDWIDE FOOTPRINT

PROTECTING THE PLANET

Reconext jest światowym liderem usług posprzedażowych w zakresie serwisu urządzeń elektronicznych, obsługującym różnorodne rynki, w tym elektronikę użytkową, sieci korporacyjne i przechowywanie danych, sprzęt komputerowy, operatorów sieci i urządzenia mobilne.

Nasze nowoczesne centrum serwisowe, zlokalizowane na ul. Mokrej w Bydgoszczy jest największym tego typu obiektem w Europie Środkowo- Wschodniej o imponującej powierzchni ponad 26,000 m².

Wyposażona w wiodące w branży rozwiązania i certyfikaty firma zatrudnia ponad 1300 wykwalifikowanych pracowników, zajmujących się zaawansowanym odzyskiwaniem komponentów, naprawą i odnawianiem urządzeń.

W Reconext wierzymy, że każde urządzenie zasługuje na drugie życie. **Dzięki naszym innowacyjnym usługom napraw i odnawiania, pomagamy firmom ograniczać ilość odpadów elektronicznych, wydłużać cykl życia produktów i przyczynić się do bardziej zrównoważonej przyszłości.**

Nasze zaangażowanie w zasady ESG (Środowisko, Społeczeństwo i Ład Korporacyjny) motywuje nas do odpowiedzialnego działania, minimalizowania wpływu na środowisko i pozytywnego wkładu w społeczność, którym służymy.

Posiadając 17 strategicznie rozlokowanych na całym świecie centrów serwisowych, Reconext zajmuje wyjątkową pozycję, która pozwala nam sprostać wymaganiom największych klientów na świecie, oferując doskonałość i zrównoważony rozwój w skali globalnej.

Reconext is a global leader in aftermarket lifecycle services for electronics, serving a diverse range of markets including consumer electronics, enterprise networks, data storage, computer equipment, network operators, and mobile devices.

Our state-of-the-art service center in Mokra, Bydgoszcz, is the largest of its kind in Central and Eastern Europe, spanning an impressive 26,000 m². Equipped with industry-leading solutions and certifications, the facility is home to over 1,300 skilled employees dedicated to advanced component reclamation, device repair, and refurbishment.

At Reconext, we believe every device deserves a second life. **Through our innovative repair and refurbishment services, we help businesses reduce e-waste, extend product lifecycles, and contribute to a more sustainable future.** Our commitment to ESG (Environmental, Social, and Governance) principles drives us to operate responsibly, minimize environmental impact, and contribute positively to the communities we serve.

With 17 strategically located service centers across the globe, Reconext is uniquely positioned to meet the demands of the world's largest customers, delivering excellence and sustainability on a global scale.

Reconext
Ul. Mokra 31
85-834 Bydgoszcz

PRZEDSIĘBIORSTWO USŁUGOWO-PRODUKCYJNO-HANDLOWE MIND SP. Z O.O.

86-005 Białe Błota
Łochowice, ul. Nakielska 1"A"
tel/fax +48 52 3488020,
+48 52 5828606
http://www.mind.pl
e-mail: sekretariat@mind.pl

35 lat
MIND

ZAKRES DZIAŁALNOŚCI:

Inżynieria eksploatacji:

- technologie energooszczędne zwiększające trwałość i niezawodność maszyn, urządzeń, produktów

- inhibitory aktywne do środków smarnych
- smary specjalistyczne i wysokotemperaturowe
- gospodarka remontowa i smarownicza

Układy centralnego smarowania

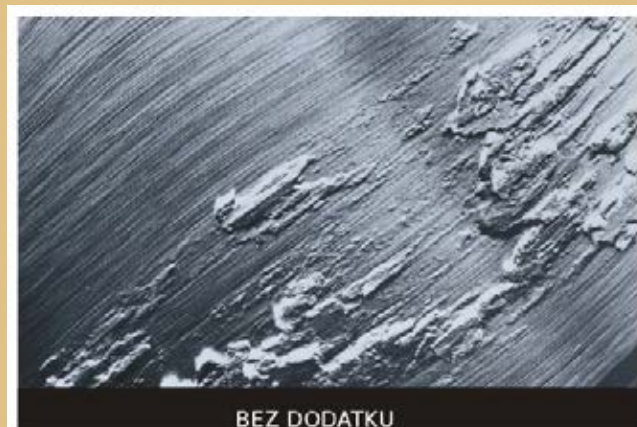
Szybkozłącza

- aluminiowe, mosiężne, stalowe, poliuretanowe

Wyroby gumowe formowane

Specjalistyczne uszczelnienia

- gumowe oraz z tworzyw sztucznych

tel. 606 266 110 • 606 650 130

Firma „ZISGAZ” istnieje od 1989 r. Powstała poprzez połączenie dwóch zakładów rzemieślniczych. Obecnie firma oferuje usługi w zakresie montażu i przebudowy sieci gazowych.

Usługi świadczone przez firmę przeznaczone są dla dwóch rodzajów odbiorców. Pierwszy stanowi Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o., która na mocy prawa energetycznego zarządza sieciami gazowymi, a co za tym idzie jest głównym na naszym rynku inwestorem budującym sieci gazowe. Drugą grupą są firmy oraz instytucje, które odpowiadają za infrastrukturę i w ramach budowy czy remontów dróg i ulic muszą przebudować istniejące sieci.

Obszarem działalności przedsiębiorstwa jest terytorium Polski, w szczególności województwo kujawsko-pomorskie. Świadczenie w/w usług umożliwi odpowiednio wykwalifikowana i doświadczona kadra pracownicza oraz wyposażenie w specjalistyczny sprzęt.

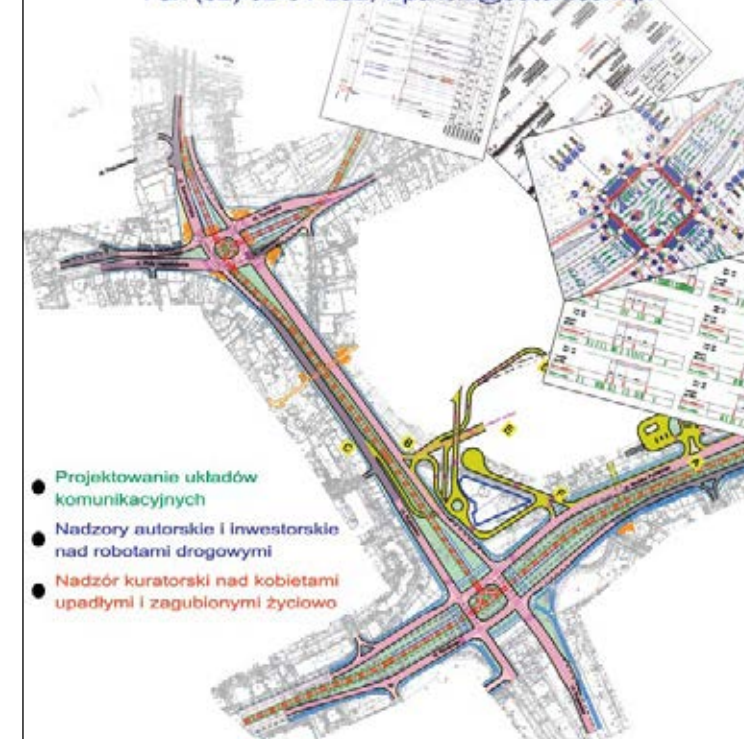
Budowa sieci i przyłączy gazowych

Budowa instalacji gazowych

Wykonywanie przewiertów sterowanych

butoh

WŁODZIMIERZ PALICKI
ul. Chodkiewiczza 15, 85-065 Bydgoszcz
Tel. 501-735-028, (52) 32-51-291
Fax (52) 32-51-292, wpalicki@butoh.com.pl

- Projektowanie układów komunikacyjnych
- Nadzory autorskie i inwestorskie nad robotami drogowymi
- Nadzór kuratorski nad kobietami upadłymi i zagubionymi życiowo

KAPRAL-CAR

21 MARCA 2024

Lądowanie UFO pod Bydgoszczą

Zeskanuj kod QR! →

**Zezłomujemy każdy pojazd,
nawet UFO!**

Co zyskacie w Kapral-Car?

Godziwą gotówkę

Tak, nawet jeśli wasz pojazd miał kilka "mniej zaszczytnych" momentów, wciąż ma swoją cenę!

Odbiór gratis!

Tak, dobrze przeczytaliście - nie musicie się martwić o transport swojego pojazdu, my zajmiemy się tym za darmo!

Legalne dokumenty

Nie chcesz mieć stresu związanego z formalnościami? Nie ma sprawy! Nasza stacja demontażu zadba o to, abyś mógł pozbyć się swojego auta zgodnie z prawem.

Szybką wycenę

Bez zbędnych ceregieli, dostaniecie od nas uczciwą ofertę!

Zadzwoń

515 111 111

SZK JAŚMIN

Wielośrodowiskowy Zautomatyzowany
System Zarządzania Kryzysowego JAŚMIN

Innowacyjne oraz rozległe działające rozwiązanie, dedykowane dla struktur krajowego systemu zarządzania kryzysowego, NATO i UE

www.TELDAT.com.pl

TEL DAT

Cicha 19-27
85-650 Bydgoszcz

tel: +48 52 341 97 00
fax: +48 52 341 97 40
e-mail: teldat@teldat.com.pl

WZL 2

PGZ

WOJSKOWE ZAKŁADY LOTNICZE NR 2 S.A.

wzl2.mil.pl

Z Bydgoszczy
Dla Bydgoszczy

Z myślą o ekologii

Dziękujemy
za zaufanie!
ProNatura
Bydgoszcz

www.pronatura.bydgoszcz.pl
www.facebook.com/MKUOProNatura

KOMPLEKSOWE I ODPOWIEDZIALNE ZARZĄDZANIE ODPADAMI PRODUKCYJNYMI W TWOJEJ FIRMIE!

Skorzystaj z doświadczenia najlepszych specjalistów na rynku,
pozyskuj na bieżąco wiedzę na temat zmian legislacyjnych
w prawie odpadowym i zwiększ poziom recyklingu
w Twoim przedsiębiorstwie.

Skontaktuj się z nami!
Najbliższy oddział Stena Recycling znajduje się
w Bydgoszczy przy ulicy Przemysłowej 10 D.
Zadzwoń: 539 261 458 lub napisz na:
bok.bydgoszcz@stenarecycling.com

Spółdzielnia Mleczarska MLEKPOL

Rekordzista w skupie mleka, wiodąca firma spożywcza w kraju oraz jeden z największych przetwórców mleka w Europie. Właściciel najcenniejszych marek w Polsce, takich jak: Łaciate, Mazurski Smak, Rolmlecz, JOGO, Białe, Maślanka Mrągowska czy Milko. Produkty Spółdzielni Mleczarskiej Mlekpól powstają dziś w czternastu nowoczesnych i wysoko wyspecjalizowanych zakładach, z których jeden zlokalizowany jest w Bydgoszczy.

W 2011 roku w bydgoskim oddziale Mlekpól dokonano montażu i uruchomienia pierwszej linii do produkcji mleka i produktów fermentowanych pakowanych w butelki PET, a w 2014 roku stał się on najnowocześniejszym w Europie zakładem przetwórstwa mleka mikrofiltrowanego.

Zakład Produkcji Mleczarskiej SM Mlekpól w Bydgoszczy słynie z produkcji mleka świeżego Łaciatego w butelce, którego produkcja do wysokich wymagań europejskiego rynku dostosowana została dzięki innowacyjnej technologii opartej na procesie mikrofiltracji oraz wdrożeniu systemów bezpieczeństwa żywności, takich jak HACCP czy IFS. Pod względem składu i właściwości mleko mikrofiltrowane zbliżone jest do tego „prosto od krowy”.

W zakładzie w Bydgoszczy wytwarza się także jogurty pitne Łaciate bez laktozy, jogurty i kefir wysokobiałkowe z linii Łaciate Protein+ oraz tradycyjne kefir i maślankę pod marką Mlekpól i Łaciate. Obecnie dobowy skup i przerób surowca wynosi średnio 750 tys. litrów, a pozyskiwane mleko pochodzi od krów wypasanych na najczystszych łąkach Kujaw, Pomorza, Warmii i Mazur. Wysokiej jakości surowiec gwarantuje naturalny smak produktów oraz ich czystą etykietę, czyli atuty wyjątkowo cenione przez współczesnych konsumentów.

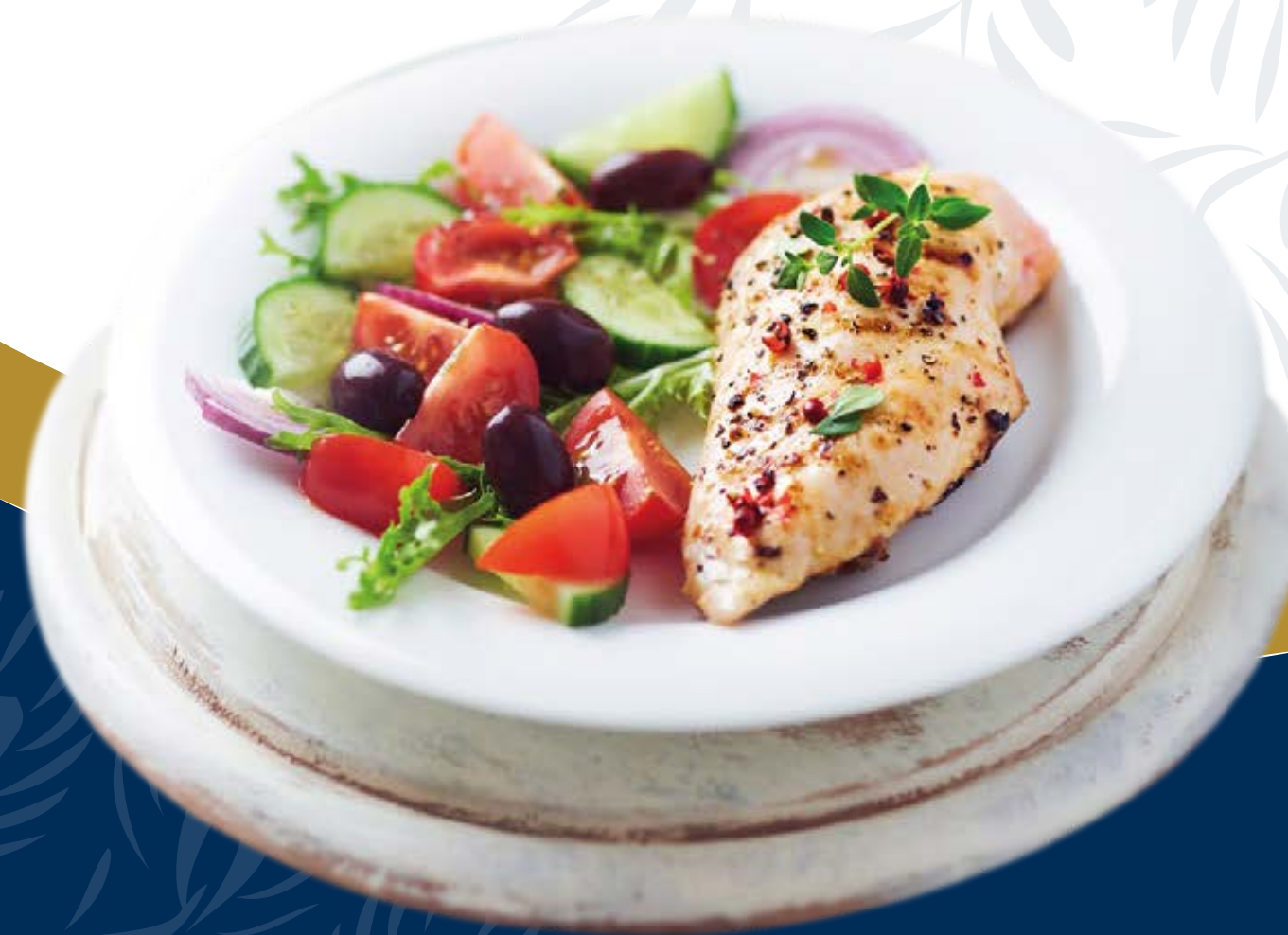
Duża część asortymentu ZPM w Bydgoszczy trafia nie tylko na stoły polskich konsumentów, ale również do innych krajów. Ze względu na krótki termin przydatności do spożycia produkty te dostępne są głównie w państwach sąsiadujących z Polską, takich jak: Litwa, Łotwa, Estonia, Niemcy, a także Wielka Brytania, Grecja czy Bułgaria.

Spółdzielnia Mleczarska MLEKPOL znalazła się w prestiżowym gronie „50 najlepszych pracodawców” tygodnika „Wprost” oraz w rankingu „Poland’s Best Employers” magazynu „Forbes” i daje zatrudnienie ponad 3000 pracowników w całej Polsce.

z serca Kujaw
drobex®

drobex.com.pl

drobexagro®

wiedza i partnerstwo - lepsze perspektywy

drobexagro.pl

ul. Gdańska 163, 85-674 Bydgoszcz
tel.: 52 376 22 22
sekretariat@bcsbydgoszcz.pl

www.bcsbydgoszcz.pl

Bydgoskie Centrum Sportu dysponuje kompleksową ofertą wynajmu przestrzeni konferencyjnych, szkoleniowych oraz eventowych. Klienci mają do dyspozycji nowoczesne, klimatyzowane sale konferencyjne oraz przestrzenie dostosowane do różnorodnych wydarzeń, od kameralnych spotkań po duże eventy.

Sale konferencyjne:

Sala konferencyjna Stadionu Zawisza – obiekt o powierzchni 480 m², mogący pomieścić do 400 osób. Dodatkowo sala może być podzielona na dwie części, co umożliwia organizację równoległych wydarzeń.

Sala konferencyjna Hali Łuczniczka – sala z widokiem na park i rzekę Brdę, idealna na mniejsze wydarzenia.

Sale szkoleniowe na pływalniach „Pięta Fala”, „Czwórka” i „Aqua Fordon” – kameralne przestrzenie doskonale na mniejsze szkolenia i spotkania biznesowe.

• Branding • Reklama • Wydarzenia promocyjne • Obiekty sportowe dla Twoich pracowników •

Sale eventowe:

Hala Łuczniczka – hala sportowa pełni również funkcje koncertowe, wystawiennicze i konferencyjne. Na powierzchni 2500 m² można zainstalować scenę o wymiarach 20x12 m. Obiekt pomieści 6 878 osób: 5 318 na stałych trybunach, 760 na trybunach rozkładanych oraz 800 na rozkładanych krzesłach. Bliskość Parku Centralnego sprzyja także organizacji wydarzeń plenerowych.

Hala Arena – to doskonałe miejsce na kameralne koncerty, sympozja naukowe czy firmowe jubileusze. Płyta główna umożliwia ustawienie małej sceny i widowni dla 400 osób. Razem z miejscami na trybunach hala pomieści łącznie 800 osób.

BCS to wiele możliwości

Tworzymy sport wielu dyscyplin, aktywnie wspieramy i wdrażamy sprzyjające warunki do rozwoju oraz do promowania kultury fizycznej jako platformy do osiągnięcia korzyści na wszelkich poziomach. Zarządzane przez nas obiekty to wielofunkcyjna przestrzeń o wysokim potencjale, która może stać się inspirującym miejscem na organizację Twojego wydarzenia oraz posłużyć jako narzędzie i przestrzeń do promocji Twojego biznesu. Nasze doświadczenie oparte jest na wydarzeniach najwyższej rangi, wykorzystaj nową przestrzeń i skontaktuj się z naszym zaangażowanym i doświadczonym zespołem, sukces naszych klientów to nasz cel.

HURTOWNIA SPORTOWA L-PAAK
SPRZĘT SPORTOWY | TROFEA | PUCHARY | STATUETKI | MEDALE
ul. Kościuszki 27B, 85-079 Bydgoszcz

sport@l-paak.pl
puchary@l-paak.pl

tel. 510-053-975
tel. 530-749-328

PAAK
www.l-paak.pl

*Sport, trofea
i wiele więcej....*

JMR S.C. KAPAŁA
biuro rachunkowe

Biuro rachunkowe P.W. JMR sc
Kapała J. i Kapała A.

ul. Brzozowa 39,
85-154 Bydgoszcz
+48 (52) 371 86 01
biuro@ksiegowoscbydgoszcz.pl

BIURO RACHUNKOWE P.W. JMR oferuje kompleksową obsługę w zakresie księgowości dla małych i średnich przedsiębiorstw. Firma wyróżnia się zaangażowaniem, 30 letnim doświadczeniem i indywidualnym podejściem do każdego klienta.

PROWADZENIE KSIĄG
RACHUNKOWYCH

PROWADZENIE PODATKOWEJ KSIĘGI
PRZYCHODÓW I ROZCHODÓW

PROWADZENIE RYCZAŁTU
EWIDENCJONOWANEGO

B&N CENTRUM
RACHUNKOWOŚCI
I SZKOLEŃ

**Nasze biuro rachunkowe
zlokalizowane jest w Bydgoszczy,
przy ul. Rajmunda Kuczmy 20A.**

Oferujemy kompleksowe usługi księgowe oraz szkolenia, skierowane zarówno do przedsiębiorców działających na rynku już od wielu lat, jak i tych dopiero rozpoczynających swoją działalność gospodarczą.

Kadry i płace, pełna księgowość, doradztwo oraz opracowanie strategii finansowej to tylko niektóre z usług znajdujących się w ofercie naszej firmy.

517 459 020 ♦ biuro@centrumrachunkowe.bydgoszcz.pl

Biuro księgowe B&N zatrudnia wykwalifikowanych pracowników, posiadających wieloletnie doświadczenie, dzięki czemu możemy świadczyć usługi księgowo-rachunkowe na najwyższym poziomie. Wszelkie działania związane ze sposobem realizacji oraz zakresem obsługi księgowej dla firm, dostosowujemy do indywidualnych oczekiwań Klienta. Dzięki temu nasze biuro rachunkowe na pewno sprosta Państwa wymaganiom.

centrumrachunkowe.bydgoszcz.pl

JUREX

ROZDZIELAMY ENERGIĘ OD 1981 ROKU

Specjalizujemy się w produkcji i prefabrykacji rozdzielnic elektrycznych oraz obudów metalowych.

ŚWIADCZYMY USŁUGI ELEKTRYCZNE:

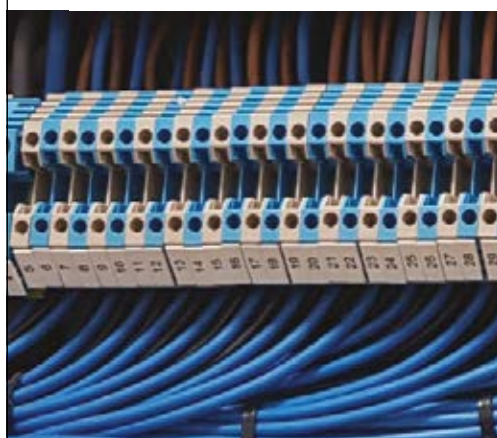
- Prefabrykacja rozdzielnic elektrycznych
- Wykonawstwo instalacji elektrycznych nn SN
- Pomiary elektryczne
- Projekty elektryczne
- Budowa stacji transformatorowych
- Obsługa techniczna obiektów przemysłowych

Dysponujemy odpowiednimi certyfikatami i uprawnieniami do wykonywania prac elektroinstalacyjnych. Wyróżniamy się nie tylko dużym doświadczeniem i wysokimi kompetencjami, ale także sumiennym podejściem do wykonywanych zleceń. Jesteśmy doceniani za rzetelność, terminowość i kompleksowość oferty.

Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „JUREX”
Zakład Produkcji Urządzeń Elektrycznych
Jerzy Grzesiak

ul. Śląska 41, 85-235 Bydgoszcz
tel. 52 322 13 36, 52 327 03 83
kom. 501 337 502

www.jurex.com.pl

NZOZ PRZYCHODNIA **ŁOMŻYŃSKA**

52 361 49 10 ul. Łomżyńska 51a Bydgoszcz

**OPIEKA
KOORDYNOWANA**

TWÓJ POZ

*Przyjazna
Przychodnia*

NFZ

Rejestracja on-line

Tutaj możesz się zapisać do lekarza przez Internet! Pacjentów z nagłymi zachorowaniami przyjmujemy telefonicznie oraz osobiście w dniu zgłoszenia.

Wyniki on-line

Teraz wyniki badań laboratoryjnych sprawdzisz i pobierzesz on-line!

Recepty on-line

Zamawianie leków przez Internet – jeśli chcesz zamówić stałe leki lub środki pomocnicze.

Porada on-line

Masz problem, który nie wymaga wizyty w przychodni? Zadać pytanie lekarzowi przez stronę www.

www.lomzynska.com.pl